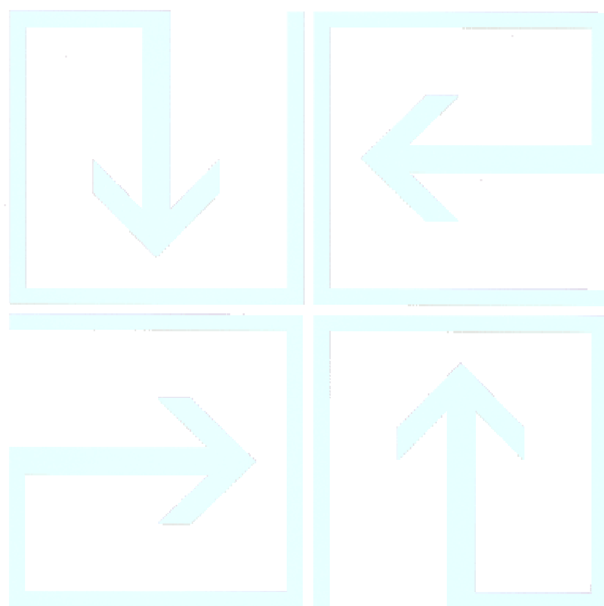
Vlaams alcohol- en druggerelateerd onderzoek 2003-2005

Bundeling van het Vlaamse onderzoek over alcohol, medicatie, illegale drugs en gokken van 2003 tot 2005

Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw
Vanderlindenstraat 15 | 1030 Brussel | T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

Colofon

Verantwoordelijke uitgever
F. Matthys, Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
wettelijk depotnummer: D/2005/6030/25

DE DRUGLIJN
078-15-10-20

VAD, Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen vzw
Vanderlindenstraat 15, 1030 Brussel
T 02 423 03 33 | F 02 423 03 34 | vad@vad.be | www.vad.be

Tot in 2003 werden fiches van druggerelateerde onderzoeksprojecten in Vlaanderen en Nederland op tweejaarlijkse basis verzameld door AIAR/Bureau Bêta. Deze (Engelstalige) fiches werden gepubliceerd in boekvorm en kunnen ook geraadpleegd worden via een website.

AIAR/Bureau Bêta is niet meer geïnteresseerd om de Vlaamse onderzoeksfiches in hun publicaties op te nemen. Op het onderzoeksplatform van 5 oktober 2004 werd daarom afgesproken dat VAD onderzoeksfiches zal verzamelen van al het lopende en recent afgelopen onderzoek in Vlaanderen.

Deze publicatie bundelt het druggerelateerde onderzoek in Vlaanderen dat tussen 1 januari 2003 en 31 augustus 2005 is opgestart, voortgezet of beëindigd.

VAD zal onderzoeksfiches verzamelen op tweejaarlijkse basis. Vanaf 2006 zullen de onderzoeksfiches on line raadpleegbaar zijn via een databank met zoekfunctie.

Beleidsondersteunend- en economisch onderzoek	
Drugbeleid in cijfers: een studie naar betrokken actoren, overheidsuitgaven en bereikte doelgroepen	1.1
Wijzigingen in het vervolgingsbeleid op het vlak van drugs, een vergelijking tussen de Vlaamse en de Waalse parketten	1.2
Rijden onder invloed van psychoactieve stoffen (ROPS)	1.3
Problematisch gebruik van (illegale) drugs. Onderzoek naar de operationalisering van het concept in een wettelijke context.	1.4
Kennis en knowhow van politie en magistratuur over drugs	1.5
Literatuurstudie drughandel en georganiseerde criminaliteit	1.6
Gebruikers van crack, cocaïne en amfetamineachtige stimulantia in de Europese gevangenissen: wetgeving, beleid en praktijken in 9 landen van de EU	1.7
Drugoverlast in de lokale context van acht Vlaamse en Waalse gemeenten	1.8
Medisch en farmacologisch onderzoek	
Evaluatie van roadside drugtesten voor de detectie van bestuurders onder invloed van drugs (Rosita-2)	2.1
Medicinale cannabis: meta-analyse van het onderzoek naar de doeltreffendheid en doelmatigheid van het medicinaal gebruik van cannabis	2.2
Registratie en evaluatie van hulpverlening	
Onderzoek naar de tevredenheid van de cliënten over de behandeling in Katarsis en naar de effecten van het volgen van een programma in Katarsis	3.1
De invloed van sociale netwerken op retentie in en succes na behandeling in een therapeutische gemeenschap (TG)	3.2
Effectiviteit van behandelingsprogramma's, specifiek voor patiënten met een dubbele diagnose	3.3
In- en uitstroom in de alcohol- en drughulpverlening in de provincie Antwerpen	3.4
Uitvoering en evaluatie van 'case management' voor druggebruikers met complexe en meerder problemen	3.5
Case management justitie-verslavingszorg	3.6
Opvolging en begeleiding zorgvernieuwing in Oost-Vlaamse verslavingszorg	3.7
Evaluatie van de behandeling van alcoholafhankelijkheid in een aantal psychiatrische ziekenhuizen	3.8
Registratie en evaluatie van preventie	
Drugbeleid op school: een kwalitatieve implementatiestudie	4.1
Evidence-base van preventiestrategiën inzake cannabisgebruik in Vlaanderen	4.2
Preventie van druggebruik. De ontwikkeling van een praktijk-en doelgroepgericht mode	4.3
Ginger. Preventie van alcohol- en andere drugproblemen: monitoring van activiteiten	4.4
EU-DAP, European Drug Addiction Prevention trial	4.5
Sociologisch en psychologisch onderzoek	
Onderzoek naar de motivatie tot behandeling bij gedetineerde druggebruikers met specifieke noden in therapeutische gemeenschappen en andere behandelingsmodaliteiten.	5.1
Identiteitsbeleving en radicalisering van genot binnen de ecstacycultuur (doctoraats)	5.2
Drugbeleid op school: de leerlingen aan het woord. Verkennend onderzoek naar de perceptie van leerlingen uit het secundair onderwijs in de stad Gent	5.3
Impulsiviteit en verslaving	5.4
Media framing en de attitudevorming over het gebruik van tabak, alcohol en softdrugs bij jongeren	5.5
Patronen van middelengebruik bij asielzoekers en vluchtelingen	5.6

Beleidsondersteunend- en economisch onderzoek

Onderzoeksfiche 1.1

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	IRCP, Universiteit Gent
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Freya Vander Laenen
Telefoon	09 264 69 47
E-mail	freya.vanderlaenen@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Drugbeleid in cijfers: een studie naar betrokken actoren, overheidsuitgaven en bereikte doelgroepen

2. Onderzoeksmedewerkers

- Prof. dr. B. De Ruyver (promotor)
- Kim Geenens
- Freya Vander Laenen
- Prof. dr. J. Casselman
- Anton Van Dijck (KUL)
- Prof. dr. I. Pelc
- Pablo Nicaise
- Leon From (ULB)

3. Doelstellingen

- Het identificeren en inventariseren van alle actoren die direct en/of indirect betrokken zijn bij het drugbeleid.
- Het berekenen van de overheidsuitgaven (op federaal, gemeenschaps-, gewestelijk, provinciaal en lokaal niveau) verbonden aan de aanpak van het illegale drugprobleem. Het berekenen of inschatten van de overheidsuitgaven verbonden aan de geïdentificeerde actoren. Het toetsen van de overheidsuitgaven aan de relevante beleidsdocumenten.
- Het beschrijven van de bereikte doelgroepen en populaties.

4. Type studie

Deel van een "kosten van ziekte" methodologie/de sociale kost van druggebruik, zij het beperkt tot de overheidsuitgaven.

5. Onderzoeksvragen

- Welke actoren, overlegstructuren en overlegorganen zijn betrokken bij het drugbeleid, op federaal, gemeenschaps/gewest, provinciaal en lokaal niveau?
- Wat zijn de overheidsuitgaven voor de verschillende actoren, overlegstructuren en overlegorganen betrokken in het drugbeleid in vergelijking met de beleidskeuzes en prioriteiten? Wat is hierbij de verhouding tussen de overheidsuitgaven voor de aanpak van de vraag- en de aanbodzijde?
- Wat is het aantal en het profiel van de druggebruikers die bereikt worden door de diensten en voorzieningen die geïdentificeerd werden als antwoord op de eerste onderzoeksvraag?

6. Onderzoekspopulatie

De actoren betrokken bij het drugbeleid

7. Methodologie en instrumenten

Methodologie voor de classificatie van de actoren: 1/ aan de hand van de sector waarvan ze lid zijn; 2/ aan de hand van hun geografische locatie. De bepaling van de sector en het bevoegdheidsniveau werd bepaald in functie van de kwantitatief belangrijkste financieringsbron.

Tijdsafbakening: 4 tijdsmetingen: 1993, 1995, 1998 en 2001/2002.
Methodologie voor de berekening van de overheidsuitgaven: De methodologie is gebaseerd op het methodologisch kader zoals uitgewerkt door Kopp en Fenoglio in opdracht van de Pompidou-groep. Het methodologische kader verschilt in twee opzichten van het methodologische kader zoals uitgewerkt door Kopp. 1/ De berekening van de verschillende overheidsuitgaven in dit onderzoeksproject gaat verder dan de berekening in de methodologie van Kopp. Het onderzoek bestudeert immers ook de overheidsuitgaven op provinciaal en lokaal niveau. 2/ Kopp groepeert de overheidsuitgaven in drie sectoren, namelijk "preventie", "hulpverlening" en "veiligheid". In dit onderzoek worden twee bijkomende clusters gehanteerd, namelijk "beleid" en "epidemiologie-onderzoek".

We beschouwen als uitgaven de budgetten die geïnvesteerd werden in het kader van een activiteit of dienst gericht op de aanpak van het illegale drugprobleem — de overheidsuitgaven betreffen vanzelfsprekend de uitgaven op overheidsfondsen.

We hebben het onderscheid gemaakt tussen drugspecifieke en niet-drugspecifieke actoren. De berekening van de overheidsuitgaven verbonden aan de activiteiten van deze drugspecifieke en niet-drugspecifieke actoren impliceert verschillende aanpakken. De geïnventariseerde diensten zijn deze die een specifieke activiteit hebben in het domein van de illegale drugs. Hierin zijn de "grote diensten of organisaties" inbegrepen, zoals de politiediensten of de hospitalisatiesector. Enkel de activiteiten besteed aan de aanpak van het drugprobleem werden in rekening gebracht.

De berekening van de overheidsuitgaven voor de specifieke diensten stelt nauwelijks methodologische problemen aangezien het drugspecifieke budgetten betreft die geen rekenwerk vergen. De berekening van de overheidsuitgaven voor de niet-specifieke diensten is complexer. Het bepalen van de specifieke activiteiten van de niet-specifieke diensten gebeurt aan de hand van verdeelsleutels, gebaseerd op indicatoren die toelaten de geïnvesteerde tijd in specifieke activiteiten inzake de aanpak van het drugprobleem te meten.

De analyse van de overheidsuitgaven gebeurt enerzijds vanuit begrotingsperspectief, i.e. de top-down aanpak. Hiertoe werden de begrotingsdocumenten van de federale, de gemeenschaps- en gewestelijke en provinciale overheden bekeken. De onderzoekers houden zoveel als mogelijk rekening met de "ordonnanceringskredieten", aangezien deze een indicator zijn van wat er effectief besteed is door de overheden. Anderzijds werd een bottom-up benadering toegepast. Dit gebeurt door alle individuele diensten te contacteren. De bottom-up methodologie geeft een meer gedetailleerd beeld van de relevante activiteiten en de hieraan toegewezen overheidsbudgetten. Na de identificatie en inventarisering van de actoren op het werkveld (die voornamelijk gebeurde op basis van literatuurstudie en bestaande inventarissen), werden aanvullend schriftelijke, gestandaardiseerde vragenlijsten gebruikt (vragenlijst voor de individuele diensten preventie en hulpverlening, de bevraging van de korpschefs , van de Procureurs des Konings en van de burgemeesters).

8. Looptijd

1 april 2001 – 31 oktober 2003

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federaal Wetenschapsbeleid (POD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

De disparate financiering van de verschillende sectoren in het drugbeleid wordt bevestigd, en dit doorheen de verschillende beleidsniveaus.
Sinds de parlementaire werkgroep (1996-1997) staat preventie het hoogst op de prioriteitenlijst, gevolgd door hulpverlening en dan pas repressie (ultimum remedium). De meeste middelen worden echter besteed aan veiligheid/repressie, dan aan hulpverlening en in laatste instantie aan preventie. Er gaan dan ook aanzienlijk meer middelen naar de aanpak van de aanbodzijde (sector veiligheid), dan naar de aanpak vraagzijde (preventie en hulpverlening).
Er wordt doorheen de tijdsmetingen meer geïnvesteerd in het drugbeleid. Deze stijging geldt voor alle sectoren, behalve voor de sector veiligheid waarover we geen uitspraken kunnen doen in deze context.

Rekening houdend met het gegeven dat de sectoren beleid, onderzoek en preventie begin de jaren '90 nagenoeg vanaf nul gestart zijn, stellen we een inhaalbeweging vast.
Anno 2002 komen de meeste middelen voor de financiering van de sectoren van het federale niveau, met uitzondering van de preventiesector.
In 2002 werd de totale overheidsuitgaven voor het drugbeleid geschat op 185.908.773 € voor alle sectoren. Op 1 januari 2002 telde de bevolking van het Rijk 10.309.725 inwoners. Dit betekent dat de overheidsuitgaven voor het drugbeleid in 2002, 18,03 € per inwoner was.
In 2002 bedroeg het Bruto Binnenlands Product (BBP) in België 260.011.000.000 €, wat betekent dat de overheidsuitgaven inzake drugs nauwelijks 0,071 % van het BBP bedraagt.

11. Rapportering

Tijdschriftartikels, presentaties, rapport & internet

12. Referenties

- De Ruyver, B., Pelc, I., Casselman, J., Geenens, K., Nicaise, P., From, L., Vander Laenen, F., Meuwissen, K., Van Dijck, A., Drugbeleid in cijfers. Een studie naar betrokken actoren, overheidsuitgaven en bereikte doelgroepen, Actuele problemen met betrekking tot de sociale cohesie, Gent, Academia Press, 2004, 500 p.
- De kostprijs van het drugbeleid, Drugbeleid 2000, Het Belgisch instititioneel bestel, Charleroi, 19-20 februari 2003.
- Drugbeleid in cijfers. Een studie naar betrokken actoren, overheidsuitgaven en bereikte doelgroepen, VAD-studiedag, De Montil, Affligem, 18 november 2004.
- Internet (samenvatting): URL: belspo.be

Onderzoeksfiche 1.2

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	IRCP, Universiteit Gent
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Freya Vander Laenen
Telefoon	09 264 69 47
E-mail	freya.vanderlaenen@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Wijzigingen in het vervolgingsbeleid op het vlak van drugs, een vergelijking tussen de Vlaamse en de Waalse parketten

2. Onderzoeksmedewerkers

- Prof. dr. B. De Ruyver
- Freya Vander Laenen

3. Doelstellingen

Het onderzoeken van de invloed van de Ministeriële Omzendbrief van 16 mei 2003 betreffende het vervolgingsbeleid inzake het bezit van en de detailhandel in illegale verdovende middelen op het vervolgingsbeleid van de Vlaamse parketten naar druggebruikers, bijna één jaar nadat de omzendbrief van kracht is geworden.

Het onderzoek is een onderdeel van een expertiserapport "Wijzigingen in het vervolgingsbeleid op het vlak van drugs, een vergelijking tussen de Vlaamse en de Waalse parketten". Dit rapport werd geschreven door Prof. dr. B. De Ruyver en F. Vander Laenen (UGent), op vraag van Prof. Kaminski (UCL), in het kader van het onderzoek – in opdracht van de FOD Wetenschapsbeleid - "Déplacements des compétences de la justice: une analyse en groupes d'acteurs et de chercheurs, Les transformations de la politique des poursuites en matière de stupéfiants" (F. Toro, D. Kanminski). Het expertiserapport geeft een beeld van de vervolgingspraktijk t.a.v. druggebruikers in de parketten in Vlaanderen en vergelijkt de vervolgingspraktijk op dit terrein in de Vlaamse en de Waalse parketten.
Enkel de resultaten van het onderzoek naar de vervolgingspraktijk in de Vlaamse parketten kan nu al (juli 2005) worden weergegeven (cf. infra). De resultaten van het expertiserapport zullen in de loop van 2005 beschikbaar zijn.

4.Type studie

Empirisch onderzoek

5. Onderzoeksvragen

- Op welke manier passen de Vlaamse parketten in de praktijk de Ministeriële omzendbrieven betreffende het vervolgbeleid inzake het bezit van en de detailhandel in verdovende middelen toe?
- Wat zijn de gelijkenissen en verschillen in de vervolgingspraktijk ten aanzien van druggebruikers in de parketten in Vlaanderen en Wallonië?

6. Onderzoekspopulatie

Om de vervolgingspraktijk te onderzoeken werden semi-gestructureerde interviews afgenomen bij drugmagistraten uit een selectie van de parketten in Vlaanderen.
Hierbij werden zowel parketten in het Hof van Beroep van Gent als in het Hof van Beroep van Antwerpen geselecteerd.

Bij de selectie werd er rekening mee gehouden parketten in de bevraging op te nemen die grote steden in hun gebied hebben, landelijke regio's, uitgestrekte regio's en regio's met grensgemeenten.
Concreet werden interviews afgenomen met 9 parketmagistraten uit de parketten van Antwerpen, Dendermonde, Gent, Hasselt en Veurne.

7. Methodologie en instrumenten

Bevraging aan de hand van semi-gestructureerde interviews.
De interviews werden afgenomen aan de hand van een checklist.
De duur van de interviews verschilde sterk van parket tot parket (tussen één uur en twee en een half uur).
De interviews werden afgenomen in maart en april van 2004.

8. Looptijd

Looptijd expertiserapport: 1 februari 2004 – 30 april 2005

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federaal Wetenschapsbeleid (POD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Resultaten van het onderzoek naar de vervolgingspraktijk in de Vlaamse parketten.
De uitvoering van de belangrijkste wijzigingen aan de drugwetgeving zijn in de bevraagde parketten grotendeels dode letter is gebleven.
Voor zover bepalingen uit de nieuwe regelgeving worden toegepast, blijkt dit niet veroorzaakt door de nieuwe regelgeving, maar een "officialisering" van de bestaande vervolgingspraktijk.
Het vervolgingsbeleid naar druggebruikers heeft de voorbije jaren duidelijke veranderingen ondergaan. In de regel zijn gebruikers geen prioriteit voor de bevraagde parketten, dit geldt vooral voor gebruikers van cannabis. De parketten ontwikkelen in de praktijk een gedifferentieerd vervolgingsbeleid. De parketten zijn ervan overtuigd dat druggebruikers thuis horen in de hulpverlening en niet in het strafrechtelijk systeem.
Toch blijft de klassieke strafrechtelijke afhandeling, seponeren of vervolgen, van feiten door druggebruikers tot op vandaag dominant en blijven alternatieven voor bestraffing en dus ook doorverwijzing naar de hulpverlening eerder de uitzondering dan de regel. Het gevolg daarvan is dat ook loutere gebruikers van illegale drugs nog steeds vervolgd (kunnen) worden.

De resultaten van het expertiserapport zullen in de loop van 2005 beschikbaar zijn.

11. Rapportering

- Tijdschriftartikel, presentatie & rapport

12. Referenties

- Vander Laenen, F., 'De nieuwe Ministeriële Omzendbrief voor druggebruikers. Het vervolgingsbeleid laat er zich niet door leiden', Panopticon, 25, 5, 2004, p. 9-30.
- Vander Laenen, F., 'The changes in Belgian drug law and the prosecution policy towards drug users: the regulations are being eased, or so it seems', Conference Handbook, International Conference on the Reduction of Drug Related Harm, Belfast, 20-24 March 2005, p. 254.

Onderzoeksfiche 1.3

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Belgisch Instituut Voor de Verkeersveiligheid -	Universiteit Gent
Straat en nummer	Haachtsesteenweg 1405 -	De Pintelaan 185
Postcode	1130	9000
Plaats	Brussel	Gent
Contactpersoon	Miran Scheers	
Telefoon	02 244 15 65	
E-mail	miran.scheers@bivv.be	

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Rijden onder invloed van psychoactieve stoffen (ROPS)

2. Onderzoeksmedewerkers

- Miran Scheers (coördinator en promotor)
- Prof. dr. A. Verstraete (promotor)
- Dr. M. Tant
- Myriam Adriaensen
- Elke Raes

3. Doelstellingen

De algemene doelstelling van dit onderzoeksvoorstel is een evaluatie van de huidige wetgeving inzake rijden onder invloed van psychoactieve stoffen ter ondersteuning van het Belgische handhavingsbeleid. Dit gebeurt middels het analyseren van zowel binnen- als buitenlandse wetgevingen terzake en het toetsen en vertalen van de op dit moment bekende onderzoeksresultaten in verband met de invloed van legale en illegale drugs en geneesmiddelen op de rijvaardigheid en het ongevallenrisico.
Op basis van literatuurstudie, interviews met experts en op basis van participerende observatie van de verkeershandhaving inzake het rijden onder invloed van illegale drugs zal tevens de actuele toepassing van de bestaande wetgeving in kaart worden gebracht. De resultaten van het onderzoeksproject zullen concrete beleidsaanbevelingen omvatten.

4. Type studie

Deelproject van het onderzoeksprogramma ter ondersteuning van de federale beleidsnota drugs van het Federaal Wetenschapsbeleid; literatuurstudie, interviews, participerende observatie

5. Onderzoeksvragen

Aan de hand van dit onderzoek wordt getracht na te gaan welke de zwakke punten of tekortkomingen zijn van het Belgische handhavingsbeleid inzake rijden onder invloed van psychoactieve stoffen.

6. Onderzoekspopulatie

Niet van toepassing

7. Methodologie en instrumenten

- Literatuurstudie over de invloed van legale en illegale drugs en geneesmiddelen op de rijvaardigheid en het ongevallenrisico (UGent):
  - -Inventarisatie van de beschikbare literatuur
  - -Analyse van de beschikbare literatuur
  - -Samenvatting
  - -Besluiten formuleren
- Beschrijving van de Belgische wetgeving, reglementering en handhaving (BIVV)
  - -Beknopte literatuurstudie betreffende de wetgeving in het buitenland
  - -Terreinstudie van de huidige Belgische situatie inzake wetten, reglementering en handhaving
  - -Besluiten formuleren
- Een vergelijking van het literatuuroverzicht (A) en van de beschrijvende studie (B) zal gebeuren om de zwakke punten of tekortkomingen in de verf te zetten, om op basis hiervan voorlopige aanbevelingen te formuleren (BIVV-UGent)
- Toetsing van de voorlopige aanbevelingen aan binnen- en buitenlandse expertise (BIVV-UGent)
- Formuleren van de finale aanbevelingen (BIVV-UGent)
- Conferentie voor beleidsverantwoordelijken en -betrokkenen (BIVV-UGent)

8. Looptijd

1 december 2004 – 30 juni 2006

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Minister van Wetenschapsbeleid

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapporteringsvormen

Eindrapport: schriftelijke rapportage van de wetenschappelijke benadering en de resultaten van het onderzoek, met bijzondere aandacht voor de beleidsrelevantie

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 1.4

Coördinaten

Onderzoeksinstelling ISD, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie
Straat en nummer Universiteitstraat 4
Postcode 9000
Plaats Gent
Contactpersoon Marjolein Muys
Telefoon 09 264 84 50
E-mail marjolein.muys@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Problematisch gebruik.van (illegale) drugs. Onderzoek naar de operationalisering van het concept in een wettelijke context.

2. Onderzoeksmedewerkers

- Dan Kaminski
- Thibault Slingeneyer
- Prof. dr. T. Decorte
- Marjolein Muys

3. Doelstellingen

- Definiëren van problematisch gebruik op een theoretische wijze.
- Onderzoeken van de mogelijkheid en de wenselijkheid van een operationele vertaling van het concept naar een wettelijke definitie die indicatoren voor terreinwerkers bevat, in het bijzonder voor politiemannen en magistraten.

4.Type studie

Literatuurstudie en focusgroepen.

5. Onderzoeksvragen

- Hoe dient het concept 'problematisch gebruik' te worden afgelijnd tegenover andere concepten die op druggebruik worden toegepast?
- Welke elementen van 'problematisch gebruik' die aangereikt worden door de literatuur en terreinwerkers uit justitie, politie en psycho-medico-sociale sector, kunnen gelden als mogelijke indicatoren?
- Welke zijn de huidige visies op het werkveld met betrekking tot de inschatting van 'problematisch gebruik'?

6. Onderzoekspopulatie

Terreinwerkers uit justitie, politie en de psycho-medico-sociale sector

7. Methodologie en instrumenten

Naast een literatuurstudie werd de focusgroep methodologie toegepast. In tien gerechtelijke arrondissementen van verschillende grootte werden focusgroepen opgezet.
De focusgroepen bestonden uit acht terreinwerkers uit drie sectoren: justitie (parketmagistraat en justitieassistent), politie (lokale en federale vertegenwoordiger) en verschillende soorten drughulpverleningspecialisten (preventie, straathoekwerk, laagdrempelige en niet-residentiële hulpverlening). Deze deelnemers werd gevraagd om twee realistische casussen te beoordelen. Deze 'verhalen' werden opgesteld aan de hand van verschillende casussen die door respondenten zelf, op

voorhand, werden doorgegeven. Deze casussen dienden als startpunt voor een discussie over belangrijke indicatoren qua 'problematische druggebruik'.

8. Looptijd

1 september 2003 – 31 augustus 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federaal Wetenschapsbeleid (POD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Zowel de literatuurstudie als het empirische onderzoek hebben een enorme hoeveelheid mogelijke indicatoren naar voren geschoven. Deze kunnen in twaalf categorieën worden ondergebracht:

- Een eerste zorg betreft het belang van het product dat wordt gebruikt. Voor veel terreinwerkers en volgens sommige auteurs is het gebruik van een bepaald product op zich, (bijvoorbeeld heroïne, een indicatie van problematisch gebruik;
- Ten tweede betonen zowel de terreinwerkers als de wetenschappelijke literatuur interesse voor de kenmerken van de gebruiker (leeftijd, fysieke en psychologische kenmerken);
- Het derde aandachtspunt betreft kenmerken van de manier waarop de producten worden gebruikt: frequentie, intensiteit, duur, methode, polydruggebruik, overgang van cannabis naar andere drugs en gebruiksomstandigheden (tijdens activiteiten, in de ochtend, in aanwezigheid van een kind of in het openbaar);
- Daarenboven is de functie van druggebruik belangrijk: waarom neemt de betrokkene drugs (om gezondheidsproblemen te voorkomen, als hulp bij bepaalde activiteiten, om met problemen om te gaan, uit noodzaak of om plezier te maken;
- Er wordt ook rekening gehouden met de mening van de gebruiker over zijn gebruik zelf: is hij/zij bereid tot verandering en hoe reageert hij/zij op de mening van anderen? Dit punt betreft de ervaring of de erkenning van een probleem door de gebruiker;
- Er wordt rekening gehouden met het feit of de gebruiker momenteel begeleid wordt en of hij/zij één of meer behandelingen achter de rug heeft. Ook de aard van de behandeling speelt hierin een rol;
- De inschatting van ‘problematisch gebruik’ heeft betrekking op de sociale integratie van de gebruiker; tewerkstelling en huisvesting;
- Ook de sociale context van de gebruiker wordt belangrijk geacht. Terreinwerkers vragen zich af of de betrokkene op andere personen (familie, relatie, vrienden) kan steunen;
- Het zijn echter voornamelijk de impact op en de gevolgen voor de omgeving van een druggebruiker die zeer veel aandacht krijgen, in het bijzonder de impact op een kind. In dit verband spelen ook de meningen van de familie en de omgeving en belangrijke rol;
- De impact op de ruimere omgeving en de maatschappij is eveneens relevant: veroorzaakt de gebruiker openbare overlast;
- Het gerechtelijke verleden van de gebruiker;
- drugsgerelateerde criminaliteit door de betrokkene gepleegd.

Er ontstaan echter een aantal problemen wanneer deze aandachtspunten als «indicatoren» van 'problematisch gebruik' geïnterpreteerd worden:

- Er zijn zeer veel indicatoren;
- Deze hebben geen enkel belang op zichzelf: het is de combinatie van verschillende factoren die bepaalt of zekere vormen van druggebruik problematisch worden geacht;
- Er is geen overeenstemming tussen terreinwerkers over de relevantie en het belang van deze indicatoren.

11. Rapportering

Tijdschriftartikels en boek

12. Referenties

- Decorte, T., Kaminski, D., Muys, M. & Slingeneyer,T. (2005). Problematisch gebruik van (illegale) drugs. Onderzoek naar de operationalisering van het concept in een wettelijke context. Gent: Academia Press.

- Muys, M. & Decorte, T. (2005), 'Problematic use' of (illegal) drugs. A study of the operationalisation of the concept in a legal context in Belgium. Proceedings of the 15th International Conference of the ESSD. (in voorbereiding)

Onderzoeksfiche 1.5

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Onderzoeksgroep Sociale Veiligheidsanalyse [SVA] - Vakgroep Strafrecht en Criminologie, Faculteit Rechtsgeleerdheid, Universiteit Gent
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Wim Vaerewyck
Telefoon	09 264 84 99
E-mail	wim.vaerewyck@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Kennis en knowhow van politie en magistratuur over drugs

2. Onderzoeksmedewerkers

- Prof dr. P. Ponsaers – SVA/Ugent (coordinator/promotor)
- Prof. dr. B. De Ruyver – IRCP/Ugent (promotor)
- Prof. dr. A. Lemaître – Ulg (promotor)
- Prof. Dr. M. Born – Ulg
- Bertrand Fincoeur – Service de Criminologie – Université Liège
- Wim Vaerewyck – Onderzoeksgroep Sociale Veiligheidsanalyse

3. Doelstellingen

Het onderzoeksproject "Kennis en knowhow van politie en magistratuur over drugs" richt zich op de wijze waarop theorie en praktijk, en de opleiding en het werkveld op elkaar aansluiten.
Binnen de dagelijkse praktijk van de verschillende beroepen worden de begrippen 'kennis' en 'knowhow' dikwijls in een mengvorm terugvonden. Het gaat om een mix waar niemand de exacte verhoudingen van kent, en waar het niet eens zeker is hoe zij zich werkelijk realiseren. Bijzondere aandacht gaat uit naar deze twee begrippen die dikwijls genoemd, herhaaldelijk tegenover elkaar geplaatst, maar zelden verenigd en geïntegreerd worden. In het kader van deze studie worden deze begrippen geplaatst binnen het kader van de drugproblematiek.

De doelstelling van het project betreft het onderzoek naar de wijze waarop politie en magistratuur hun verworven bekwaamheden met betrekking tot drugs toepassen in de dagdagelijkse uitoefening van hun functie. De vraag werpt zich op welke kennisbronnen (theorie, persoonlijke ervaring, imitatie) worden aangesproken bij deze functie-uitoefening. In het kader van de alternerende opleiding is het tevens interessant na te gaan hoe theorie en praktijk op elkaar aansluiten en hoe de wisselwerking vorm krijgt tussen de schoolse opleiding en het opdoen van ervaring op het terrein.

4.Type studie

Beleidsondersteunend tav. Federale overheidsinstellingen (Justitie, Binnenlandse Zaken, Volksgezondheid).

5. Onderzoeksvragen

Onderzoekshypothesen:

- De eerste hypothese stelt dat de socialisatie op het terrein (ervaring, reproduceren, conformisme) belangrijker is dan de meer formele opleiding die op de scholen wordt gegeven
  -> theoretische opleiding >< vorming op het terrein.
- De tweede hypothese handelt over de wederzijdse invloed tussen de aspirant of de stagiair enerzijds en het professionele milieu waarin zij terecht komen anderzijds. Immers, indien de school wil doorgaan als een plaats van vernieuwing die alternatieven biedt voor traditionele gedragingen op het terrein, is ze dientengevolge geneigd om de verworven gewoonten te veranderen

en zich te storen aan het conformisme dat zich kan manifesteren bij de uitoefening van een beroep. De aspirant wenst echter snel en onder de meest gunstige omstandigheden geïntegreerd te worden in zijn/haar nieuwe omgeving. Ermee rekening houdende dat aanpassing en conformisme de belangrijkste elementen zijn voor een optimale integratie, zal de aspirant of de stagiair geneigd zijn om de vorming van de school, wanneer die als strijdig wordt ervaren met de verwachtingen van het terrein, te verwerpen.

-Milieu > leerling: de druk om zich te aanpassen
-Leerling > milieu: het verlangen om zich te integreren

6. Onderzoekspopulatie

Kwantitatieve fase van het onderzoek:
Voor de politie richten we ons tot inspecteurs van politie die (1) in opleiding zijn en die nog geen lessen omtrent de drugproblematiek gekregen hebben (junioraspiranten); (2) in opleiding zijn maar wel reeds de lessen aangaande de drugthematiek gekregen hebben (senioraspiranten); (3) inspecteurs van politie die reeds enkele jaren in het werkveld staan (Politie 2002).
Voor de magistratuur richten we ons op magistraten en gerechtelijke stagiairs die sedert 2000 de gerechtelijke stage hebben aangevat.

In een tweede (kwalitatieve) fase worden focusgroepen georganiseerd met experts op het gebied van de drugthematiek (uit beide professionele milieus) en met experts op het vlak van opleiding.

7. Methodologie en instrumenten

Kwantitatieve fase van het onderzoek: gebruik van een schriftelijke vragenlijst die enerzijds klassikaal wordt afgenomen in de diverse provinciale politiescholen waar de basisopleiding tot politie-inspecteur wordt verzorgd. Tevens wordt de vragenlijst per postenquête bezorgd aan de werkende politie-inspecteurs, en aan de magistraten en gerechtelijke stagairs.

De kwalitatieve fase van het onderzoek houdt de organisatie in van focusgroepen met diverse experts op het gebied van de drugthematiek (binnen het werkveld van politie en magistratuur) en op het gebied van de opleiding van politie en magistraten.

8. Looptijd

1 december 2004 –30 november 2005

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federaal Wetenschapsbeleid (POD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

/

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 1.6

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	IRCP, Universiteit Gent
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Freya Vander Laenen
Telefoon	09 264 69 47
E-mail	freya.vanderlaenen@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Literatuurstudie drughandel en georganiseerde criminaliteit

2. Onderzoeksmedewerkers

- Melanie Defruytier
- Freya Vander Laenen

3. Doelstellingen

Bijdragen tot het bereiken van de objectieven vooropgesteld door de Britse regering in de strijd tegen drugshandel en georganiseerde criminaliteit. De specifieke doelstellingen zijn de volgende:

- Het beschrijven van criminele organisaties actief in de georganiseerde drughandel en het opstellen van een typologie;
- Eventuele evoluties in de tijd bespreken van de organisatiesvormen;
- Inzicht verwerven in de impact van specifieke types van interventies op specifieke types van criminele organisaties;

Het deelonderzoek betrof België en Nederland

4. Type studie

Literatuurstudie

5. Onderzoeksvragen

-
- Wat zeggen bronnen over de prioriteiten/objectieven van drugtraffiekanten? (politiek, economisch enz.)?
- Wat zeggen bronnen over de positie die trafficanten innemen op de illegale markt om hun objectieven te bereiken?
- Wat zeggen bronnen over het permanent of tijdelijk karakter van de organisatiestructuren betrokken in drugstraffiek?
- Wat zeggen bronnen over de methoden (modus operandi, praktijken) die de traffiekanten hanteren om hun objectieven te bereiken, hun positie in de markt te verwerven en te behouden en de permanentie van hun organisatie te verzekeren?
- Wat zeggen bronnen over de kwetsbaarheden van traffiekanten voor wetshandhaving en overheidsoptreden?

Het deelonderzoek wilde een antwoord geven op deze vragen voor Nederland en België.

6. Onderzoekspopulatie

/

7. Methodologie en instrumenten

Literatuurstudie van open bronnen en grijze literatuur in de Nederlanse taal, zowel van Belgische als Nederlandse oorsprong, aangevuld met informatie uit 2 interviews met sleutelpersonen inzake politionele bestrijding van het fenomeen in België en Nederland.

8. Looptijd

Maart 2004 - mei 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

British Home Office

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

De resultaten van dit onderzoek werden verwerkt in een Engelstalig eindrapport waar ook de bijdragen van de andere (buitenlandse) onderzoekspartners werden in opgenomen. Waar de Belgische onderzoeksequipe de literatuurstudie van Nederlandstalige bronnen heeft verzorgd stonden andere onderzoeksequipes in voor een bronnenstudie in andere talen. Het eindrapport bevat aldus het resultaat van een bronnenstudie in de volgende talen: Engels, Frans, Nederlands, Duits, Italiaans en Spaans.
De onderzoeksbevindingen van dit volledige onderzoeksproject hebben betrekking op de volgende punten:

- Een typologie van criminele organisaties actief in de drugsmokkel: niettegenstaande er een diversiteit aan traffikanten bestaat, worden de volgende types onderscheiden: politiek-militaire groepen, het ondernemerstype (business criminals) en avonturiers (risk takers). Bovendien bestaan er ook zogenaamde 'gemengde types' die een mix zijn van 2 of meer van bovengaande types.
- Inzichten in de evolutie in de tijd m.b.t. organisatiestructuur: politiek-militaire groepen, met een eerder hierarchische structuur, kunnen jarenlang blijven bestaan en opereren op dezelfde manier (zolang het onderliggende conflict, de oproer of de afscheidingsbeweging blijven bestaan); groepen van het ondernemerstype, en dan vooral de kern, kunnen tevens jarenlang blijven bestaan, terwijl de samenwerkingsverbanden waarin zij participeren veranderlijk zijn en afhankelijk van specifieke illegale activiteit die moet worden uitgevoerd; het avonturier type functioneert eerder op een relatief onzekere basis, waarbij de taken die worden opgenomen kunnen variëren van maand tot maand.
- Het formuleren van een aantal hypothesen m.b.t. de kwetsbaarheden van de criminele organisatie voor overheidsoptreden: de verschillende types hebben elk specifieke kwetsbaarheden m.b.t. overheidsoptreden waarbij politiek gemotiveerde groepen het meeste weerstand weten te bieden.
- Evaluatie van de effectiviteit van het overheidsoptreden m.b.t. traffiekanten: een algemene impact op het probleem vereist een aanhoudende intensieve en steeds vernieuwende operationele methodologie die is ingebed in een ruimere politieke strategie.
- Conclusies en aanbevelingen voor verder onderzoek: o.a. motivatie van traffikanten, werving van de leden door criminele organisaties, de perceptie van traffikanten inzake het overheidsoptreden, de relatie tussen vraag en aanbod enz.

11. Rapportering

-

Electronisch rapport

12. Referenties

Defruytier, M. & Vander Laenen, F. (2005). 'Review of published and unpublished Dutch literature', in: Dorn, N., Levi, M. & King, L. Literature review on upper level drug trafficking, Home Office Online Report 22/05, Research Development and Statistics Directorate, Home Office, http://www.homeoffice.gov.uk, 2005, 63 p.

Onderzoeksfiche 1.7

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	ISD, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Prof. dr. T. Decorte
Telefoon	09 264 69 62
E-mail	tom.decorte@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Gebruikers van crack, cocaïne en amfetamineachtige stimulantia in de Europese gevangenissen: wetgeving, beleid en praktijken in 9 landen van de EU

2. Onderzoeksmedewerkers

Prof. dr. T. Decorte

3. Doelstellingen

•

De doelstellingen zijn om een overzicht te geven van de wetgeving, het beleid en de praktijken inzake de diensten en programma's die aangeboden worden aan gebruikers van stimulantia in de gevangenissen van 9 Europese landen: België, Nederland, Tsjechië, Finland, Zweden, Letland, Litouwen, Ierland en Portugal.
Inzake de praktijken zal het onderzoek in principe ingaan op de kennis, de attitudes en de percepties van gevangenen, gevangenisbewaarders, gevangenisbeheerders en beleidsmakers.

4.Type studie

Kwalitatieve studie: data wordt verzameld met behulp van vragenlijsten, interviews, focusgroepen en directe observatie

5. Onderzoeksvragen

/

6. Onderzoekspopulatie

In elk van de negen landen worden twee gevangenissen bezocht. De onderzoekers zullen trachten een gerichte steekproef te trekken en zullen zich richten op cases die illustratief of atypisch zijn inzake stimulantiagebruik of inzake de dienstverlening aan stimulantiagebruikers. Wat betreft het algemene publiek van de gevangenis en het regime binnen de gevangenis, worden de gevangenissen geselecteerd op basis van hun gelijkheid. In elk land zullen zowel gevangenen, personeelsleden van de gevangenissen als sleutelfiguren buiten de gevangenissen worden bevraagd.

7. Methodologie en instrumenten

De studie volgt de methodologie die het European Network for Drugs & Infections Prevention in Prison (ENDIPP) toepast, m.n. een kwalitatief design, gebaseerd op gestructureerde interviews, diepte-interviews en groepsdiscussies met sleutelfiguren, en focusgroepen met gedetineerden. De studie omvat ook een algemene literatuurstudie omtrent dienstverlening aan stimulantiagebruikers en een analyse per land van de wetgeving, het beleid en de praktijken hieromtrent. Er wordt een studiebezoek van 1 week gepland in elk van de negen landen. Voor het verzamelen van informatie over de specifieke landen en voor het organiseren van de studiebezoeken, worden de onderzoekers ondersteund door 'nationale contactpersonen'.

8. **Looptijd**

Juni 2005 – november 2006

9.Gesubsidieerd/gefinancierd door

Cranstoun Drugs Services

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

Eindrapport zal verschijnen in november 2006

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 1.8

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	IRCP, SVA, ISD, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie & Université de Liège
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Wim Vaerewyck
Telefoon	09 264 84 99
E-mail	wim.vaerewyck@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Drugoverlast in de lokale context van acht Vlaamse en Waalse gemeenten

2. Onderzoeksmedewerkers

- Wim Vaerewyck
- Tom Pieters
- Bertrand Fincoeur
- Catherine Sohier

3. Onderzoeksproject

De bedoeling van het onderzoek was te kijken naar de lokale maatregelen en initiatieven om druggerelateerde maatschappelijke overlast te voorkomen of te beperken. Er werd dus gekeken naar de manier waarop drugoverlast op gemeentelijk niveau een plaats krijgt binnen projecten en het beleid. De vraag was hoe drugoverlast benaderd wordt in de lokale context van een aantal steden en gemeenten en of er effecten merkbaar zijn van eventuele projecten rond deze thematiek.

Voor het onderzoek werden zes Vlaamse – Aalst, Antwerpen, Genk, Gent, Mechelen en Oostende – en twee Waalse – Aywaille en Luik – steden en gemeenten geselecteerd. Binnen elk van deze onderzoekslocaties werd achtereenvolgens gekeken naar de plaats van drugoverlast binnen de lokale projecten, naar lokale samenwerking en coördinatie tussen diensten en organisaties, en ten slotte naar de evaluatie van deze projecten.

4.Type studie

Beleidsondersteunend onderzoek

5. Onderzoeksvragen

- Wat is de plaats die drugoverlast krijgt binnen de lokale projecten?
- Hoe functioneert de lokale samenwerking en coördinatie relevant met betrekking tot drugoverlast? Hoe verhoudt de lokale samenwerking en coördinatie zich tot het bovenlokale niveau?
- Hoe verloopt de evaluatie van projecten en acties?

6. Onderzoekspopulatie

/

7. Methodologie en instrumenten

Het onderzoek is kwalitatief van aard. Hierbij werd gebruik gemaakt van meerdere onderzoekstechnieken. De eerste techniek is een literatuurstudie die voornamelijk in de eerste fase, maar ook doorheen het hele onderzoek werd uitgevoerd. Vervolgens werden semi-gestructureerde

interviews afgenomen bij diverse sleutelfiguren uit de geselecteerde steden. De rode draad doorheen de interviews betrof vragen naar samenwerking en coördinatie binnen de lokale context alsook naar de evaluatie van projecten en acties ter voorkoming of beperking van druggerelateerde overlast. Als derde onderzoekstechniek werd gebruik gemaakt van een documentenstudie. De geraadpleegde documenten betroffen onder meer de Veiligheids- en Preventiecontracten en bijhorende evaluatieroosters, beleids- en andere documenten die een licht konden werpen op het onderzoeksthema. Het combineren van de drie onderzoekstechnieken liet toe om te voorzien in methodologische triangulatie

8. Looptijd

1 november 2003 – 31 oktober 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federaal Wetenschapsbeleid (POD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

- Er tekent zich nog steeds een duidelijk spanningsveld af tussen het gezondheids- en het welzijnsperspectief enerzijds, en het veiligheidsperspectief anderzijds.

Het gebruik van de term (drug)overlast wordt door sommige welzijns- en gezondheidsactoren nog steeds beschouwd als een fundamenteel probleem. De term impliceert voor hen dat vooral bepaalde restgroepen zoals chronische druggebruikers (maar ook daklozen of illegalen) overlast veroorzaken. Het drugprobleem wordt door de meeste actoren op het terrein in de eerste plaats gezien als een gezondheidsprobleem dat vanuit een (welzijns- en) gezondheidsperspectief benaderd moet worden.

- Het verminderen of voorkomen van druggerelateerde maatschappelijke overlast als doelstelling krijgt binnen de projecten in de praktijk een andere plaats dan in de beleidsdocumenten.

Het voorkomen van druggerelateerde maatschappelijke overlast is in de meeste lokale projecten binnen het drugluik van de Veiligheids- en Preventiecontracten en binnen de Drugplannen een algemene doelstelling. Dit heeft te maken met de oriëntering door de federale overheid van het algemene doelstellingenkader van de Veiligheids- en Preventiecontracten. Desondanks zijn er in de praktijk nauwelijks acties te vinden die het voorkomen van drugoverlast daadwerkelijk concretiseren of operationaliseren. Andere doelstellingen staan centraal binnen de projecten: de reïntegratie van de doelgroep, het terugdringen van de schadelijke gevolgen van het druggebruik, en het verbeteren van de gezondheid en het welzijn van de gebruiker. Het zijn in de eerste plaats die andere doelstellingen die de invulling van prioriteiten en de dagelijkse werking van diensten en projecten bepalen. Drugoverlast krijgt hierdoor binnen de projecten hoogstens een secundaire plaats toebedeeld.

- Er zijn nauwelijks impact- of effectevaluaties voorhanden over drugoverlast.

Evaluatie - Een logisch gevolg van de voorgaande conclusie is dat evaluatie met betrekking tot deze doelstelling niet gebeurt. Door de plaats die het krijgt binnen het doelstellingenkader van de projecten, is het moeilijk om druggerelateerde maatschappelijke overlast als een aparte doelstelling te isoleren en als dusdanig te evalueren. Andere redenen liggen volgens de actoren in het ontbreken van middelen, personeel en van degelijke instrumenten binnen de beperkte huidige mogelijkheden, waardoor het onmogelijk is een effectevaluatie uit te voeren. Evalueren van de uitgevoerde acties betekent dat dit ten koste gaat van andere taken.
Procesevaluatie - Er wordt wel geëvalueerd naar het proces, met name door het opvolgen van de werking van een project en door het nagaan of de beoogde doelgroepen bereikt worden. Procesevaluatie gaat daarbij gepaard met allerhande vormen van registratie en het bijhouden van cijfers met betrekking tot de eigen werking.

In Vlaanderen is een positievere houding tegenover evaluatie merkbaar. De bevraagde actoren beoordelen evaluatie matig positief en beschouwen een minimum aan evaluatie als nuttig en noodzakelijk voor de werking van projecten. In Wallonië lijkt een evaluatiecultuur bij de bevraagde actoren minder aanwezig. De reserves die men heeft ten aanzien van evaluatie zijn fundamenteler. Evaluatie wordt vaak beschouwd als een onnodige, tijdrovende taak die door het ontbreken van de nodige randvoorwaarden bij voorbaat nutteloos is.

11. Rapportering

Interne tussentijdse rapporten en eindrapport in boekvorm

12. Referenties

- Ponsaers, P., De Ruyver, B., Lemaitre, A., Macquet, C., Pieters, T., Vaerewyck, W., Finoncoeur, B. en Vander Laenen, F. (2005). Drugoverlast in de context van acht Vlaamse en Waalse gemeenten. Naar een Monitor Integraal Lokaal Drugbeleid, Gent: Academia Press.

Medisch en farmacologisch onderzoek

Onderzoeksfiche 2.1

Coördinaten

Onderzoeksinstelling Universiteit Gent, vakgroep Klinische biologie, microbiologie en immunologie
Straat en nummer De Pintelaan 185
Postcode 9000
Plaats Gent
Contactpersoon Prof. dr. A. Verstraete
Telefoon 09 240 34 07
E-mail alain.verstraete@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Evaluatie van roadside drugtesten voor de detectie van bestuurders onder invloed van drugs (Rosita-2)

2. Onderzoeksmedewerkers

- Prof. dr. A.Christophersen (Oslo)
- Dr. P. Kintz (Straatsburg)
- Dr. P. Lillsunde (Helsinki)
- Prof. dr. M. Lopez-Rivadulla (Santiago de Compostela)
- Prof. dr.M. Möller (Hombuerg/Saar)
- Dr. N. Samyn (Brussel)
- Dr. J. Michael Walsh (USA)

3. Doelstellingen

Evaluatie van sneltesten voor het opsporen van drugs in speeksel

4.Type studie

Experimentele studie

5. Onderzoeksvragen

Betrouwbaarheid van sneltesten voor het opsporen van drugs in speeksel in vergelijking met referentietechnieken.

6. Onderzoekspopulatie

Bestuurders bij wie men vermoedt dat zij onder invloed van drugs rijden

7. Methodologie en instrumenten

Sneltesten voor drugs in speeksel.. Analyse van bloed en speeksel net gas- of vloeistofchromatografie gekoppeld aan massa-spectrometrie.

8. Looptijd

2003-2005

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Europese Commissie

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapporteringsvormen

- /

12. Referenties

- Concheiro M, De Castro A, Quintela O, Cruz A, Lopez-Rivadulla M. Development and validation of a method for the quantitation of Delta(9)-tetrahydrocannabinol in oral fluid by liquid chromatography electrospray-mass-spectrometry. Journal of Chromatography B-Analytical Technologies in the Biomedical and Life Sciences 2004; 810(2):319-324
- Crouch DJ, Walsh JM, Flegel R, Cangianelli L, Baudys J, Atkins R. An evaluation of selected oral fluid point-of-collection drug-testing devices. Journal of Analytical Toxicology 2005; 29(4):244-248.
- Gunnar T, Mykkanen S, Ariniemi K, Lillsunde P. Validated semiquantitative/quantitative screening of 51 drugs in whole blood as silylated derivatives by gas chromatography-selected ion monitoring mass spectrometry and gas chromatography electron capture detection. Journal of Chromatography B-Analytical Technologies in the Biomedical and Life Sciences 2004; 806(2):205-219
- Gunnar T, Ariniemi K, Lillsunde P. Validated toxicological determination of 30 drugs of abuse as optimized derivatives in oral fluid by long column fast gas chromatography/electron impact mass spectrometry. Journal of Mass Spectrometry 2005; 40(6):739-753
- Gunnar T, Ariniemi K, Lillsunde P. Determination of 14 benzodiazepines and hydroxy metabolites, zaleplon and zolpidem as tert-butyldimethylsilyl derivatives compared with other common silylating reagents in whole blood by gas chromatography-mass spectrometry. Journal of Chromatography B-Analytical Technologies in the Biomedical and Life Sciences 2005; 818(2):175-189
- Kankaanpaa A, Gunnar T, Ariniemi K, Lillsunde P, Mykkanen S, Seppala T. Single-step procedure for gas chromatography-mass spectrometry screening and quantitative determination of amphetamine-type stimulants and related drugs in blood, serum, oral fluid and urine samples. Journal of Chromatography B-Analytical Technologies in the Biomedical and Life Sciences 2004; 810(1):57-68
- Kintz P, Bernhard W, Villain M, Cirimele V. Testing drivers under the influence of cannabis in oral fluid using the Drugwipe device and confirmation by GC/MS after Intercept device collection. Journal of Analytical Toxicology, in press.
- Laloup M, Fernandez MDR, Wood M, De Boeck G, Henquet U, Maes V et al. Quantitative analysis of Delta(9)-tetrahydrocannabinol in preserved oral fluid by liquid chromatography-tandem mass spectrometry. Journal of Chromatography A 2005; 1082(1):15-24
- Quintela O, Cruz A, Concheiro M, De Castro A, Lopez-Rivadulla M. A sensitive, rapid and specific determination of midazolam in human plasma and saliva by liquid chromatography/electrospray mass spectrometry. Rapid Communications in Mass Spectrometry 2004; 18(24):2976-2982.
- Verstraete AG. Oral fluid testing for driving under the influence of drugs: history, recent progress and remaining challenges. Forensic Science International 2005; 150(2-3):143-150
- Walsh JM, Flegel R, Crouch DJ, Cangianelli L, Baudys J. An evaluation of rapid point-of-collection oral fluid drug-testing devices. Journal of Analytical Toxicology 2003; 27(7):429-439

Onderzoeksfiche 2.2

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Antwerpen
Straat en nummer	Universiteitsplein 1
Postcode	2610
Plaats	Wilrijk
Contactpersoon	Sophie Van Ham
Telefoon	03 820 24 17
E-mail	sophie.vanham@ua.ac.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Medicinale cannabis: meta-analyse van het onderzoek naar de doeltreffendheid en doelmatigheid van het medicinaal gebruik van cannabis

2. Onderzoeksmedewerkers

- Sofie Rysheuvels
- Christiaan Schotte
- Prof. dr. B. Sabbe

3. Doelstellingen

De laatste 25 jaar heeft de literatuur de nadruk gelegd op een verscheidenheid van mogelijke medische toepassingen van cannabinoïden in de klinische praktijk.

Er werd nagegaan of een meta-analyse haalbaar is om te bepalen of het gebruik van cannabinoïden effectief en veilig is voor medicinaal gebruik bij kanker en AIDS gerelateerde anorexia en cachexia, bij tics bij het Tourette Syndroom en bij Multiple Sclerose gerelateerde spasticiteit. Ook de effectiviteit en efficiëntie van het gebruik van cannabinoïden als anti-emeticum bij chemotherapie of als bestrijding van pijn wordt nagegaan.

4.Type studie

Meta-analyse

5. Onderzoeksvragen

- Is een meta-analyse haalbaar om te bepalen of het gebruik van cannabinoïden effectief en veilig is voor medicinaal gebruik bij kanker en AIDS gerelateerde anorexia en cachexia?
- Is een meta-analyse haalbaar om te bepalen of het gebruik van cannabinoïden effectief en veilig is voor medicinaal gebruik bij tics bij het Tourette Syndroom?
- Is een meta-analyse haalbaar om te bepalen of het gebruik van cannabinoïden effectief en veilig is voor medicinaal gebruik bij Multiple Sclerose gerelateerde spasticiteit?
- Is een meta-analyse haalbaar om te bepalen of cannabinoïden effectief en efficiënt zijn als anti-emeticum bij chemotherapie?
- Is een meta-analyse haalbaar om te bepalen of cannabinoïden effectief en efficiënt zijn bij de bestrijding van pijn?

6. Onderzoekspopulatie

geen

7. Methodologie en instrumenten

Systematische literatuurstudie (Medline, Cochrane Library, PsychINFO, International Assosication for Cannabis as Medicine, bibliographies) tot februari 2004.

De methodologische kwaliteit van gerandomiseerde gecontrolleerde trails (RCT's) en pilootstudies werd geanalyseerd aan de hand van de "Oxford score". Een minimum Oxford score van 3 duidt op studies van voldoende methodologische kwaliteit.

De outcome variabelen van de geïncludeerde studies werden geanalyseerd en vergeleken voor de verschillende indicaties. Er werd een inschatting gemaakt betreffende de haalbaarheid voor meta-analyse.

8. Looptijd

Augustus 2003 - oktober 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

-
- Federaal Wetenschapsbeleid (POD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

De analyses hebben aangetoond dat het niet haalbaar is om op dit moment een meta-analyse uit te voeren naar de effectiviteit van cannabinoïden bij kanker en AIDS gerelateerde anorexia en cachexia, tics bij het Tourette Syndroom en spasticiteit bij Multiple Sclerosis.

Dit betekent echter niet dat behandeling met cannabinoïden niet tot een verbetering kan leiden bij de bestudeerde symptomen. Het betekent echter wel dat het op dit moment onmogelijk is om wetenschappelijke conclusies te trekken over de effectiviteit en efficiëntie van het medicinaal gebruik van cannabis en cannabinoïden bij deze symptomen.

Gezien de positieve onderzoeksresultaten over de doeltreffendheid van nieuwere anti-emetica en de potentiële nevenwerkingen van cannabinoïden, is de klinische vraag naar de anti-emetische bruikbaarheid van cannabis thans quasi verdwenen.

Uit een kwalitatieve analyse (een kwantitatieve analyse bleek niet haalbaar) bleek dat de analgetische effectiviteit van cannabinoïden bij acute pijn vergelijkbaar is met die van codeïne. Ongewenste effecten van cardiovasculaire aard, alsook neveneffecten als sedatie en stemmingsveranderingen bleken dosisgerelateerd.

In 5 gerandomiseerde, dubbelblinde, placebo-gecontroleerde onderzoeken over de behandeling van neuropathische pijn werd een significante reductie vastgesteld van de pijnsymptomen. Aan de hand van deze resultaten en de resultaten die in de nabije toekomst gepubliceerd zullen worden, zal het in de nabije toekomst (i.e. de 2de helft van 2005) haalbaar worden om een meta-analyse te verrichten over de effectiviteit van cannabinoïden bij de reductie van neuropathische pijn.

11. Rapportering

-

boek en website

12. Referenties

Rysheuvels, S., Schotte, C., & Sabbe, B. (2004). Medicinale cannabis: meta-analyse van het onderzoek naar de doeltreffendheid van het medicinaal gebruik van cannabis. Gent: Academia Press.

http://www.belspo.be/belspo/fedra/proj.asp?l=nl&COD=DR/14

Registratie en evaluatie van hulpverlening

Onderzoeksfiche 3.1

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Katarsis Detox
Straat en nummer	Pastoor Raeymaekersstraat 19-21
Postcode	3600
Plaats	Genk
Contactpersoon	Nele Gielen
Telefoon	089/30.47.90
E-mail	greet.katarsis@skynet.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Onderzoek naar de tevredenheid van de cliënten over de behandeling in Katarsis en naar de effecten van het volgen van een programma in Katarsis

2. Onderzoeksmedewerkers

- Arlette Wertelaers
- Nele Gielen
- Gisela Kleykens
- Mieke Lemmens
- Bart Remans
- Sofie Vanvinvkenroye

3. Doelstellingen

De voornaamste doelen van deze evaluatie zijn om een verbeterde cliëntzorg te kunnen bieden en om het percentage drop-outs te verminderen.

4.Type studie

Het onderzoek zal worden uitgevoerd volgens een pre–post design.

5. Onderzoeksvragen

- In welke mate zijn cliënten tevreden over de fase van aanmelding tot afkickschijf van het detoxprogramma?
- Welke aspecten (en in welke mate) van het programma ervaarde de cliënt als ondersteunend in zijn afkick?
- Bepalen van punten die bepalen of iemand zijn afkickfase doorkomt.
- In welke mate is de cliënt tevreden over het programma en zijn onderdelen?
- In hoeverre heeft tevredenheid te maken met drop-out?
- Wat zijn de gevolgen van het volgen van een programma? Dit wordt gemeten op verschillende variabelen: woonsituatie, lichamelijke gezondheid, arbeid, opleiding en inkomen, substantie gebruik en patroon, juridische situatie, familiale en sociale situatie, psychologisch en emotioneel functioneren, ..
- Is er een time-in-program effect?
- Welke variabelen bepalen de resultaten? Reden van opname, product, hoe veel, hoe lang, wens om te stoppen, onthoudingsverschijnselen, afkickmedicatie, origine, doorverwezen via, cultuur, leeftijd, gender, steungroep.
- Is er een voorspellende waarde aan korte termijn herstel? Is herstel stabiel?
- Het aantal bewoners dat de detoxfase, het detoxprogramma en Therapeutische Gemeenschap (TG) afmaakt.
- Wat is het verschil tussen de groep die het advies in detox heeft opgevolgd en de groep die het advies niet heeft opgevolgd?

6. Onderzoekspopulatie

Alle cliënten die opgenomen zijn in detox en in TG. Voor de inclusie wordt uitgegaan van een verblijf van minimum twee weken. In het detroxcentrum worden ook cliënten geïncludeerd die voor de twee weken hun afkickschijf behalen.

7. Methodologie en instrumenten

Vragenlijsten om de tevredenheid over het programma te meten. Er is een aparte lijst voor na de detoxfase (CSQ1), een voor bij het vertrek uit detox (CSQ2) en een voor bij het vertrek uit TG (CSQ3). CSQ is de afkorting van Client Satisfaction Questionnaire. Deze naam is afgeleid van de originele CSQ8 . De originele CSQ8 is ook in deze vragenlijsten verwerkt. De cliënt heeft de mogelijkheid om suggesties te geven en hij kan aangeven welke onderdelen hij als meest ondersteunend heeft ervaren. Er zijn nog een aantal open vragen, waarbij de cliënt kan aangeven welke vormingen en themagroepen hij al dan niet goed vond. Tenslotte kan de cliënt aangeven wat de reden was van zijn vertrek en tot welke faseopdracht hij geraakt was.

De vragenlijst om effecten van het programma te meten, bestaat uit ja/ nee vragen. Er werd gekozen voor deze vragenlijst omdat een afname ervan slechts weinig tijd in beslag neemt en wegens de eenvoudige manier van analyse.

De vragenlijsten worden tijdens het programma face-to-face afgenomen, bij follow-up zal dit telefonisch gebeuren. Indien de cliënt ertoe instemt om voor het follow-up interview naar Katarsis te komen, wordt het interview bij voorkeur face-to-face afgenomen. De volledige evaluatie zal gebaseerd zijn op zelfrapportage van de cliënt.

8. Looptijd

Drie jaar

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Eigen middelen Katarsis

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Nog in verwerking

11. Rapportering

- Intern rapport

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 3.2

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent, vakgroep Orthopedagogiek
Straat en nummer	H. Dunantlaan 2
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Veerle Soyez
Telefoon	09 264 63 64
E-mail	veerle.soyez@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

De invloed van sociale netwerken op retentie in en succes na behandeling in een therapeutische gemeenschap (TG)

2. Onderzoeksmedewerkers

- Veerle Soyez
- Prof. dr. E Broekaert (promotor)
- Prof dr. G. De Leon (co-promotor N.D.R.I. – C.T.C.R.., New York, USA)

3. Onderzoeksproject

De algemene doelstelling van dit onderzoeksproject was tweeledig:
- Het gedetailleerd onderzoeken van de familiebegeleiding in TG's
- Het implementeren van een kortdurende interventie voor sociale netwerkleden van TG-bewoners gedurende de eerste 3 maanden (90 dagen) van de behandeling.

De idee was dat de implementatie van deze interventie de succescijfers van de behandeling positief zou kunnen beïnvloeden: door het verminderen van (vroege) dropout kan succes immers indirect verbeterd worden. Vroeger onderzoek heeft immers aangetoond dat retentie in behandeling een belangrijke predictor is voor succes na de behandeling.

Voorgaande algemene doelstelling werd vertaald naar een onderzoekshypothese ('het betrekken van significante anderen bij de start van de behandeling kan een positieve bijdrage leveren tot behandelsucces') en werd verder onderverdeeld in een aantal subdoelstellingen:
- Het bestuderen van de aard en de positie van netwerk-betrokkenheid en netwerk-begeleiding in TG's
- Het bestuderen van de effecten van het betrekken van sociale netwerkleden (hoofdzakelijk familieleden) vroeg in de behandeling, op retentie
- Het bestuderen van de effecten van het betrekken van sociale netwerkleden (hoofdszakelijk familieleden) vroeg in de behandeling, op herval en behandelsucces

4.Type studie

Quasi experimentele, prospectieve studie aangevuld met een aantal exploratief-kwalitatieve studies

5. Onderzoeksvragen

- Wat is de aard en de postie van netwerk-betrokkenheid en netwerk-begeleiding in de TG?
- Verbetert een korte interventie met één of meer sociale netwerkleden in het begin van de behandeling (eerste 90 dagen) retentie in de TG (ervan uitgaand dat de interventie werd beëindigd)?
- Zijn cliënt-variabelen (geslacht, leeftijd, ernst van de problematiek op verschillende leefgebieden, motivatie en bereidheid tot behandeling) en / of netwerk-variabelen (ervaren sociale steun,

netwerkgrootte, gezinskarakteristieken) predictors voor het beëindigen van de interventie door de sociale netwerkleden?

- Verbetert een korte interventie met één of meer sociale netwerkleden in het begin van de behandeling (eerste 90 dagen) succes na behandeling in de TG (ervan uitgaand dat de interventie werd beëindigd)?

6. Onderzoekspopulatie

Alle opeenvolgende opnames uit vier Vlaamse TG's (De Kiem, De Sleutel, De Spiegel en Katarsis) werden in de periode tussen 1 mei 2000 en 31 april 2002 aangesproken om aan het onderzoek deel te nemen. In deze onderzoeksperiode registreerden we 276 opnames, 81.6% hiervan (N=218) gaven toestemming om aan het onderzoek deel te nemen. Ook de sociale netwerkleden van deze cliënten werden gevraagd om aan het onderzoek deel te nemen.
Gegevens van 207 cliënten werden in de analyses betrokken. De studiesample was hoofdzakelijk mannelijk (15.1% vrouwen), met een gemiddelde leeftijd van 26.4 jaar (SD=6.32), en laaggeschoold (49.5% heeft enkel een getuigschrift lager onderwijs of helemaal geen getuigschrift). 41.1% was poly-druggebruiker, nog eens 20.8% was opiaatverslaafd; 64.4% had ooit gespoten. Meer dan één derde van de groep (37.7%) was behandeling na een justitiële verwijzing.
207 netwerkleden startten de sociale netwerkinterventie (SNI), en 108 van hen (51%, gerelateerd aan 51 cliënten) beëindigden de interventie ook. Meer dan 70% van de participerende netwerkleden waren ouders.
55.4% van de cliënten kon geïnterviewd worden in het kader van een opvolgingsgesprek.

7. Methodologie en instrumenten

Ten einde de eerste onderzoeksvraag te kunnen beantwoorden, werd een literatuurstudie uitgevoerd om een zicht te krijgen op plaats die de familiebegeleiding en de netwerk-betrokkenheid innemen in de TG als behandelmodaliteit. De vaststelling dat het contextueel gedachtengoed van Boszormenyi-Nagy een belangrijk kader vormt voor de familiebegeleiders in alle TG's die aan het onderzoek deelnamen, vormde de aanleiding om aanvullend ook nog een case-studie uit te voeren waarin er specifiek gefocusd werd op de implementatie van dit contextuele denken in de TG.

Een prospectieve, quasi experimentele studie werd opgestart om een antwoord te kunnen bieden op de overige onderzoeksvragen (vraag 2, 3 en 4 - cfr. supra). Aangezien een traditionele gerandomiseerde studie niet tot de mogelijkheden behoorde, werd gebruik gemaakt van een 'minimal-bias'design, waarbij er cohorten cliënten (en hun netwerkleden) toegewezen werden aan een interventie; deze interventie-cohorten werden dan vergeleken met 'treatment-as-usual' cohorten. Een eerste cohorte (opnames tussen 1 mei 2000 en 31 december 2000), kreeg de aanvullende interventie voor sociale netwerkleden niet aangeboden (= controlegroep). Tussen 1 januari 2001 en 30 april 2002 startte een 2de cohorte cliënten de TG-behandeling. Netwerkleden van cliënten uit deze 2de cohorte werden uitgenodigd voor de sociale netwerkinterventie (SNI). Opdat de resultaten niet vertekend zouden worden door historische effecten, werd de 2de cohorte verder opgesplitst in TG2 en TG4: in TG2 werd de interventie niet meer aangeboden na november 2001; in TG4 werd er geen interventie aangeboden tussen augustus 2001 en januari 2002.

Tijdens de eerste maand van de behandeling werden bij de cliënten gegevens verzameld m.b.v. drie gestandaardiseerde vragenlijsten (Europese versie van de Addiction Severity Index - EuropASI; de Circumstances, Motivation, Readiness and Suitability Scales - CMRS en de Gezinsklimaatschaal - GKS) en werd er een diepte-interview bij hen afgenomen om informatie te verzamelen over hun sociaal netwerk en hun (ervaren) sociale steun. Tussen 12 en 18 maand nadat de cliënten de behandeling verlaten hadden, werden ze opnieuw gecontacteerd voor een opvolgingsgesprek. Tijdens dit gesprek werd de follow-up versie van de EuropASI afgenomen en gebeurde er een 2de diepte-interview over sociale netwerksamenstelling en sociale steun.

8. Looptijd

1999 - 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Universiteit Gent

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Het betrekken van significante anderen tijdens de TG-behandeling is lange tijd geen vanzelfsprekendheid geweest. We kunnen evenwel stellen dat er in de zogenaamde 'nieuwe T.G.' duidelijk een toenemende openheid is ten overstaan van de buitenwereld in het algemeen. Dit heeft er toe geleid dat er ook een veranderde houding is voor wat betreft de familiebegeleiding. In de meeste Vlaamse TG's is het betrekken van significante anderen tijdens de behandeling nu goed aanvaard. Het contextueel denkkader van Boszormenyi-Nagy is een belangrijke leiddraad in deze begeleidingen, mogelijks omdat deze humanistisch gebaseerde theorie goed aansluit bij de humanistische basiswaarden van de TG. Toch moeten we vaststellen dat we nog niet kunnen spreken van een echte integratie van familie-/c.q. netwerkbegeleiding en individuele behandeling in de TG.
Hiërarchische regressie-analyses hebben aangetoond dat 'ervaren sociale steun bij de start van de behandeling' en 'motivatie en bereidheid tot behandeling' significante voorspellers zijn voor retentie. Wanneer de variabele 'deelname aan SNI' toegevoegd werd aan het model, verbeterde de fit van dit model duidelijk; daarenboven bleek 'ervaren sociale steun' niet langer significant. De netwerkleden van cliënten die meer sociale steun ervaren, meer alcoholproblemen hebben en minder familie- en sociale problemen ervaren, participeren significant vaker volledig in de aangeboden SNI.
Bij de follow-up bevraging bleek dat vrouwen, cliënten die langer in behandeling geweest waren en cliënten die meer sociale steun ervaarden op het ogenblik van de follow-up meer succesvol waren (i.e. geen drugs gebruikt volgens de EuropASI definitie gedurende de laatste 6 maand, geen nieuwe veroordelingen meer opgelopen gedurende de volledige follow-up periode en de laatste 6 maand een opleiding gevolgd of gewerkt hebben). 44% van de sample kon o.b.v. deze criteria als succesvol beschouwd worden op het moment van de bevraging. Deelname van sociale netwerkleden aan de SNI bij de start van de behandeling droeg in het finale regressie-model niet significant bij tot dit succes, al was het interactie-effect 'aantal dagen in behandeling' + 'deelname aan SNI' een significante predictor voor succes wanneer het als apart domein gemeten werd.

11. Rapportering

•

Doctoraat; artikels; voordrachten op internationale congressen

12. Referenties

- Soyez, V. (2004). The influence of social networks on retention in and success after therapeutic community treatment (Uitg. Academia Press; Orthopedagogische Reeks Gent, N°16).

Artikels:

- Soyez, V.& Broekaert, E. (2003). How do substance abusers and their significant others experience the re-entry phase of therapeutic community treatment: a qualitative study. International Journal of Social Welfare, 12(3), p. 211-220.
- Soyez, V., Tatrai, H., Broekaert, E. & Bracke, R. (2004). The Implementation of Contextual Therapy in the Therapeutic Community for substance abusers: A case study. Journal of Family Therapy, 26, p. 286-305.
- Soyez, V. & Broekaert, E. (2005). Therapeutic communities, Family Therapy, and Humanistic Psychology: History and Current Examples. Journal of Humanistic Psychology, 45, p. 302-332.
- Soyez, V, De Leon G, Rosseel, Y. & Broekaert, E. (2005). Motivation for therapeutic community treatment: Psychometric evaluation of the Dutch translation of the Circumstances, Motivation and Readiness Scales. Submitted to Journal of Substance Abuse Treatment.
- Soyez, V., De Leon, G., Broekaert, E. & Rosseel, Y. (2005). The impact of a social network intervention on retention in Belgian therapeutic communities: A quasi experimental study; Submitted to Addiction, second revision.

Presentaties:

- Soyez, V., Broekaert, E. & De Leon, G. (2004). The impact of a social network intervention on retention in and success after therapeutic community treatment: Are we expecting too much from social network members? Paper presented at the 7th International Symposium on Substance Abuse Treatment: 21st Century Drug Free Treatment? Between Evidence and Belief. Aarhus (Denmark); November 25-27, 2004.
- Soyez V., Broekaert, E., De Leon, G. & Rosseel, Y. (2005). The impact of a social network intervention on retention in and success: an experimental study in the therapeutic community Paper presented at the 10th European Conference on Rehabilitation and Drug Policy, Hersonissos, Crete (Greece); May 10-15, 2005.

Onderzoeksfiche 3.3

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Antwerpen
Straat en nummer	Universiteitsplein 1
Postcode	2610
Plaats	Wilrijk
Contactpersoon	Sophie Van Ham
Telefoon	03 820 24 17
E-mail	sophie.vanham@ua.ac.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Effectiviteit van behandelingsprogramma's, specifiek voor patiënten met een dubbele diagnose

2. Onderzoeksmedewerkers

- Sophie Van Ham
- Bieke De Wilde
- Prof. dr. B. Sabbe
- Dr. G. Dom

3. Doelstellingen

De eerste doelstelling van het onderzoek is om na te gaan of dubbele diagnose patiënten (patiënten die gelijktijdig lijden aan een ernstige persisterende psychotische stoornis en een middelengebonden stoornis) effectief behandeld worden wanneer zij een residentieel geïntegreerde behandeling volgen. De tweede doelstelling is om na te gaan of deze patiënten effectiever behandeld worden dan bij de residentiële standaardbehandeling het geval is.

Onder een residentieel geïntegreerde behandeling wordt een behandeling verstaan waarbij de psychotische en de middelengebonden stoornis gelijktijdig behandeld worden door een multidisciplinair en crosstrained team. Deze behandeling bestaat meestal uit 9 elementen: gespecialiseerde assessment (acute assessment en diagnosestelling), outreachende werkwijze (assertieve outreach en case management), motivationele gespreksvoering, counseling (individuele en groepscounseling), verschillende behandelingsstadia (aanhaken, overtuigen, beslissen en actieve therapie, consolidatie en hervalpreventie), farmacologische behandeling, psycho-educatie, een lange termijn perspectief en werken met het sociale netwerk van de patiënt. In twee Belgische psychiatrische centra wordt deze geïntegreerde behandeling aangeboden. Dit zijn de pilootcentra.

De patiënten worden getest bij het begin van de behandeling, 3 maanden, 6 maanden en 12 maanden na het begin van de behandeling.

Ook het personeel wordt in het onderzoek betrokken. De vragenlijsten worden om de 6 maanden ingevuld.

4.Type studie

Semi-experimenteel onderzoek vermits de resultaten van verschillende niet-equivalente, niet-gerandomiseerde groepen met elkaar vergeleken worden

5. Onderzoeksvragen

- Worden dubbele diagnose patiënten effectief behandeld indien zij een residentieel geïntegreerde behandeling volgen?
- -Neemt de psychiatrische problematiek af?
- -Kent het middelengebruik een gunstige evolutie?
- -Verbetert het algemeen functioneren van de patiënten?
- -Neemt de levenskwaliteit van de patiënten toe?
- Is er een verschil in effectiviteit tussen residentieel geïntegreerde behandelingen en residentiële standaardbehandelingen?
- -Zijn de proefpatiënten significant meer geëngageerd dan de controle patiënten?
- -Is de afname in psychotische symptomen significant groter bij de patiënten die residentieel geïntegreerd behandeld worden dan bij de patiënten die residentieel niet geïntegreerd behandeld worden?
- -Is de verandering in middelengebruik significant groter bij de patiënten die residentieel geïntegreerd behandeld worden dan bij de patiënten die residentieel niet geïntegreerd behandeld worden?
- -Kent het algemeen functioneren een significant gunstigere evolutie bij de patiënten in de proefgroep dan bij de patiënten in de controlegroep?
- -Is de verandering in levenskwaliteit significant groter bij de patiënten die een geïntegreerde behandeling volgen dan bij patiënten die een niet-geïntegreerde behandeling volgen?

6. Onderzoekspopulatie

De doelstelling is om 40 patiënten die een residentiële standaardbehandeling volgen te vergelijken met 40 patiënten die een residentiële geïntegreerde behandeling volgen. Ook de personeelsleden die met deze patiënten werken, worden in het onderzoek opgenomen.

7. Methodologie en instrumenten

- Patiënten:
- -Het Psychisch functioneren wordt bestudeerd aan de hand van de 'Positive and Negative Syndrome Scale' (PANSS) en de 'Brief Psychiatric Rating Scale' (BPRS);
- -Het middelengebruik wordt onderzocht aan de hand van de 'European Addiction Severity Index' (EuropASI), de 'Drug/alcohol 6-month Follow-back Calendar' (TLFB), de 'Alcohol Use Scale' (AUS) en de 'Drug Use Scale' (DUS). De veranderingsbereidheid wordt nagegaan aan de hand van de 'Readiness to Change Questionnaire' (RCQ);
- -Het algemeen functioneren wordt gemeten aan de hand van de 'Global Assessment of Functioning' (GAF) en de 'Clinical Global Impressions' (CGI);
- -De levenskwaliteit wordt onderzocht aan de hand van de 'Schizophrenia Quality of Life Scale' (SQLS) en de 'Manchester Short Assessment of Quality of Life' (MANSA).
-
- Personeel:
- -Het lichamelijk en psychisch functioneren van het verpleegkundig en niet-verpleegkundig personeel wordt nagegaan aan de hand van de 'Symptom Checklist' (SCL-90);
- -De arbeidstevredenheid van het verpleegkundig en niet-verpleegkundig personeel wordt geanalyseerd aan de hand van de 'Leidse Arbeidskwaliteitsschaal' (LAKS);
- -De werkstress van het verpleegkundig personeel wordt gemeten aan de hand van de 'Nurse Stress Index' (NSI).

8. **Looptijd**

Tot december 2005

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federaal Wetenschapsbeleid (POD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)
/
11. Rapportering
/
12. Referenties
/

Onderzoeksfiche 3.4

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent, vakgroep Orthopedagogiek
Straat en nummer	H. Dunantlaan 2
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Wouter Vanderplasschen
Telefoon	09 264 63 64
E-mail	wouter.vanderplasschen@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

In- en uitstroom in de alcohol- en drughulpverlening in de provincie Antwerpen

2. Onderzoeksmedewerkers

- Kathy Colpaert
- Wouter Vanderplasschen
- Prof. dr. G. Van Hal
- Prof. dr. E. Broekaert

3. Doelstellingen

De globale doelstelling van het project was het aanleveren van een aantal objectieve en vergelijkbare gegevens die niet alleen het aantal cliënten binnen de alcohol- en drughulpverlening in de provincie Antwerpen, maar ook hun karakteristieken en de manier waarop ze gebruik maken van de zorg in kaart brengen.
Uiteindelijk is het de bedoeling dat deze gegevens kunnen aangewend worden om veranderingsprocessen en het overleg tussen voorzieningen binnen de alcohol- en drughulpverlening te ondersteunen. Via dergelijk overleg kan gewerkt worden aan de uitbouw van zorgcircuits, zowel voor wat betreft het geheel van de geestelijke gezondheidszorg als meer specifiek voor de verslavingszorg.

4.Type studie

Kwantitatief registratie-onderzoek in centra voor alcohol- en drughulpverlening en een aantal centra voor algemeen welzijnswerk

5. Onderzoeksvragen

De twee belangrijkste onderzoeksvragen waren:

- Hoeveel cliënten doen een beroep op de alcohol- en drughulpverlening in de provincie Antwerpen en wat zijn hun belangrijkste karakteristieken (bv. geslacht, druggebruik, enz …)?
- Op welke manier maken deze cliënten gebruik van de zorg (bv. behandelingsgeschiedenis, intakegesprekken in meer dan één voorziening, afloop van de behandeling, enz ...)?

Verder werd in het onderzoek ook specifiek aandacht besteed aan 3 subgroepen: thuislozen, cliënten met justitiële problemen en cliënten die reeds langere tijd in behandeling zijn.

6. Onderzoekspopulatie

Elke voorziening in de provincie Antwerpen met een zorgaanbod voor mensen met problemen als gevolg van het gebruik van alcohol, medicatie of illegale drugs werd gevraagd deel te nemen aan het onderzoek. Concreet betekent dit: psychiatrische ziekenhuizen (PZ), psychiatrische afdelingen van algemene ziekenhuizen (PAAZ), centra geestelijke gezondheidszorg (CGG), centra algemeen welzijnswerk (CAW) en centra met een RIZIV-conventie (crisisinterventiecentrum, medisch-sociaal opvangcentrum en dagcentra). In totaal participeerden 25 voorzieningen aan het onderzoek.

De registratieperiode liep van 1 maart 2004 tot en met 28 februari 2005 en bevatte 3 fasen: de opstart- ,instroom- en uitstroomfase. Tijdens de opstartfase werd als het ware een doorsnede genomen van de cliëntenpopulaties van de verschillende centra en werden alle cliënten geregistreerd die in de eerste week van maart 2004 in begeleiding waren. Tijdens de instroomfase werden alle cliënten geregistreerd die tussen maart en augustus 2004 een vraag naar behandeling stelden in één van de deelnemende voorzieningen. Tijdens de uitstroomfase tenslotte werd voor alle cliënten bij wie het intakegesprek had geleid tot de start van een behandeling, bijgehouden op welke manier deze werd afgerond.

7. Methodologie en instrumenten

Tijdens de opstart- en instroomfase werden volgende gegevens verzameld aan de hand van een speciaal voor dit onderzoek ontworpen registratieformulier: administratieve gegevens, socio-demografische gegevens, informatie over de behandelingsgeschiedenis, product-specifieke informatie en tenslotte informatie over het intakegesprek (instroom) of de reeds gestarte behandeling (opstart). Om unieke en gedeelde cliënten tussen voorzieningen te kunnen traceren, werd gebruik gemaakt van een identificatiecode.
De meeste variabelen waren dezelfde voor de opstart- en instroomfase, een aantal waren verschillend. Voor elke cliënt die tijdens de opstartfase of de instroomfase werd geregistreerd (en bij wie het intakegesprek leidde tot de start van een begeleiding/behandeling), diende tevens een aantal uitstroomgegevens te worden bijgehouden (bijvoorbeeld afloop van de behandeling, gevolgde zorgmodules; ...). Om de eenvormigheid inzake registreren te verhogen werd een handleiding opgesteld en werden vormingsmomenten georganiseerd.

8. Looptijd

Januari 2004 – mei 2005

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Dit onderzoek was een onderzoeksproject van het Universitair Wetenschappelijk Instituut voor Drugproblemen (UWiD) en werd uitgevoerd door de vakgroep Orthopedagogiek van de Universiteit Gent. De Provincie Antwerpen stond in voor de financiering van het onderzoek.

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Tijdens de instroomfase werden door de centra voor alcohol- en drughulpverlening in totaal 1 935 intakegesprekken geregistreerd. Na controle voor dubbeltellingen bleken deze betrekking te hebben op 1 626 unieke cliënten. Meer dan de helft van deze cliënten had tijdens de 3 maanden voorafgaand aan het intakegesprek regelmatig illegale middelen gebruikt (54.7%), terwijl minder dan de helft (45.3%) uitsluitend alcohol en/of medicatie had gebruikt. Deze twee groepen bleken op een aantal vlakken van elkaar te verschillen. Vooreerst bleek dat slechts één vijfde van de cliënten die illegale middelen gebruiken vrouwen zijn. Bij cliënten die uitsluitend alcohol en/of medicatie gebruiken, bedraagt dit percentage meer dan één derde. Vrouwen in deze laatste groep bleken beduidend vaker afhankelijk van slaap- en kalmeermiddelen dan mannen. De gemiddelde leeftijd van cliënten die uitsluitend alcohol en/of medicatie gebruiken bedroeg 46 jaar, terwijl die bij de gebruikers van illegale middelen aanzienlijk lager ligt, namelijk 29 jaar. Ook de leef-, werk- en justitiële situatie van cliënten bleek sterk samen te hangen met het feit of cliënten al dan niet illegale middelen gebruiken. Na controle voor de vastgestelde verschillen in leeftijd, blijken gebruikers van illegale middelen zich vaker in onstabielere leefsituaties te bevinden (thuisloos, wisselende leefomstandigheden, in een gecontroleerde omgeving, enz ...), vaker werkloos te zijn en zich vaker in een justitiële situatie te bevinden. Cliënten daarentegen die uitsluitend alcohol en/of medicatie gebruiken leefden vaker samen met hun partner en/of kind(eren), waren vaker ofwél actief op de arbeidsmarkt, arbeidsongeschikt of ontvingen een invaliditeitsuitkering.
Ook wat het zorggebruik betreft, zien we dat beide groepen cliënten via andere wegen en op andere manieren gebruik maken van de zorg. Cliënten die uitsluitend alcohol en/of medicatie gebruiken bleken vaker vanuit de gezondheidszorg te zijn verwezen, terwijl gebruikers van illegale middelen vaker via politie of justitie naar de hulpverlening werden toegeleid. Bij gebruikers van illegale middelen werden meer dan de helft van de intakegesprekken geregistreerd door ambulante voorzieningen, maar bij cliënten die uitsluitend alcohol en/of medicatie gebruiken bleek dit slechts om minder dan één vijfde te gaan (17.5%).
Ondanks de verschillen op het vlak van cliëntkenmerken en zorggebruik, ondersteunen onze onderzoeksresultaten de stelling dat elke opsplitsing op basis van productgebruik tot op zekere hoogte een artificieel karakter heeft. We zien immers dat bijna tweederde van de cliënten die illegale middelen gebruiken ook regelmatig alcohol en/of medicatie gebruiken. Gebruik van alcohol blijkt vooral hoog bij cliënten die ook cocaïne, amfetamines, cannabis en/of xtc gebruiken. We stellen tevens vast dat, uitgezonderd de centra met RIZIV conventie (die zich uitsluitend richten op cliënten die illegale

middelen gebruiken), beide groepen begeleid en behandeld te worden in dezelfde voorzieningen en afdelingen. Tenslotte wordt duidelijk dat, hoewel de achtergrondkenmerken van beide groepen verschillen, de problemen waarmee deze cliënten kampen erg vergelijkbaar zijn: thuisloosheid, grote drop-out, sociale uitsluiting, herval, …
Een reden te meer om de afstand tussen beide sectoren te overbruggen en in de toekomst meer te gaan samenwerken.

11. Rapportering

-
- Publicatie onderzoeksrapport
- Regelmatige schriftelijke en mondelinge rapportage aan de deelnemende centra
- Voorstelling van de voornaamste resultaten en het onderzoeksrapport tijdens een studienamiddag (2 juni 2005)
- Website (www.aldra.be) met alle informatie over het onderzoek en een elektronische versie van het onderzoeksrapport

12. Referenties

Colpaert, K., Vanderplasschen, W., Van Hal, G., & Broekaert, E. (2005). Gedeelde cliënten, gedeelde zorg?! De alcohol- en drughulpverlening in de provincie Antwerpen in kaart (Orthopedagogische Reeks nr. 20). Gent: Universiteit Gent.

Onderzoeksfiche 3.5

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent, vakgroep Orthopedagogiek
Straat en nummer	H. Dunantlaan 2
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Wouter Vanderplasschen
Telefoon	09 264 63 64
E-mail	wouter.vanderplasschen@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Uitvoering en evaluatie van 'case management' voor druggebruikers met complexe en meerdere problemen

2. Onderzoeksmedewerkers

- Wouter Vanderplasschen
- Kathy Colpaert
- Kurt Lievens
- Prof. dr. E. Broekaert

3. Doelstellingen

Dit proefschrift had als voornaamste doel te onderzoeken of de bestaande behandelingsprogramma's in een welbepaalde regio in België (Gent, Oost-Vlaanderen) genoeg coördinatie en zorgcontinuïteit voorzien en of de bestaande diensten verder geoptimaliseerd kunnen worden door het uitvoeren van 'case management' en een geïntegreerd behandelingsprogramma voor druggebruikers.

De doestellingen van de studie waren drievoudig.

- Ten eerste wouden we de huidige organisatie van de behandelingscentra voor problematisch druggebruik in deze regio onderzoeken, en dan voornamelijk de indicatoren coördinatie en continuïteit van de zorg, en dit omdat de complexe, meerdere en chronische problemen van de druggebruikers zo'n aanpak vereisen. Er zijn maar weinig studies die hierover informatie verschaffen, en contextuele factoren belemmeren de bruikbaarheid van deze data.

- Ten tweede, gezien 'case management' naar voor geschoven werd als mogelijk antwoord voor de behoeftes van een bepaald soort patiënten, wouden we onderzoeken hoe deze interventie het best uitgevoerd kon worden en overliepen we de beschikbare informatie over dit soort interventie. Een weldoordachte implementatie werd beschouwd als de doorslaggevende factor voor enig succes bij case management, maar er is slechts weinig informatie beschikbaar over de cruciale aspecten die men in acht moet nemen bij het invoeren van dit soort systeem. En alhoewel verschillende auteurs de effectiviteit van case management hebben bestudeerd, bestaat er nog steeds controverse over de effectiviteit van deze interventie. Dit mede doordat er te weinig gecontroleerde en 'random' studies beschikbaar zijn en er een gebrek is aan systematische bestudering van de beschikbare studies.

- Ten derde, naast een meer gecoördineerde en langdurige benadering voor sommige patiënten, zochten we naar manieren om de gaten tussen de verschillende hulpverleningscentra te dichten en de coördinatie en de continuïteit van de zorg op structureel niveau te verbeteren. Er is maar weinig informatie beschikbaar over de manier waarop de verschillende modaliteiten en interventies gecombineerd kunnen worden, en hoe ze geïntegreerd kunnen worden in een begrijpelijk behandelingsysteem.

4.Type studie

Doctoraatsonderzoek bestaande uit literatuurstudie(s) en de evaluatie van de implementatie en effectiviteit van een bepaalde interventie.

5. Onderzoeksvragen

De toepassing van 'case management' bij druggebruikers staat nog steeds in zijn kinderschoenen. Het is gedefinieerd geweest als 'dat deel van de behandeling bij drugsproblemen dat blijvende ondersteuning biedt aan patiënten en instellingen, en dit door hen door te verwijzen naar de juiste hulpverleningsinstanties van de gemeenschap, maar over exacte criteria is er echter geen overeenkomst. Wel bestaat er een zekere gelijkgestemdheid over de basisfuncties en principes van een 'case manager', maar vele aspecten omtrent de praktische uitvoering en evaluatie van 'case management' blijven onbeantwoord. Moet het gebruikt worden bij welbepaalde doelgroepen? Hoe kan het geïntegreerd worden in het netwerk van bestaande diensten en accommodaties? Wat is het resultaat van deze interventie op het functioneren van de patiënten en het hulpverleningsnetwerk?

6. Onderzoekspopulatie

- Gespecialiseerde hulpverleningscentra voor druggebruikers in de regio Gent.
- Druggebruikers met complexe en meerdere problemen die deelnamen aan het 'case management' project.

7. Methodologie en instrumenten

Om de organisatie van de hulpverleningsdiensten en de aspecten coördinatie en continuïteit van de zorg te bestuderen, interviewden we hulpverleners van alle organisaties in deze regio die zich richten tot druggebruikers, ook analyseerden we een willekeurig selectie van patiëntendossiers in sommige van deze centra. (hoofdstuk 2)

We bekeken de kwaliteit van de verschillende aspecten van het behandelingsproces, waaronder de opnameprocedure, het behandelingsschema, het bijhouden van patiëntengegevens, de registratie van de patiëntomschrijvingen en doorverwijzingen, alsook de samenwerking en communicatie tussen de verschillende diensten, de follow-up en begeleiding van patiënten en 'case management'.

Om de voorwaarden te onderzoeken voor het integreren van de verschillende behandelingsmodaliteiten, bekeken we hun overeen komsten en verschillen, en bediscussieerden we, tijdens een internationaal symposium, de motivaties en voorwaarden voor het integreren van de verschillende behandelingsystemen, en dit samen met uitvoerders en directeurs van zowel 'harm reduction'- als onthoudingsgeoriënteerde settings.

Gebaseerd op verschillende discussiegroepen met uitvoerders, directeurs, beleidsmakers en onderzoekers in de Oost-Vlaamse provincie, onderscheidden we 5 noodzakelijke stappen om een geïntegreerd behandelingssysteem in te voeren voor drugsverslaafden. We bekeken de voordelen en de nadelen van dit systeem met als uitgangsbasis de beschikbare literatuur en de ervaringen van de andere regio's.

Om de cruciale elementen in te schatten bij de invoering van 'case mangement' bekeken we de literatuur over de toepassing van deze interventiemethode voor druggebruikers vanuit een vergelijkend perspectief. In samenwerking met onderzoekers van de Verenigde Staten en Nederland concentreerden we ons op 6 sleutelvragen die ons essenstieel leken voor een succesvolle implementatie. En dit omtrent de motieven, objectieven en de doelgroep van deze interventie, de integratie van het systeem in het netwerk van beschikbare diensten, de keuze van een geschikt model van case management, de vaardigheden en kwalificaties van de case mangager, en de continuiteit en evaluatie van deze interventie.

Bijkomend werd de invoering van het 'case management' model geëvalueerd op basis van een kleinschalige studie die plaatshad in verschillende behandelingscentra in de regio Gent. We bekeken de resultaten bij de patiënten, de mediërende variabelen, en enkele aspecten van implementatie om het ingevoerde model te verbeteren.

De effectiviteit van de verschillende modellen van case management voor druggebruikers werd herbekeken op basis van de resultaten van de studies die gepubliceerd werden tussen 1993 en 2003 in tijdschriften handelend over gelijkaardige onderwerpen. De differentiële effectiviteit van intensieve case management/ assertieve gemeenschapsbehandeling, het krachtgebaseerde model,

de generalistische case mangagement, het makelaarsmodel en het klinische model werden geanalyseerd, met inbegrip van een analyse van het effect bij specifieke doelgroepen zoals daklozen, daders van druggerelateerde misdrijven, drugsverslaafde vrouwen, and dubbel gediagnosteerde patiënten.

Uiteindelijk werd er een gerandomiseerde en gecontroleerde studie in de regio Gent opgezet om de effectiviteit van intensieve case management op druggebruikers die frequent en meermaals gebruik maakten van de hulpverleningsdiensten te bestuderen. De eerste resultaten van deze lopende studie worden gepresenteerd, en dit gebaseerd op een kwalitatieve studie van de initiële effecten van deze interventie bij de eerste 20 patiënten die aan dit project deelnamen. We onderzochten of intensieve "case management" bijdroeg tot de realisatie van de vooropgestelde doelstellingen, welke factoren hiertoe bijdroegen, en hoe de patiënten de interventie zelf beoordeelden.

8. Looptijd

December 1997 – juni 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

- Eigen financiering
- Provincie Oost-Vlaanderen, dienst Welzijn en Gezondheid

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

In het algemeen wordt bevestigd dat vele druggebruikers met meervoudige en complexe problemen kampen, alsook het meer recentelijk inzicht dat drugmisbruik bekeken moet worden als een chronische en wederkerende stoornis, maar met de mogelijkheid op genezing. Slechts enkele diensten zijn uitgerust om de coördinatie en de continuïteit van de zorgverstrekking noodzakelijk om met deze problemen om te gaan te verzekeren en in het algemeen ontbreekt er samenwerking voor de zogenoemde 'gedeelde' patiënten. 'Case management' wordt gezien als een veelbelovende aanpak om een gecoördineerde en continue zorg aan te bieden en een geïntegreerd behandelingssysteem voor druggebruikers wordt gezien als het gepaste kader om deze interventie in België in te voeren.

Zoals in verscheidene andere landen, werden er verschillende tekortkomingen vasgesteld met betrekking tot de kwaliteit van de drughulpverlening in de regio Gent, en dan vooral met betrekking tot de coördinatie en de continuïteit van de verstrekte zorg. Een stapsgewijs plan om de communicatie tussen de verschillende behandelingscentra te systematiseren en te optimaliseren, het gebruik van nieuwe technologieën, een gemeenschappelijk systeem voor de registratie en patiëntendossiers en een centralisatie van de opnamefaciliteiten werden gesuggereerd als alternatieven voor enkele van de tekortkomingen in de hedendaagse organisatie van de behandelingscentra. Uiteindelijk verkozen we de invoering van een model van 'case management' en de oprichting van een geïntegreerd behandelingsysteem. Het eerste, omdat verscheidene studies positieve resultaten rapporteerden betreffende deze interventiewijze, het tweede omdat dit concept werd voorgesteld door de invloedrijke Nationale Raad voor Ziekenhuisvoorzienigen (NRZV) als toekomstige organisatie van de psychische welzijnszorg in België.

De uitvoerbaarheid van het integreren van de verschillende behandelingsmodaliteiten in een begrijpelijk systeem van diensten werd bediscussieerd gedurende een internationaal symposium, en de uitvoering van dit systeem werd verder bestudeerd door een groep van experts in de provincie Oost-Vlaanderen. Gelijkaardige inspanningen om het gat tussen de onthoudingsgeoriënteerde- en de 'harm reductiemethode'-georiënteerde methode op te vullen werden in de Verenigde Staten ondernomen. De discussies gedurende het internationaal symposium leidden tot de formulering van verschillende voorwaarden voor een goede integratie van de verschillende behandelingsmodaliteiten. Deze voorwaarden reflecteren gelijkaardige ideeën als deze geponeerd door Amerkiaanse experts. Het Amerikaans systeem van 'managed care' werd geïdentificieerd als een vergaand voorbeeld van een reorganisatie van gezondheidszorgsdiensten, voornamelijk geïnspireerd door economische belangen en in bepaalde opzichten ongunstig voor de belangen van de patiënten. Gelijkaardig was de fusie van behandelingsfaciliteiten in Nederland, resulterend in een grootschalige reorganisatie, voornamelijk opgestart vanuit financiele overwegingen. Maar resultaten van onze discussiegroepen toonden aan dat de behandelingsnoden van patiënten en de sociale netwerken het startpunt voor de organisatie van behandelingscentra zouden moeten zijn. Een functioneel en klant-georienteerde in plaats van een institutioneel gebaseerde organisatie van drughulpverleningsmodaliteiten bevat meer garanties dat het de patiënten de zorg aan kan aanbieden die op dat ogenblik vereist is. Case management werd beschreven als een effectief hulpmiddel om het traject dat sommige klanten afleggen te monitoren en te coördineren. De invoering van een geïntegreerd behandelingssysteem werd erkend als een lang-

termijn proces dat moet worden voorafgegaan door op zen minst drie andere stappen en dat gevolgd moet worden door een evaluatie van de effectiviteit. Gezien het blikveld van dit proefschrift, hebben we enkel gefocused op de stappen voorafgaand aan de invoering, met inbegrip van de ontwikkeling van een gemeenschappelijke taal en aanpak, een theoretische conceptualisatie van wat dit geïntegreerd systeem zou moeten inhouden, en een inventaris van de beschikbare en benodigde diensten. Een stapsgewijze invoering van dit theoretisch model en een evaluatie van het ingevoerde systeem zullen noodzakelijk zijn om te testen of deze alternatieve organisatie van behandelingsdiensten bijdraagt tot een begrijpelijke en continue zorg, een efficiente service, een verbeterde transparantie, flexibiliteit en klanttevredenheid.

Een weldoordachte invoering van case management wordt geassocieerd met positieve resultaten, en daarom bekeken we het beschikbare materiaal omtrent de cruciale aspecten van de invoering. Alhoewel we verschillende belangrijke factoren indentificeerden vonden we weinig bewijs van gerandomiseerde en gecontroleerde testen over de rol van de verschillende karakteristieken bij case mangement. In tegenstelling tot het onderzoeksveld 'mentale gezondheidszorg', zijn er maar enkele metingen beschikbaar over de implementatie van (verschillende modellen van) 'case management', wat vele mogelijkheden openlaat voor diegenen die deze interventie willen invoeren. Gebaseerd op een literatuurstudie en verscheidene discussies met researchers uit de Verenigde Staten en Nederland, indentificeerden we zes sleutelvragen waarmee rekening moet gehouden worden bij het invoeren van een 'case management'systeem voor druggebruikers.

De resultaten van de initiele implementatie van casemangagment waren gelijklopend met deze van gelijkaardige studies die patiënten opvolgden na een residentiele behandeling. Gerapporteerde effecten na 12 maanden waren klein tot bescheiden, en betroffen een verbetering in drugsgebruik, tewerkstelling en familiaal functioneren, gereduceerde uitputtingsverschijnselen, en een verhoogde deelname en retentie aan behandelingen.

Patiënten en case managers wezen deze effecten echter eerder toe aan de retentiebehandeling dan aan 'case management', want bij ons tot de conlusie leidde dat deze effecten voornamelijk bemiddeld waren door een verhoogde participatie en retentie in de behandeling. Ook andere auteurs hebben de positieve relatie aangetoond tussen de duur van het verblijf van patiënten in een 'case manager'programma en verbeterde resultaten. Het lijkt er dus op dat 'case management' voornamelijk een supportieve rol ten opzichte van participatie en retentie heeft. De betrekkelijk positieve resultaten dat we vonden waren voornamelijk bemoedigend doordat de geschiedenis van de betrokken patiënten gekenmerkt werd door verscheidene behandelingsperioden, opgaves van de behandeling, en herval. Anderen hebben aangetoond dat case management succesvol kan zijn bij druggebruikers met zware en complexe problemen.

Bij de volgende initiele implementatie van case mangagemnt, evalueerden we de effectiviteit van deze interventie gebaseerd op een herbestudering van de beschikbare literatuur en de evalutatie van een geadapteerd model van 'case management'. Het mag geen verbazing wekken dat we niet genoeg bewijs vonden voor de (differentiele) effectiviteit van 'case management', gezien de meeste sociale interventies in het beste geval bescheiden resultaten boeken. Nochtans heeft een meta-analyse van de effectiviteit van verschillende soorten interventies bij alcoholmisbruik stoornissen aangetoond dat case managament tot de tien meest effectieve interventies voor deze doelgroep behoort. We concludeerden dat er toch wel enig bewijs beschikbaar is voor de (differentiele) effectiviteit van intensieve, veralgemeende, en kracht-gebaseerde case management. Dit gebrek aan bewijs is voornamelijk te wijten aan het ontbreken van gerandomiseerde en gecontroleerde studies en vergelijkingen met andere levensvatbare interventies of standaardbehandelingen. Indien case management niet vergeleken wordt met andere interventiemethodes, zijn er op termijn toch verschillende betekenisvolle effecten betreffende het gebruik van de dienstverlening, de behandelingsparticipatie en retentie, patiënt tevredenheid, en verschillende aspecten van de patiënt zijn situatie en levenskwaliteit. Maar ongecontroleerde studies geven geen zekerheid omtrent de factoren die deze effecten hebben teweeg gebracht.

11. Rapportering

-
- Lezingen op nationale en internationale wetenschappelijke congressen
- Schriftelijke en mondelinge rapportage van de onderzoeksresulaten aan de deelnemende centra
- Publicaties in nationale en internationale wetenschappelijke tijdschriften
- Publicatie doctoraat in boekvorm

12. Referenties

- Vanderplasschen, W. (2004). Implementation and evaluation of case management for substance abusers with complex and multiple problems (Orthopedagogische Reeks Gent Nummer 17). Gent: Academia Press.

- Vanderplasschen, W., Rapp, R.C., Wolf, J., & Broekaert, E. (2004). The development and implementation of case management for substance use disorders in North America and Europe. Psychiatric Services, 55(8), p. 913-922.

- Vanderplasschen, W., Lievens, K., Van Bouchaute, J., Mostien, B., Claeys, P., & Broekaert, E. (2004). Zorgcoördinatie in de verslavingszorg: de stapsgewijze uitbouw van een zorgcircuit middelen misbruik. Tijdschrift voor Geneeskunde, 60(11), p. 773-787.

- Vanderplasschen, W., Wolf, J. & Colpaert, K. (2004). Effectiviteit van casemanagement voor druggebruikers. In: Buisman, W. et al. (Ed.). Handboek Verslaving: hulpverlening, preventie en beleid. Houten: Bohn Stafleu Van Loghum, B 5120, p.1-34.

- Vanderplasschen, W., De Bourdeaudhuij, I. & Van Oost, P. (2002). Co-ordination and continuity of care in substance abuse treatment: an evaluation study in Belgium. European Addiction Research, 8(1), p. 10-21.

Onderzoeksfiche 3.6

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent, vakgroep Orthopedagogiek
Straat en nummer	H. Dunantlaan 2
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Wouter Vanderplasschen
Telefoon	09 264 63 64
E-mail	wouter.vanderplasschen@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Case management justitie-verslavingszorg

2. Onderzoeksmedewerkers

- Kim Geenens, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie, IRCP
- Wouter Vanderplasschen
- Sebastien Alexandre, Trempoline asbl, Charleroi
- Prof. dr. E. Broekaert
- Prof. dr. B. De Ruyver, Universiteit Gent, Vakgroep Strafrecht en Criminologie, IRCP

3. Doelstellingen

Het onderzoek omvatte twee te onderscheiden doelstellingen:
- conceptualisering van het case management, met aandacht voor eventuele verschillen tussen case managers aangesteld vanuit justitie en de (drug)hulpverlening;
- implementatie van deze methodiek binnen het justitieel apparaat en het hulpverleningssysteem.

Meer specifiek stonden volgende doelstellingen voorop:
- definiëring en profielomschrijving van de case manager;
- een kader schetsen voor de wettelijke verankering van deze methodiek;
- formuleren van adviezen in functie van de implementatie van case management in de justitiële en hulpverleningssector;
- evaluatie van de effectiviteit van case management.

4. Type studie

Dit onderzoek was een combinatie van een literatuurstudie en kwalitatief onderzoek met betrekking tot de wenselijkheid en haalbaarheid van case management (aan de hand van gestructureerde interviews, focusgroepen en studiebezoeken).

5. Onderzoeksvragen

-

Met betrekking tot de conceptualisering van case management wilde het onderzoek volgende vragen beantwoorden :
- Wat is een goede definiëring en profielomschrijving van een case manager in de justitiële en hulpverleningssector?
- Op welke manier kan deze methodiek ingevoerd en wettelijke verankerd worden binnen het bestaande systeem?
- Is case management een effectieve interventie voor druggebruikers?

Met betrekking tot de implementatie van deze interventie werden volgende onderzoeksvragen vooropgesteld :

- Wat is de aanleiding voor de implementatie van case management en welke zijn de doelstellingen en doelgroep van deze interventie?
- Welke is de plaats van het case management binnen respectievelijk het hulp- en dienstverleningsaanbod en het politionele en justitiële aanbod en hoe kan deze methodiek ingeschakeld worden in het netwerk van diensten?
- Voor welk model van case management wordt geopteerd en welke randvoorwaarden dienen hiervoor vervuld te zijn?
- Welke vereisten worden aan de case managers gesteld vanuit het perspectief "justitie" en "volksgezondheid"?
- Op welke manier zal het project gefinancierd worden en hoe kan de continuïteit van deze methodiek verzekerd worden?
- Hoe kan deze interventie geëvalueerd worden, rekening houdend met verwachtingen vanuit de praktijk, het beleid en wetenschappelijk onderzoek?

6. Onderzoekspopulatie

In functie van de bevraging van het werkveld werd een inventarisatie gemaakt van bestaande case management-projecten, gericht op alcohol- en/of drugverslaafden, in de hulpverlenings- en justitiële sector in België. De coördinatoren/case managers van deze projecten werden bevraagd door middel van een schriftelijk interview.
Naast deze bevraging werden in 3 gerechtelijke arrondissementen (1 in Vlaanderen (Antwerpen), 1 in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest (Brussel) en 1 in het Waals Gewest (Charleroi)) telkens twee focusgroepen georganiseerd worden, respectievelijk met sleutelfiguren uit de hulpverleningssector (bv. ambulante en residentiële revalidatiecentra, psychiatrische en/of algemene ziekenhuizen, centra geestelijke gezondheidszorg, onthaalcentra, straathoekwerk, OCMW) en de justitiële sector (bv. sociale diensten van gevangenissen, justitiehuizen, justitieel welzijnswerk, politiediensten, parketten). Om de veralgemeenbaarheid van de bevindingen uit deze focusgroepen te toetsen, werden deze achteraf voorgelegd aan sleutelfiguren uit de justitiële en hulpverleningssector tijdens "gemengde" focusgroepen.

7. Methodologie en instrumenten

- Literatuurstudie

- Inventarisatie van voorbeelden van "good practice"

Buitenlandse case management-projecten – voor voornamelijk justitiële cliënten – werden bevraagd aan de hand van een beknopte vragenlijst m.b.t. de conceptualisering en implementatie van case management. De werking van een aantal van deze projecten werd verder verdiept aan de hand van een studiebezoek.

- Bevraging zorgcoördinatoren en coördinatoren justitiehuizen

De schriftelijke bevraging van de zorgcoördinatoren en coördinatoren van justitiehuizen gebeurde aan de hand van een korte vragenlijst, die een beschrijving van de coördinaten, doelstellingen, doelgroep en werkwijze van bestaande case management-projecten omvat.

- Semi-gestructureerde interviews met sleutelfiguren van case management-projecten

De aldus geïnventariseerde projecten werden gecontacteerd door de onderzoekers, met de bedoeling een semi-gestructureerd interview af te nemen van een sleutelfiguur binnen elk project. Hierbij werd gebruik gemaakt van een interviewschema, dat zowel de conceptualisering als de implementatie van deze methodiek omvat.

- Focusgroepen voor het toetsen van haalbaarheid en veralgemeenbaarheid van de gegevens uit de literatuurstudie en gestructureerde interviews

Op basis van de voorlopige resultaten van de literatuurstudie en de gestructureerde interviews, werden een aantal stellingen geformuleerd met betrekking tot de implementatie van case management bij zowel justitiële als niet-justitiële cliënten. Deze werden voorgelegd tijdens parallelle focusgroepen in 3 grootstedelijke gebieden.

8. Looptijd

Oktober 2003 – oktober 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federaal Wetenschapsbeleid (POD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

- De toepassing van case management (“daad”) beperkt zich tot een aantal projecten in de verslavingszorg en binnen de justitiële sector is voorlopig geen sprake van implementatie van deze interventie.
- Waar case management als wenselijk en noodzakelijk ervaren wordt in het Nederlandstalig landsgedeelte, stellen Franstalige hulpverleners hier geen nood aan te hebben, hoewel de meerwaarde van de pilootprojecten in de crisiseenheden erkend wordt.
- Zowel vanuit de verslavingszorg als vanuit justitiële context is het nut van case management voor druggebruikers reeds herhaaldelijk bewezen, maar bij gebrek aan voldoende gerandomiseerde en gecontroleerde studies kan deze interventie voorlopig niet tot de “evidence-based practices” gerekend worden. Op basis van de studiebezoeken is alle geval gebleken dat het de moeite loont om naar de toekomst toe te experimenteren met “strengths-based”-modellen van case management en met de toepassing van motivationele gespreksvoering in combinatie met deze werkvorm.
- Training en supervisie van de case managers is een absolute basisvereiste voor elk case management-project. De stapsgewijze en geleidelijke implementatie van deze werkvorm kan bovendien helpen om case managers te laten wennen aan hun nieuwe job.
- In functie van de verdere implementatie van case management dienen nog heel wat structurele knelpunten weggewerkt te worden. Zoniet dreigt deze interventie haar doel voorbij te schieten en alleen maar bij te dragen tot de versnippering in het werkveld.
- Justitieel case management is – ondanks de intenties in de federale beleidsnota drugs van 2001 – nog steeds niet geïmplementeerd en dit wordt ook niet meteen nodig geacht, gezien een aantal van deze functies reeds tot op zekere hoogte opgenomen worden binnen de daderbegeleiding door justitieassistenten.
- Er is nood aan een coördinerende en faciliterende functie die zich bevindt op het grensgebied tussen justitie en hulpverlening met het oog op een vlotte en accurate doorverwijzing naar de hulpverlening.
- Gezien de daderbegeleiding door de justitieassistenten positief ervaren wordt, stelt zich de vraag of deze interventie niet geoptimaliseerd kan worden voor bepaalde moeilijk bereikbare doelgroepen door de toepassing van intensief case management.
- De samenwerking en communicatie tussen justitie en hulpverlening blijkt nog steeds problematisch en het vigerend wettelijk kader dient op een aantal punten verder verfijnd te worden teneinde bestaande onduidelijkheden en problemen weg te werken. Tevens dient ook op informele wijze voor meer toenadering gezorgd te worden tussen beide sectoren via onder meer gezamenlijke overlegmomenten.
- Uit het haalbaarheidsonderzoek betreffende de implementatie van case management blijken een aantal belangrijke knelpunten die de afstemming van de zorg en zorgcontinuïteit bij justitiecliënteel kunnen hypothekeren.

11. Rapportering

-
- Publicatie boek
- Verspreiding van het eindrapport en een samenvatting van de onderzoeksresultaten in het Nederlands, Frans en Engels via de website van POD Wetenschapsbeleid (www.belspo.be)
- Voorstelling van de onderzoeksresultaten op een congres te Gent (24 maart 2005)

12. Referenties

Geenens, K., Vanderplasschen, W., Broekaert, E., De Ruyver, B. & Alexandre, S. (2005). Tussen droom en daad: Implementatie van case management voor druggebruikers binnen de hulpverlening en justitie / Entre rêve et action: Implémentation du case management pour usagers de drogues dans le secteur de la santé en le secteur judiciaire. Gent: Academia Press.

Onderzoeksfiche 3.7

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent, vakgroep Orthopedagogiek
Straat en nummer	H. Dunantlaan 2
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Wouter Vanderplasschen
Telefoon	09 264 63 64
E-mail	wouter.vanderplasschen@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Opvolging en begeleiding zorgvernieuwing in Oost-Vlaamse verslavingszorg

2. Onderzoeksmedewerkers

- Wouter Vanderplasschen
- Jessica De Maeyer
- Kathy Colpaert

3. Onderzoeksproject

Doelstelling van dit onderzoek is het voortzetten van de wetenschappelijke ondersteuning bij de implementatie van case management en bij de uitbouw van een zorgcircuit middelenmisbruik. Momenteel wordt rond twee thema's gewerkt:

- De invoering van een gemeenschappelijk elektronisch cliëntendossier:

In de provincie Oost-Vlaanderen werd enkele jaren geleden het “cliëntenoverleg” geïnstalleerd, waaraan verschillende voorzieningen in de verslavingszorg deelnemen. Met het eerste deel van dit onderzoek wilden we nagaan in welke mate een gemeenschappelijk elektronisch cliëntendossier eventueel een antwoord kan bieden op deze vragen en welke voorwaarden hieraan worden gesteld, zowel op wettelijk als technisch vlak.

- Zorgbehoeften en tevredenheid van druggebruikers die begeleid worden door een case manager:

Aan de hand van dit tweede luik van dit onderzoeksproject willen we een beter zicht krijgen op de tevredenheid van cliënten die ondersteund worden door een case manager omtrent deze interventie en de (drug)hulpverlening in het algemeen. Hierbij wordt vooral ingegaan op de beleving van de cliënt en hoe hij/zij deze manier van werken ervaart.

4. Type studie

- Literatuuronderzoek & analyse van de vigerende wetgeving.
- Kwalitatief onderzoek naar hoe cliënten de verkregen hulp ervaren en hoe zij die hulp waarderen.

5. Onderzoeksvragen

Binnen het haalbaarheidsonderzoek met betrekking tot de invoering van een gemeenschappelijk elektronisch cliëntendossier worden volgende onderzoeksvragen beantwoord:

- Met welke wettelijke bepalingen dient rekening gehouden te worden bij de implementatie van een gemeenschappelijk elektronisch cliëntendossier? Welke stappen dienen te worden ondernomen om aan deze wettelijke vereisten te voldoen?
- Met welke technische elementen dient rekening gehouden te worden bij de implementatie van een dergelijk elektronisch dossier, zoals beveiliging, toegangsrechten, enz … ?

Volgende onderzoeksvragen staan centraal binnen het tevredenheids- en behoeftenonderzoek:
- Hoe tevreden zijn cliënten over de begeleiding in het kader van het project case management?
- Hoe tevreden zijn cliënten over andere vormen van hulpverlening?
- Wat zijn de voornaamste noden en behoeften op het vlak van zorg en hulpverlening van mensen die te kampen hebben/hadden met verslavingsproblemen?

6. Onderzoekspopulatie

- Organisaties en voorzieningen betrokken bij de hulpverlening aan druggebruikers
- Een 20-tal cliënten die begeleid werden binnen het case management project tussen maart 2003 – maart 2005 zullen bevraagd worden over hun ervaringen met betrekking tot deze periode. Hierbij gaat het voornamelijk om cliënten die met verschillende voorzieningen in contact komen en hulpvragen stellen op verschillende levensgebieden (werk, woonst, gezondheid, alcohol- en druggebruik, enz.). Om voor deelname aan het onderzoek in aanmerking te komen, moeten de betrokken cliënten minimum 8 weken door een case manager begeleid zijn geweest.

7. Methodologie en instrumenten

- Er werd een literatuurstudie uitgevoerd (zowel wetenschappelijke als grijze literatuur), aangevuld met een uitgebreide analyse van de relevante wetgeving. Daarnaast werden een aantal experts op het vlak van medische informatica gecontacteerd en werden een aantal bezoeken afgelegd aan organisaties die reeds gebruik maken van een (beperkt) elektronisch dossier.
- Diepte-interviews met cliënten waarbij ruimte gelaten wordt voor hun eigen inbreng en persoonlijke accenten. Het interview is gebaseerd op een aantal open vragen, teneinde de respondenten aan te zetten te reflecteren over hun ervaringen met betrekking tot hulpverlening op de verschillende leefgebieden. Achteraf worden de interviewgegevens vergeleken om na te gaan in hoeverre bepaalde tendensen bij verschillende cliënten kunnen teruggevonden worden.

8. Looptijd

- September 2004 tot september 2005
- Voortzetting van onderzoekscontract dat reeds loopt sinds 2001

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Provincie Oost-Vlaanderen, Dienst Welzijn en gezondheid

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

- Op wettelijk vlak werd nagegaan welke wetten, decreten en andere wettelijke bepalingen van belang zijn bij de implementatie van een gemeenschappelijk elektronisch cliëntendossier. Vier grote thema's konden werden geïdentificeerd, namelijk beroepsgeheim, de bescherming van de persoonlijke levenssfeer, dossiervorming en het gebruik van ICT in de gezondheidszorg. Op dit vlak bleken voornamelijk artikel 458 van het Strafwetboek, de Wet op de Verwerking van Persoonsgegevens, de Wet betreffende de Rechten van de Patiënt en de verschillende adviezen van de Nationale Raad van de Orde van Geneesheren de belangrijkste bronnen. Deze bepalingen verhinderen niet dat er nieuwe initiatieven worden genomen op vlak van het gebruik van ICT in de gezondheidszorg of van het interinstitutioneel werken, maar stellen wél een aantal voorwaarden en formele vereisten (bv. aangifte bij de Commissie ter Bescherming van de Persoonlijke Levenssfeer).
- Vervolgens werd ook nagegaan welke de huidige beleidskeuzes zijn die op dit vlak op Vlaams, Belgisch en Europees vlak worden genomen en welke nieuwe initiatieven of projecten zich op dit vlak aandienen. Hieruit blijkt dat nagenoeg iedereen het belang erkent en benadrukt van meer ICT in de gezondheidszorg. De overheid neemt hierin dan ook een actieve rol op: via pilootprojecten wordt innovatie op dit vlak aangemoedigd, alsook worden de nodige stappen ondernomen om tot een zekere harmonisatie en standaardisatie te komen. Op alle niveaus wordt opgeroepen tot één uniform elektronisch patiëntendossier per persoon, maar dit lijkt dit nog niet meteen voor morgen te zijn.
  Tot slot werden de verschillende aspecten in kaart gebracht, die gepaard gaan met de concrete en praktische invoering van een elektronisch cliëntendossier. De elementen die in dit kader werden besproken zijn: bepalen van doelstellingen, aard van de informatie die dient verzameld te worden, welke bewerkingen kunnen er worden gesteld, toegang tot het dossier, kennisgeving en toegang tot het dossier door de cliënt zelf, geïnformeerde toestemming van de cliënt, eindverantwoordelijkheid, bewaartermijn, betrouwbaarheid van de data, beschikbare systemen, evaluatie van de werking van het informatiesysteem, en tenslotte mogelijke beveiligingsmaatregelen.

Uit het rapport komt duidelijk naar voor dat het gebruik van ICT in de gezondheidszorg zich gestaag doorzet in de richting van het primaire hulpverleningsproces en dat men op de werkvloer steeds meer overtuigd geraakt van de mogelijkheden die ICT biedt. Uiteraard wil dit niet zeggen dat we de risico's moeten minimaliseren. Risico's zullen er altijd zijn, maar in dit onderzoeksrapport wordt op verschillende plaatsen aangegeven dat er verscheidene strategieën kunnen worden aangewend om deze risico's zo klein mogelijk te houden. Zeker voor de doelgroep van druggebruikers die met verschillende diensten en voorzieningen in contact komen, lijkt de invoering van een gemeenschappelijk zorgdossier belangrijke mogelijkheden in te houden om de kwaliteit en continuïteit van zorg te verbeteren, mits aan een aantal voorwaarden wordt voldaan.

- De onderzoeksresultaten van het tevredenheidsonderzoek bij cliënten zullen vanaf oktober 2005 beschikbaar zijn onder de vorm van een onderzoeksrapport.

11. Rapportering

-
- Publicatie onderzoeksrapport
- Rapportage aan bij het onderzoek betrokken diensten en hulpverleners

12. Referenties

Colpaert, K., Vanderplasschen, W., & Geenens, K. (2005). Mogelijkheden en voorwaarden inzake de implementatie van een Gemeenschappelijk Elektronisch Zorgdossier: de verslavingszorg in de provincie Oost-Vlaanderen als casus (Orthopedagogische Reeks Gent, Nummer 21). Gent: vzw OOBC.

Onderzoeksfiche 3.8

Coördinaten

Onderzoeksinstelling Universiteit Gent, vakgroep Orthopedagogiek
Straat en nummer H. Dunantlaan 2
Postcode 9000
Plaats Gent
Contactpersoon Wouter Vanderplasschen
Telefoon 09 264 63 64
E-mail wouter.vanderplasschen@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Evaluatie van de behandeling van alcoholafhankelijkheid in een aantal psychiatrische ziekenhuizen

2. Onderzoeksmedewerkers

- Wouter Vanderplasschen
- Patrick Lobbens, PZ Sint-Camilus, Sint-Denijs-Western
- Jan Messely, PZ Heilige Familie, Kortrijk
- Jo Meul, PZ Stuivenberg, Antwerpenj
- Paul Seynaeve, Kliniek Sint-Jozef, Pittem
- Danny Vermeiren, PC Bethanië, Zoersel

3. Doelstellingen

- Het alcohol- en medicatiegebruik van de opgenomen patiënten in kaart te brengen
- Peilen naar de effecten van het volgen van een residentieel behandelingsprogramma (bv. is het alcoholmisbruik verminderd, is de kwaliteit van leven verbeterd na de behandeling?)
- Welke factoren bevorderen abstinentie.

Bijkomende doelstellingen waren, onder meer, de onderlinge vergelijking van de bereikte doelgroep in de verschillende deelnemende voorzieningen, zicht krijgen op terugval- en hervalpercentages na behandeling en de identificatie van factoren die samenhangen met alcoholgebruik, abstinentie en herval.

4.Type studie

Follow-up onderzoek waarbij patiënten bevraagd werden bij het begin van de behandeling (T0) en 6 maanden na afloop van deze behandeling (T1).

5. Onderzoeksvragen

- Welke effecten blijken uit de internationale literatuur met betrekking tot de residentiële behandeling van alcoholverslaafden?
- Welke zijn de karakteristieken van patiënten die een residentiële behandeling starten omwille van alcohol- en/of medicatieafhankelijkheid? Zijn er hierbij opvallende verschillen merkbaar tussen ziekenhuizen, tussen mannen en vrouwen, tussen jongere en oudere personen?
- Bestaat er een verband tussen elementen uit de voorgeschiedenis of aspecten uit de leefsituatie van patiënten en hun actuele alcohol- en medicatieproblemen?
- Welke behandelingseffecten kunnen vastgesteld worden 6 maanden na afloop van de behandeling met betrekking tot alcoholgebruik, psychische toestand, leef- en werksituatie.

6. Onderzoekspopulatie

Alle patiënten die tussen 1 december 2003 en 31 juli 2004 aangemeld werden in één van de betrokken psychiatrische ziekenhuizen op de behandeleenheid voor alcoholverslaafden kwamen in aanmerking voor deelname aan het onderzoek. Enkel patiënten die het initiële ontwenningsprogramma doorlopen hadden (± 3 weken) en hun geïnformeerde toestemming voor deelname aan het onderzoek gaven, werden bij het onderzoek betrokken. Het was de bedoeling om tijdens de onderzoeksperiode op elk van de betrokken afdelingen 50 patiënten te bevragen. In totaal waren 249 patiënten bij het onderzoek betrokken.

7. Methodologie en instrumenten

De voor dit onderzoeksproject ontwikkelde vragenlijst werd afgenomen tussen de 20ste en 30ste dag van de opname, na afloop van de ontwenningsfase. Afname van de vragenlijst gebeurde onder de vorm van een gestructureerd interview en duurde gemiddeld 30 minuten en varieerde tussen 15 minuten en 60 minuten. Zes maanden na afloop van de behandeling werden alle patiënten telefonisch gecontacteerd voor een follow-up interview.

De gebruikte vragenlijst bestond uit de secties "alcohol" en "psychische-emotionele klachten" van de EuropASI (Europese versie Addiction Severity Index) en een aantal bijkomende vragen met betrekking tot de leef- en werksituatie en motivatie voor behandeling. Voor het follow-up interview werd een analoge vragenlijst gebruikt, waarbij alle vragen betrekking hadden op de periode sinds het einde van de residentiële behandeling. Een aantal items werden toegevoegd met betrekking tot de wijze van ontslag, nazorg, herval of terugval en de persoonlijke evaluatie van de behandeling door de patiënt.

8. Looptijd

December 2003 - juni 2005

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Eigen financiering

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Een greep uit de resultaten :

- Er zijn 31.3% vrouwen en 68.7% mannen in de bevraagde patiëntengroep;
- De gemiddelde leeftijd van de geïnterviewde patiënten is 45 jaar, wat merkelijk hoger is dan die van bv. drugverslaafden (29 jaar);
- De helft van de patiënten is nog aan het werk (49.4%) het laatste jaar voor hun opname;
- De helft van de patiënten woont alleen en bijna de helft stelt dat ze niet tevreden zijn met hun leefsituatie;
- Regelmatig alcoholgebruik startte meestal rond de leeftijd van 20 jaar en overmatig gebruik begint meestal rond de leeftijd van 30 jaar;
- Bijna 70% dronk bijna dagelijks het laatste halfjaar voor de opname;
- Veel patiënten melden zichzelf aan bij de betrokken behandelcentra, wat wijst op een zekere bekendheid van de diverse ziekenhuizen;
- 30% slikte slaap- of kalmeermiddelen de laatste maand voor hun opname, wat ruim twee keer zo veel is als de algemene bevolking. Slechts 10% van de betrokken patiënten ervaart dit als een probleem;
- 75% van de opgenomen patiënten werd reeds eerder behandeld omwille van alcoholproblemen : 24.2% bleef langer dan 1 jaar abstinent, 43.8% herviel binnen de 3 maand;
- 20% van de patiënten streeft geen volledige abstinentie na, niettegenstaande alle betrokken ziekenhuizen dat wel in hun programma vooropstellen;
- 75% geeft aan ook psychische problemen te hebben: depressiviteit, angst en spanning zijn goed voor 60% van de opgegeven redenen van alcoholmisbruik;
- 8% van de bevraagde patiënten ondernam een zelfmoordpoging de laatste maand voor de opname;
- Tweederde van de patiënten geeft aan nood te hebben aan hulp voor psychische problemen, wat wijst op de noodzaak om ook daar extra aandacht voor te hebben tijdens de opname;
- Er is een opmerkelijke evolutie in het persoonlijk welbevinden tussen de episode voor opname en na 3 à 4 weken opname.

11. Rapportering

-
- Onderzoeksrapporten (over basismeting en over follow-up onderzoek)
- Mededelingen in nieuwsbrieven en tijdschriften
- Verspreiding van het onderzoeksrapporten via websites van betrokken ziekenhuizen
- Interne briefing en feedback ten aanzien van de betrokken behandeleenheden

12. Referenties

- Vanderplasschen, W., Lobbens, P., Messely, J., Meul, J., Seynaeve, P., Vermeiren, D., & Colpaert, K. (2005). Evaluatie van de behandeling van alcoholafhankeiljkheid in een aantal psychiatrische ziekenhuizen: ontwikkeling van een instrument en procedure (Orthopedagogische Reeks Gent, Nummer 23). Gent: vzw OOBC.
- Publicatie resultaten follow-up onderzoek gepland voor najaar 2005

Registratie en evaluatie van preventie

Onderzoeksfiche 4.1

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent, vakgroep Maatschappelijke Gezondheidskunde
Straat en nummer	De Pintelaan 185
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Lea Maes
Telefoon	09 240 36 85
E-mail	lea.maes@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Drugbeleid op school: een kwalitatieve implementatiestudie

2. Onderzoeksmedewerkers

- Lea Maes
- Dries Pollet

3. Doelstellingen

Het onderzoek heeft als doel een kwalitatieve analyse van het drugbeleid in zeven Oost-Vlaamse secundaire scholen uit te voeren. Teneinde het drugbeleid op een efficiënte manier te evalueren en te weten te komen wat er eventueel (op bepaalde scholen) aan kan verbeterd worden, wordt aan de hand van de kwalitatieve analyse getracht meer duidelijkheid te scheppen omtrent volgende centrale aandachtspunten:

- de inhoud van het beleid (kan verschillen naargelang leeftijd, leerjaar en opleidingsvorm) en op welke manier het bekend gemaakt wordt (bijvoorbeeld via het schoolreglement);
- de personen en factoren die een invloed hebben of hadden op het ontwikkelen, de inhoud en de implementatie van een drugbeleid;
- de verschillende betrokkenen bij het drugbeleid, zowel intern (bijv. directie, leerkrachten, leerlingen,…) als extern (bijv. CLB- en preventiemedewerkers, politie,…), en wat de rol is van deze betrokkenen (grenzen stellen, begeleiding, preventie,…);
- de Overeenstemming met 'Drugbeleid Op School' (plan, opvoeding en interventie);
- de duurzaamheid van het beleid (startdatum, problemen op termijn, factoren die een invloed hebben op de duurzaamheid;
- de evaluatie van het beleid, conclusies hiervan en gedetecteerde noden en/of vragen.

Dit onderzoek is exploratief van aard. Mede hierdoor en mede door het beperkte aantal onderzoekseenheden is het niet mogelijk en niet de bedoeling om uitspraken, afgeleid uit de empirisch verzamelde onderzoeksgegevens, te generaliseren naar een grotere populatie. Wel wordt beoogd om aan de hand van de onderzoeksresultaten en op basis van de zonet opgesomde aandachtspunten, het drugbeleid van zeven verschillende Oost-Vlaamse secundaire scholen gedetailleerd in kaart te brengen en een vergelijking tussen de verschillende scholen mogelijk te maken.

4.Type studie

Kwalitatief onderzoek d.m.v. semi-gestructureerde interviews bij verschillende actoren.

5. Onderzoeksvragen

De studie beperkt zich tot een beschrijving van de bestaande situatie in de verschillende scholen op het ogenblik van het onderzoek. Via de bevraagde actoren kon de ontwikkelingsfase van het drugbeleid niet achterhaald worden gezien de meeste actoren hier niet bij betrokken waren en geen (gedetailleerde) informatie hadden over de factoren en omstandigheden die leidden tot het ontwikkelen van het drugbeleid.

Volgende onderzoeksthema's werden uitgewerkt:
- aanwezigheid van de drie pijlers 'plan', 'opvoeding' en 'interventie' in de geselecteerde scholen;
- actoren en hun rol;
- implementatie namelijk: zorg voor samenhang, competentie en organisatie en zorg voor beleidskoppeling en institutionalisering;
- evaluatie van het drugbeleid door de bevraagde betrokkenen (betrokkenheid en knelpunten).

6. Onderzoekspopulatie

Zeven secundaire Oost-Vlaamse scholen vormen de doelgroep in deze studie (exclusief het buitengewoon onderwijs).
Bij de selectie werd rekening gehouden met een aantal relevante criteria teneinde een maximale variatie tussen de casussen na te streven. Zo werd bij de keuze van de scholen rekening gehouden met de schoolgrootte (aantal leerlingen), het type van aangeboden onderwijs (ASO, TSO of BSO), het net (vrij onderwijs, gemeenschapsonderwijs, stedelijk onderwijs of provinciaal onderwijs), de leerlingenpopulatie (geslacht en etniciteit) en de geografische ligging van de scholen binnen de regio. Daarnaast werd, in de mate van het mogelijke, op basis van de kennis van preventiewerkers gezocht naar scholen met een variatie binnen het drugbeleid wat betreft de mate van ontwikkeling, implementatie en institutionalisering van het drugbeleid (drugbeleid in uitwerking, bestaand uitgebreid drugbeleid, bestaand beperkt drugbeleid, e.a..

7. Methodologie en instrumenten

Literatuuronderzoek werd uitgevoerd om als basis te dienen bij het opstellen van de interviews.
De dataverzameling gebeurde aan de hand van semi-gestructureerde interviews. In elke school werden een aantal vaste actoren individueel geïnterviewd:
- eén vertegenwoordiger van het schoolmanagement;
- eén vertegenwoordiger van het Centrum voor Leerlingenbegeleiding (CLB);
- eén of twee vertegenwoordigers van de leerkrachten (indien mogelijk werd geopteerd voor een graadcoördinator of voor een leerkracht die actief bezig is met leerlingenbegeleiding);
- een beperkte focusgroep van leerlingen (4 à 6 leerlingen van de tweede en/of derde graad);
- eén vertegenwoordiger van het oudercomité (indien er een oudercomité bestaat op school).

De interview-data werden verwerkt met behulp van QSR N6, een computerprogramma geschikt voor de kwalitatieve analyse van tekstmateriaal.

8. Looptijd

November 2003 – mei 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

De zin van een drugbeleid op school wordt niet betwist, al verstaat men onder drugs niet overal hetzelfde: gaat het enkel om illegale drugs of bijvoorbeeld ook om tabak en medicatie? DOS (Drugbeleid Op School) is al in grote mate verankerd in de normale gang van zaken op school, en de doe-factor is groter dan de denk-factor: geen visieteksten, wel een praktische invulling. Preventie vertaalt zich in specifieke 'lessen', maar geraakt moeilijk geïntegreerd in het totale schoolgebeuren. Reactie op druggebruik vertaalt zich in begeleiding (meestal intern, soms ook extern), en niet in sanctionering.

Ten slotte worden er ook knelpunten gesignaleerd: ouders en leerlingen zijn te weinig betrokken bij een drugbeleid op school, het detecteren van drugproblemen is moeilijk, de sfeer op school is te afstandelijk en te prestatiegericht en de infrastructuur nodigt leerlingen niet uit om tijdens de vrije uren op school te blijven. DOS is in elk geval een onvoltooid proces: to be continued!

11. Rapportering

•
Rapport te downloaden op www.vad.be

12. Referenties

Maes L., Pollet D. (2004). Drugbeleid op school. Een kwalitatieve implementatiestudie. Gent: Universiteit Gent.

Onderzoeksfiche 4.2

Coördinaten

Onderzoeksinstelling UWID; Universiteit Antwerpen
Straat en nummer Prinsstraat 13
Postcode 2000
Plaats Antwerpen
Contactpersoon Nele Matthys
Telefoon 03 520 2992
E-mail nele.matthys@ua.ac.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Evidence-base van preventiestrategiën inzake cannabisgebruik in Vlaanderen

2. Onderzoeksmedewerkers

- Nele Matthys
- Prof. dr. G. Van Hal
- Philippe Beutels

3. Doelstellingen

- Een overzicht geven van de preventiestrategieën inzake cannabisgebruik. Hierbij wordt aandacht besteed aan hun ontwikkeling, implementatie en evaluatie. Tevens wordt de evidence-base van deze strategieën nagegaan.
- Een methode ontwikkelen die toelaat om een berekening te maken van de effecten inzake gezondheidswinst die kunnen worden verwacht wanneer deze strategieën zouden worden geïmplementeerd in Vlaanderen.

4.Type studie

Literatuurstudie en een gezondheids-economische analyse

5. Onderzoeksvragen

- De huidige epidemiologische situatie van cannabisgebruik in Vlaanderen?
- Welke drugpreventiestrategieën bestaan er?
- -Hoe werden deze ontwikkeld?
- -Hoe kunnen ze worden geïmplementeerd en hoe worden ze geëvalueerd?
- -Zijn ze 'evidence based'?
- Drugpreventie in Vlaanderen:
- -Hoe ziet het organisatorisch landschap er uit?
- -Aanbod, bereik, evaluatie, strategie, evidence base en rationale van de huidige Vlaamse preventieprojecten?
- Hoe kunnen de effecten inzake gezondheidswinst van drugpreventiestrategieën worden nagegaan?

6. Onderzoekspopulatie

/

7. Methodologie en instrumenten

Enerzijds wordt de relevante nationale en internationale literatuur opgespoord aan de hand van een literatuurstudie, o.a. via verscheidene databases zoals de ERL databanken (Medline, PsycINFO en CCB/Antilope) en de CSA databanken (EconLit en Sociological Abstracts).
Anderzijds worden interviews afgenomen met relevante actoren en experts.

8. **Looptijd**

15 maart 2005 – 14 november 2005

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Vlaamse overheid

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

- /

12. Referenties

Rapportering aan de Vlaamse overheid

Onderzoeksfiche 4.3

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent - Institute for International Research on Criminal Policy
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Freya Vander Laenen
Telefoon	09 264 69 47
E-mail	freya.vanderlaenen@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Preventie van druggebruik. De ontwikkeling van een praktijk- en doelgroepgericht mode

2. Onderzoeksmedewerkers

- Freya Vander Laenen

3. Doelstellingen

Centrale doelstellingen:
- Het ontwikkelen van drugpreventie samen met de doelgroep;
- Het afstemmen van drugpreventie op de noden, vragen en verwachtingen van specifieke doelgroepen.

Operationele doelstellingen:
- Het onderzoek wil een leidraad ontwikkelen voor een drug(preventie)beleid dat gericht is op de noden en behoeften van een doelgroep die onvoldoende bereikt wordt door de bestaande drugpreventie, zodat dit beleid beter aansluit bij de leefwereld en de eigenheid van de doelgroep;
- Het onderzoek wil de doelgroep van de drugpreventie van bij de start bij het onderzoek betrekken;
- Het onderzoek heeft de bedoeling te komen tot concreet bruikbare resultaten voor de praktijk. Daarom zal het onderzoek in nauwe samenwerking verlopen tussen de onderzoeker en de praktijk.

4. Type studie

Empirisch onderzoek

5. Onderzoeksvragen

Centrale onderzoeksvraag:
Wat zijn de noden, vragen en verwachtingen van de doelgroep over goede drugpreventie en een goed drugpreventiebeleid? Drugpreventie is een begrip dat zeer ruim wordt opgevat, gaande van preventie naar niet gebruikende jongeren, over preventie voor kwetsbare jongeren, tot het voorkomen van schadelijke gevolgen voor druggebruikende jongeren.

Operationele onderzoeksvraag:
De onderzoeksvraag moet de ruimte laten aan de doelgroep om alle elementen aan bod te laten komen die voor hen van belang zijn. Hoe kan je voorkomen dat jongeren drugs gebruiken, dat jongeren die drugs gebruiken hiermee problemen krijgen en dat jongeren die problemen hebben met druggebruik beter kunnen geholpen worden.

6. Onderzoekspopulatie

Jongeren tussen 12 en 21 jaar met 'een gedrags- of emotionele stoornis', zoals erkend door het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een handicap, die in een internaat verblijven.
Twee centrale criteria voor de keuze voor de specifieke doelgroep en de setting van het onderzoek (internaten ingericht via het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap):

- Jongeren met emotionele en gedragsstoornissen zijn een groep van kwetsbare jongeren die moeilijk bereikt worden door de bestaande drugpreventie(programma's);
- Internaten ingericht via het Vlaams Fonds voor Sociale Integratie van Personen met een Handicap zijn een onderzoekssetting die geen schoolse setting is en waar de onderzoekspopulatie als groep relatief dezelfde blijft, ook al is het niet noodzakelijk dat (elk van) de individuele leden van de groep dezelfde blijven.

7. Methodologie en instrumenten

Om een vraaggestuurd drug(preventie)beleid te ontwikkelen zal gewerkt worden met een onderzoeksmethodologie die jongeren centraal stelt en die jongeren toelaat om hun ideeën te ontwikkelen, hun prioriteiten te bepalen en te verklaren. Daarom willen wij de jongeren systematisch bevragen doorheen het onderzoek en zal gewerkt worden met voornamelijk kwalitatieve onderzoeksmethoden.
Het onderzoek bestaat uit vier, op elkaar verder bouwende, onderzoeksfasen. Deze fasen laten jongeren toe om strategieën te bepalen en er prioriteiten aan toe te kennen, te verklaren waarom deze strategieën effectief zouden zijn en te verkennen hoe deze strategieën het best zouden kunnen toegepast worden.
Fase 1: Formuleren van de centrale onderzoeksvraag in de taal van de jongeren - d.m.v. focusgroepen
Fase 2: Het verzamelen van de voor de jongeren belangrijkste ideeën - d.m.v. de Nominal Group Technique (NGT). De is een sterk gestructureerde techniek die kenmerken draagt van een individuele survey en focus groepen.
Fase 3: Het voorleggen van de onderzoeksresultaten uit fase 2 aan een ruimere onderzoekspopulatie - d.m.v. een survey.
Fase 4: Het uitdiepen van de onderzoeksresultaten: het toevoegen van betekenis en context aan de resultaten uit fase 2 en 3 - d.m.v. focus groepen.

Bijkomend:

- Informed consent van de respondenten en hun ouders
- Vergoeding voor de respondenten

8. Looptijd

Januari 2004 – december 2006

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Doctoraatsonderzoek

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

-

/

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 4.4

Coördinaten

Onderzoeksinstelling Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen
Straat en nummer Vanderlindenstraat 15
Postcode 1030
Plaats Brussel
Contactpersoon Johan Rosiers
Telefoon 02 423.03.58
E-mail johan.rosiers@vad.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Ginger. Preventie van alcohol- en andere drugproblemen: monitoring van activiteiten

2. Onderzoeksmedewerkers

Johan Rosiers

3. Doelstellingen

Algemeen: inzicht verstrekken aan geïnteresseerden (beleid, organisaties, preventiewerkers,) over uitgevoerde preventieactiviteiten en de evoluties en processen die daarin te onderscheiden zijn.

Werkdoelen:
- Zicht krijgen op de gevoerde preventieve activiteiten in de verschillende sectoren
- Het doorzichtig maken van verschillende kanalen en actoren van preventie
- Het detecteren van noden en hiaten

4.Type studie

Registratie en monitoring

5. Onderzoeksvragen

Onderzoeksvragen in het kader van monitoring:
- Wie zijn de Vlaamse actoren in alcohol- en drugpreventie?
- Welke preventieactiviteiten vinden plaats in Vlaanderen en de verschillende Vlaamse regio's?
- Welke noden en hiaten zijn aantoonbaar op basis van de monitoringdata?

Methodologische onderzoeksvraag:
- Voldoet Ginger aan de vereisten inzake betrouwbaarheid en validiteit?

6. Onderzoekspopulatie

Professionele preventiewerkers in het domein alcohol- en drugpreventie. Jaarlijks nemen tussen 65 en 70 preventiewerkers deel aan de registratie.

7. Methodologie en instrumenten

Jaarlijkse monitoring:
Aan de Gingerregistratie deelnemende preventiewerkers krijgen toegang tot een voor Windows ontwikkeld registratieprogramma. De registrators vullen voor elke preventieactiviteit acht variabelen in die de activiteit typeren: sector, detailsector, type, doelgroep, soort activiteit, detailsoort activiteit, duur en locatie. Dit gebeurt voor elke variabele op basis van vastgelegde categorieën. Zowel de variabelen als de categorieën werden gekozen op basis van een pretest waaraan ervaren preventiewerkers deelnamen.

De geregistreerde data worden tweemaal per jaar naar VAD geëxporteerd, telkens na elk semester. Voor elk kalenderjaar analyseert VAD de geëxporteerde Gingerdata en beschrijft de voornaamste resultaten in een monitoringrapport.

Validiteits- en betrouwbaarheidsonderzoek:
Test-retest-design. Aan een geselecteerde groep van 25 ervaren Gingerregistrators werden acht fictieve, doch algemeen herkenbare voorbeelden van preventieactiviteiten ("casussen") voorgelegd. De registrators moeten deze casussen invullen in een schema dat gebaseerd is op de Gingervariabelen en -categorieën. Drie maand later worden deze casussen nog eens aan dezelfde groep voorgelegd.

De validiteit wordt nagegaan door de categoriekeuzes tussen de verschillende registrators met elkaar te vergelijken, de betrouwbaarheid door het verband na te gaan tussen de antwoorden van beide meetmomenten.

8. Looptijd

Monitoring van preventieactiviteiten: doorlopend.
Validiteits- en betrouwbaarheidsonderzoek: 2005

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Vlaamse overheid

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Resultaten monitoring (1999-2004):
- De onderwijssector is duidelijk de meest gesolliciteerde sector inzake alcohol- en drugpreventie; de gezondheids-, welzijns- en overheidssector zijn ook vrij vaak betrokken bij alcohol- en drugpreventie, vooral via participatie aan intersectorale samenwerking;
- Politie en justitie worden zo goed als uitsluitend bij alcohol- en drugpreventieactiviteiten betrokken in het kader van intersectorale samenwerking;
- In de welzijnssector wordt steeds meer samengewerkt met comités en voorzieningen in de bijzondere jeugdzorg, wat goed aansluit bij de resultaten van het nodenonderzoek dat VAD in 2002 in de bijzondere jeugdzorg uitvoerde;
- Na de aanvankelijke sterke inbreng van gemeentelijke preventiewerkers naar ongebonden jongeren toe (uitgaansleven, horeca,) nam VAD de fakkel over. Het uitvoeren van onderzoek en ontwikkelen van concepten door VAD gaf een nieuwe impuls aan het voeren van preventie naar deze doelgroep toe. De CGG-preventiewerkers zijn nu de voornaamste actor naar de doelgroep ongebonden jongeren toe;
- Algemeen is een goede wisselwerking tussen de actoren op de verschillende niveau's (lokaal, regionaal, Vlaams) aantoonbaar. Gesignaleerde noden leiden tot het ontwikkelen en inmplementeren van een aangepast preventieaanbod;
- Evaluatieonderzoek uit 2004 toonde aan dat de preventiewerkers die aan de Gingerregistratie deelnemen, algemeen tevreden zijn over het registratie-instrument en de output. De resultaten van het validiteits- en betrouwbaarheidsonderzoek zullen pas eind 2005 voorliggen.

11. Rapportering

-

Jaarlijks monitoringrapport

12. Referenties

Rosiers, J. (2005). Preventie van alcohol- en andere drugproblemen. Monitoring van activiteiten. Rapport 2004. Brussel: VAD.

Rosiers, J. (2004). Ginger. Vijf jaar alcohol- en drugpreventie in Vlaanderen. Monitoring van activiteiten 1999-2003. Brussel: VAD

Onderzoeksfiche 4.5

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	De Sleutel
Straat en nummer	J. Guislainstraat 43a
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Peer van der Kreeft
Telefoon	09 231 87 34
E-mail	peer.van.der.kreeft@fracarita.org

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

EU-DAP, European Drug Addiction Prevention trial

2. Onderzoeksmedewerkers

-
- Peer van der Kreeft
- Johan van de Walle
- Koen Mattheeuws
- Yannick Weyts

3. Doelstellingen

Een longitudinale en Europese evaluatie van preventieprogramma's voor secundaire scholen met als doel het effect te meten van een programma dat bestaat uit 12 sessies voor 12 tot 14-jarigen. Dit wordt aangevuld met peer-to-peer preventie met ondersteuning van ouders.

Deelnemende landen en organisaties:
- België - De Sleutel
- Duitsland – IFT
- Griekenland – REITOX focal point
- Italië – OED – regional Centre for Drug Abuse Epidemiology – Piedmont Region (projectleider)
- Oostenrijk – Institut für Sozial - und Gesundheits Psychologie
- Spanje – EDEX
- Zweden – Centre for Tobacco Prevention / Centre for Drug Prevention / Stockholm Centre of Public Health
- EMCDDA

4. Type studie

- EU-Dap is een onderzoeksproject - opgebouwd volgens een experimenteel design - er op gericht een preventieprogramma voor het secundair onderwijs te evalueren.

5. Onderzoeksvragen

- In bijlage de vragenlijst over middelengebruik, gedrag en gegevens

6. Onderzoekspopulatie

12- tot 14-jarigen

7. Methodologie en instrumenten

Nationaal gebeurt een selectie van 30 scholen, bereid tot deelname.

De projectleider, EOD (Italië) bepaalt 15 effectieve scholen (9 interventiescholen en 6 controlescholen). Deze scholen hebben bij voorkeur 2 à 3 eerstejaarsklassen.

De deelnemende scholen worden ad random geselecteerd in 4 categorieën, namelijk.:
- Controlescholen (enkel vragenlijsten)
- 'Basic'scholen: hier worden 12 lessen gegeven (over een periode van 3 maand). Voor de aanvang van de lessen wordt de vragenlijst ingevuld, na de lessen nogmaals.
- 'Parent'module: deze scholen volgen het programma basic, aangevuld door 3 ouderbijeenkomsten
- 'Peer'module: het 'basic'programma wordt aangevuld door peer-to-peer-bijeenkomsten (per klas worden 2 vertrouwensleerlingen aangesteld).

Het lessenpakket 'UNPLUGGED' werd ontwikkeld en wil de beginleeftijd van experimenteren met sigaretten, alcohol en andere drugs bij jongeren uitstellen.
De auteurs willen de hedendaagse kennis samenbrengen op het vlak van (1) welke factoren bepalen dat je deze drugs neemt, en (2) wat daar beschermende factoren voor zijn.

Aangereikte instrumenten:
- Vragenlijst over middelengebruik, gedrag en gegevens
- Lessenpakket met 12 lessen
- Handleiding ouderavonden
- Instructies voor de begeleiding van peer-to-peers

8. Looptijd

April 2004 (definitieve schoolselectie) – mei 2006 (afname 3de vragenlijst)

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

EU-DAP wordt mede gefinancierd door de Europese Commissie.

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

Tijdschriftartikels, presentatie op congressen & internet

12. Referenties

- www.desleutel.be / www.eudap.net
- EMCDDA, slotconferentie in Lissabon op 8 en 9 december 2005

Sociologisch en psychologisch onderzoek

Onderzoeksfiche 5.1

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent, vakgroep Orthopedagogiek
Straat en nummer	H. Dunantlaan 2
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Prof. dr. E. Broekaert
Telefoon	09 264 64 65
E-mail	eric.broekaert@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Onderzoek naar de motivatie tot behandeling bij gedetineerde druggebruikers met specifieke noden in therapeutische gemeenschappen en andere behandelingsmodaliteiten.

2. Onderzoeksmedewerkers

- Stijn Vandevelde
- Prof. dr. E. Broekaert (promotor)

3. Doelstellingen

Druggebruik in correctionele settings wordt wereldwijd beschouwd als een groot probleem. Het belang van een aangepaste behandeling voor gedetineerden met drugproblemen komt dan ook meer en meer op de voorgrond, niet in het minst in het licht van recente onderzoeksbevindingen omtrent de effectiviteit van behandeling (o.a. in therapeutische gemeenschappen) en (internationale) beleidskeuzes die pleiten voor het belang van rehabilitatie in plaats van (loutere) repressie en bestraffing. Daarnaast kadert deze vaststelling ook binnen de toenemende aandacht van hulpverleners en onderzoekers voor de ondersteuning van specifieke doelgroepen met drugproblemen, waaronder vrouwen, justitieel verwezen cliënten, mensen met een (verstandelijke) handicap, personen met een dubbele diagnose, adolescenten, etc. Motivatie en bereidheid tot behandeling zijn in dit verband, blijkens de literatuur, essentiële concepten omwille van hun invloed op retentie, betrokkenheid van de cliënt en succes van de behandeling.

Het voornaamste objectief van het onderzoek beoogde dan ook het in kaart brengen van motivatie en bereidheid tot behandeling voor drugproblemen bij gedetineerden, met specifieke aandacht voor een subgroep van mensen met specifieke (intellectuele) noden.

4.Type studie

Het (doctoraats)onderzoek bestond uit een aantal sub-onderzoeken, met name:
- literatuur studie
- Explorative kwantitatieve studie;
- Kwalitatieve studie.

5. Onderzoeksvragen

Naast het in kaart brengen van een aantal hedendaagse tendensen in de (residentiële) drughulpverlening (onderzoeksvraag 1) en het onderzoeken van voor het onderzoek belangrijke kenmerken van drug-involved gedetineerden (onderzoeksvraag 2), werd veel aandacht besteed aan de assessment van motivatie, behandelingsnoden en verschillen hieromtrent tussen personen met en zonder specifieke noden (onderzoeksvraag 3).

6. Onderzoekspopulatie

'Drug-involved' gedetineerden met specifieke (intellectuele) noden.

7. Methodologie en instrumenten

Tijdens het onderzoek werden zowel kwantatieve als kwalitatieve onderzoekstechnieken gehanteerd.

Het kwantitatief luik bestond uit de afname van de volgende instrumenten bij een steekproef van 'drug-involved' gedetineerden:

- Europ-ASI (Addiction Severity Index - Europese versie);
- Raven Standard Progressive Matrices;
- CMR(S) (Circumstances, Motivation, Readiness and Suitability Scales).

Het kwaltatief luik omvatte een case-study, een literatuurstudie (historische vergelijkende analyse), interviews en focus-groepen met zowel 'drug-involved' gedetineerden, ex-gedetineerden en vertegenwoordigers vanuit behandelingscentra.

8. Looptijd

Oktober 2000 – oktober 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Universiteit Gent, Bijzonder Onderzoeksfonds (BOF)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Onderzoeksvraag 1:

Een theoretische, vergelijkende retrospectieve studie bracht aan het licht dat er twee grote stromingen van therapeutische gemeenschappen (TG) in gevangenissen kunnen onderscheiden worden, i.c. de democratische TG naar Maxwell Jones en de hiërarchische TG naar Synanon. Ondanks initiële verschillen in oorsprong, ontwikkeling en werkwijze worden een aantal overeenkomsten geïdentificeerd en uitgewerkt. Hierbij worden vijf dimensies onderkend : sociaal leren en gedragsmatige modificatie; permissiviteit en modelling; democratie en hiërarchie; communalisme en community as method; realiteitsconfrontatie en acting as if. Beide therapeutische gemeenschappen kunnen worden beschouwd als complementair: De hiërarchische TG werkt voornamelijk vanuit een gedragstherapeutische benadering, terwijl de democratische TG zich eerder richt op de verdere sociale groei en persoonlijkheidsverandering van de cliënten.

Onderzoeksvraag 2:

In het doctoraat wordt ingegaan op de definiëring van het begrip 'verstandelijke beperkingen' vanuit recente theorievorming (A.A.M.R. 2002) en de implicaties hiervan op het onderzoek. Naast een beschrijving van de meest recente bevindingen m.b.t. de relatie tussen 'verstandelijke handicap', 'druggebruik', 'norm-afwijkend gedrag en het plegen van criminele feiten' wordt de aandacht gevestigd op kenmerken van de doelgroep. Eigen onderzoek toont aan dat ongeveer 10 tot 15% van de participanten kon gelabeld worden als personen met intellectuele beperkingen (o.b.v. Raven SPM-scores). Al bij al zijn de verschillen tussen mensen met en zonder specifieke intellectuele noden vrij beperkt. Toch blijken gedetineerde druggebruikers met een verstandelijke beperking, specifieke noden te hebben m.b.t. een behandeling (bijvoorbeeld in een therapeutische gemeenschap). Zo blijken zij meer psychologische moeilijkheden te rapporteren (o.a. zelfmoordgedachten). Verder geven zij ook aan significant minder kansen te hebben op tewerkstelling tijdens en na de gevangenisstraf. Bovendien hebben zij ook moeilijkheden om de behandelingseisen te begrijpen.

Onderzoeksvraag 3:

Van de bevraagde drug-involved gedetineerden kampt bijna de helft met verstandelijke moeilijkheden (score op de Raven significant beneden het gemiddelde). Wanneer de volledige steekproef wordt beschouwd, dan stellen we vast dat de bevraagde gedetineerden voornamelijk justitiële moeilijkheden, drugmisbruik en psychologische problemen aangeven als meest ernstige probleemgebieden. Algemeen vertonen zij een lage tot gemiddeld lage motivatie tot verandering en bereidheid tot behandeling m.b.t. hun drugproblematiek. Correlatieonderzoek wijst uit dat er weinig verbanden zijn tussen de

gehanteerde motivationele indicatoren en andere variabelen, zoals duur van de gevangenisstraf en voorkomen van gewelddadige misdrijven. We vonden wel een significant verband tussen verstandelijke mogelijkheden van gedetineerde druggebruikers en de motivatie tot behandeling. Participanten met hoge verstandelijke mogelijkheden blijken minder gemotiveerd dan mensen met gemiddelde en lage verstandelijke mogelijkheden. Een aantal belangrijke implicaties voor behandeling en verder onderzoek worden in het doctoraat besproken

11. Rapportering

- Doctoraatsverhandeling
- Tijdschriftartikels

12. Referenties

- Vandevelde, S. (2004). Motivation of incarcerated substance abusers with special needs towards treatment in therapeutic communities and other treatment modalities. Doctoraatsverhandeling. Universiteit Gent, Faculteit Psychologie en Pedagogische Wetenschappen, Vakgroep Orthopedagogiek.
- Vandevelde, S., Broekaert, E., Schuyten, G. & Van Hove, G. (2005). Intellectual abilities and motivation towards substance abuse treatment. A pilot study in the Belgian criminal justice system. International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 49(3), 277-297.
- Vandevelde, S., Broekaert, E., Yates, R., & Kooyman, M. (2004). The development of the therapeutic community in correctional establishments: a comparative retrospective account of the 'democratic' Maxwell Jones TC and the 'hierarchical' concept-based TC in prison. International Journal of Social Psychiatry, 50(1), 66-79
- Broekaert, E., Vandevelde, S., Schuyten, G., Erauw, K. & Bracke, R. (2004). Evolution of encounter group methods in therapeutic communities for substance abusers. Addictive Behaviors, 29(2), 231-244.
- Vandevelde, S., Vanderplasschen, W. & Broekaert, E. (2003). Cultural responsiveness in substance abuse treatment: a qualitative study using professionals' and clients' perspectives. International Journal of Social Welfare, 12(3), 221-228.

Onderzoeksfiche 5.2

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Jan Vanovermeire
Telefoon	0478 91 08 28
E-mail	jan.vanovermeire@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Identiteitsbeleving en radicalisering van genot binnen de ecstacycultuur (doctoraats)

2. Onderzoeksmedewerkers

- Jan Vanovermeire
- Prof. dr. B. De Ruyver (promotor)

3. Doelstellingen onderzoeksproject

/

4.Type studie

Drugetnografie

5. Onderzoeksvragen

- /

6. Onderzoekspopulatie

Steekproef van minimum 100 regelmatige ecstasygebruikers

7. Methodologie en instrumenten

Open focus etnografie: (participerende) observaties en diepte-interviews.

8. Looptijd

2003-...

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

2003 – 2004: FWO

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Vanovermeire, J. (2004). Radikalisierung der Vergnügunsuche in der Ecstasy-Kultur. Abhängigkeiten, 4, 1, p. 63-69.

Vanovermeire, J. (2004). Reflectie en radicalisering van maatschappelijke tendenzen binnen de subcultuur van ecstasygebruikers – Verheviging van genotbeleving en strooptocht naar kicks en sensaties. Ethiek en maatschappij, 7, 1, p. 46-62.

Vanovermeire, J. (2004). De radicalisering van genot. Bouwstenen voor een analyse van de ecstasycultuur. Panopticon, 25, 5, p. 30-46.

Vanovermeire, J. (2004). Radicalisation of pleasure and experience of identity within the ecstasy-culture. In Decorte, T. & Korf, D. (eds), European Studies on Drugs and Drug Policy, Brussel: VUB Press.

11. Rapportering

Doctoraat + wetenschappelijke publicaties

12. Referenties

Vanovermeire, J., “Radikalisierung der Vergnügunsuche in der Ecstasy-Kultur”, Abhängigkeiten, jg. 4, 1, 2004, 63-69.

Vanovermeire, J., “Reflectie en radicalisering van maatschappelijke tendenzen binnen de subcultuur van ecstasygebruikers – Verheviging van genotbeleving en strooptocht naar kicks en sensaties”, Ethiek en maatschappij, jg. 7, 1, 2004, 46-62.

Vanovermeire, J., “De radicalisering van genot. Bouwstenen voor een analyse van de ecstasycultuur”, Panopticon, jg. 25, 5, 2004, 30-46.

Vanovermeire, J., “Radicalisation of pleasure and experience of identity within the ecstasy-culture” in Decorte, T. & Korf, D. (eds), European Studies on Drugs and Drug Policy, VUB Press, Brussel, 2004, 195-216.

Onderzoeksfiche 5.3

Coördinaten

Onderzoeksinstelling Universiteit Gent - Institute for International Research on Criminal Policy
Straat en nummer Universiteitstraat 4
Postcode 9000
Plaats Gent
Contactpersoon Freya Vander Laenen
Telefoon 09 264 69 47
E-mail freya.vanderlanen@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Drugbeleid op school: de leerlingen aan het woord. Verkennend onderzoek naar de perceptie van leerlingen uit het secundair onderwijs in de stad Gent

2. Onderzoeksmedewerkers

- Prof. dr. B. De Ruyver (promotor)
- Freya Vander Laenen

3. Doelstellingen

Het onderzoek had drie doelstellingen:
- Een levendig en actueel beeld geven van de vragen en ideeën van leerlingen uit het secundair onderwijs van de Gentse scholen rond het drugbeleid op school door eerst en vooral leerlingen aan het woord te laten over het drugsfenomeen, het drugsbeleid op school en drugs in de samenleving;
- De scholen in de regio Gent ondersteunen bij de verdere ontwikkeling van hun drugbeleid op school;
- Een stimulans zijn om leerlingen een stem te geven in het debat over het drugbeleid op school.

4. Type studie

Kwalitatief empirisch onderzoek

5. Onderzoeksvragen

Om de mening, de vragen en de verwachtingen van de leerlingen uit het secundair onderwijs in de Gentse regio te kennen over het drugbeleid op school werd een antwoord gezocht op drie centrale onderzoeksvragen.
- Het fenomeen: Wat is de inschatting van de leerlingen van het drugprobleem op en rond de school?
- Het beleid: Wat zijn de ervaringen en verwachtingen van de leerlingen over het drugbeleid op school?
- Drugs en / in de samenleving: Wat is de inschatting van leerlingen over wat wettelijk gezien kan / niet kan met betrekking tot bezit en gebruik van drugs?

6. Onderzoekspopulatie

Zeven secundaire scholen uit de regio Gent werden geselecteerd. Uit elke richting werd één school geselecteerd. Daarbij werden scholen bevraagd uit elk van de vier netten: drie vrije scholen namen deel, twee stedelijke scholen, één gemeenschapsschool en één provinciale school. Tenslotte werd rekening gehouden met de geografische ligging van de scholen in de regio: vier scholen werden geselecteerd in het stadscentrum en drie scholen in de rand(gemeentes) van Gent.
In elke geselecteerde school werd één focusgroep georganiseerd. Elke focusgroep was samengesteld uit leerlingen van dezelfde richting. Leerlingen uit het tweede en het derde jaar secundair onderwijs werden bevraagd. De leerlingen waren tussen 13 en 15 jaar oud op het moment van de focusgroepen,

een scharnierleeftijd in het kennismaken met en het eerste gebruik. De uitzondering hierop is de focusgroep met leerlingen uit het deeltijds onderwijs voor jongeren tussen 15 en 18 jaar. In totaal namen 68 leerlingen deel aan de focusgroepen. De verdeling jongens / meisjes was net de helft: 34 jongens en 34 meisjes namen deel. Twee allochtone jongens en vijf allochtone meisjes namen deel.

7. Methodologie en instrumenten

- Er werd gekozen voor de focusgroep methodiek om de perceptie van leerlingen te onderzoeken.
- Voor elke focusgroep werd een kort interview gedaan met de leerkrachten of directies van de school waar de focusgroep plaatsvond om de uitspraken van de leerlingen tijdens het groepsgesprek te kunnen plaatsen.Daarnaast werden interviews afgenomen van sleutelfiguren uit het werkveld om een zicht te krijgen op de omvang en de aard van de drugproblematiek in de Gentse secundaire scholen en bij leerlingen van het Gents secundair onderwijs.
- Voor de analyse van het onderzoeksmateriaal werkten de onderzoekers naar analogie met de analyse die door Vanderplasschen werd toegepast (2002). De uitgeschreven focusgroepen werden eerst grondig doorgenomen. Op basis van de lijst met thema's die aanbod kwamen in de focusgroepen en de eerste analyse van het onderzoeksmateriaal werd een hiërarchische coderingsstructuur met trefwoorden opgemaakt. De uitspraken van de leerlingen werden gecodeerd aan de hand van die trefwoorden en met elkaar vergeleken, gebruik makend van het softwarepakket WinMAX 98

8. Looptijd

Maart 2003 – december 2003

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Stad Gent, Schepen van Onderwijs

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

- De perceptie van het fenomeen.

Leerlingen identificeren tabak en vooral alcohol en medicatie niet als drug. Cannabis blijkt de meest gebruikte illegale drug. De meeste leerlingen maken een expliciet onderscheid tussen cannabis en andere illegale drugs. Drugs maken deel uit van de leefwereld van leerlingen, ook bij 13 en 14 jarigen. Het merendeel van de leerlingen aanvaardt het experimenteren met cannabis en cannabisgebruik en beschouwt het als normaal. Leerlingen kopen cannabis meestal via vrienden en kennissen of bij vrienden en kennissen. De leerlingen beschouwen dit niet als dealen.

- De perceptie van het drugbeleid op school

Leerlingen zijn niet zozeer bezig met het concrete drugbeleid op school, maar met de manier waarop de school hen bejegent. Wat leerlingen bezighoudt is de mogelijkheid voor communicatie, inspraak en participatie, los van het feit of dit verband houdt met drugs(problemen). De drugproblematiek als maatschappelijk fenomeen blijkt in de meeste scholen - hoewel niet in alle scholen - als gespreksthema aan bod te kunnen komen. Effectief gebruik door individuele leerlingen echter blijkt in de meeste scholen nog altijd een taboe te zijn. Globaal genomen zijn leerlingen best tevreden met het drugbeleid op school. Zij vinden het normaal dat druggebruik op school niet kan, dat de school grenzen aangeeft en dat de school een overtreding van die grenzen aanpakt. Leerlingen ervaren dat leerkrachten op een verschillende manier omgaan met de drugproblematiek en reageren op druggebruik. De meeste leerlingen hebben een netwerk van vrienden, broers en zussen, ouders en een aantal leerkrachten waarbinnen zij terecht kunnen. De solidariteit tussen de leerlingen is groot: leerlingen helpen in de eerste plaats elkaar wanneer ze vragen of problemen hebben. Sommige leerkrachten zijn echte vertrouwensfiguren. Leerlingen praten met leerkrachten die ze kennen en vertrouwen, of dat nu een vertrouwensleerkracht is of niet. De meeste leerlingen kennen de externe drugpreventie en hulpverleningsdiensten niet, net zo min als de algemene diensten voor jongeren zoals JAC's JIP's en jeugddiensten. Leerlingen maken er (dan) ook geen gebruik van wanneer ze vragen of problemen hebben.

- Wijziging in de strafrechtelijke reactie op druggebruik

Leerlingen zijn beter geïnformeerd dan leerkrachten, ouders en preventiewerkers aannemen.

11. Rapportering

Onderzoeksrapport, artikels en presentaties

12. Referenties

- Onderzoeksrapport: Vander Laenen, F. & De Ruyver, B. (2003). Drugbeleid op school: de leerlingen aan het woord. Verkennend onderzoek naar de perceptie van leerlingen uit het secundair onderwijs in de stad Gent, Onderzoek in opdracht van de Stad Gent. Gent: Institute for International Research on Criminal Policy.
- Vander Laenen, F., 'Drugbeleid op school: de leerlingen aan het woord', VAD-berichten, 2004, 1, p. 15-17.
- Internet: URL: onderwijs.gent.be/pdf/Rapport_ perceptie_drugbeleid%20op%20school_s.pdf
- Presentaties: Drugbeleid op School, de leerlingen aan het woord, Studiedag Omgaan met Cannabis, Provincie Oost-Vlaanderen, Gent, 01/12/2003; Drugbeleid op school, de leerlingen aan het woord, en wat nu?, Directievergadering Onderwijs Stad Gent, Gent, 03/02/2004; Drugbeleid op School, de leerlingen aan het woord, vzw Jong, De Fabriek, Gent, 21/04/2005.

.

Onderzoeksfiche 5.4

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Collaborative Antwerp Psychiatric Research Institute PC Broeders Alexianen Boechout
Straat en nummer	Provinciesteenweg 408
Postcode	2530
Plaats	Boechout
Contactpersoon	Bieke De Wilde, Dr. Geert Dom
Telefoon	03 460 16 01
E-mail	bieke.dewilde@ua.ac.be/geert.dom@fracarita.org

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Impulsiviteit en verslaving

2. Onderzoeksmedewerkers

- Prof. dr. B. Sabbe
- Prof. dr. W. Hulstijn
- Dr. G. Dom
- Bieke De Wilde

3. Doelstellingen

In dit onderzoek bestuderen wij verschillende impulsiviteitdimensies (het snel reageren, het wel of niet kunnen onderdrukken van een ongewenste respons, het wel of niet kunnen uitstellen van beloningen,…) bij mensen met of zonder polydrug-afhankelijkheid. Voorts wensen wij ook te bekijken of er een relatie bestaat tussen de trait- en state-impulsiviteit bij deze personen. Tot slot onderzoeken wij of deze verschillende impulsiviteitsmaten een effect hebben op het verdere verloop van de middelengebonden stoornis

4.Type studie

Gecontroleerd, prospectief onderzoek

5. Onderzoeksvragen

- Beïnvloedt de graad van impulsiviteit (snel reageren, niet inhiberen van ongewenste stimuli, niet kunnen uitstellen van beloningen,…) het verdere verloop van de middelengebonden stoornis?
- Bestaat er een verband tussen de impulsiviteit gezien in neutrale omstandigheden en de impulsiviteit gezien in getriggerde omstandigheden?
- Bestaat er een relatie tussen de graad van getriggerde impulsiviteit en het verdere verloop van de middelengebonden stoornis?

6. Onderzoekspopulatie

- Personen met een polydrug afhankelijkheid
- Personen met een alcoholafhankelijkheid
- Controles
- Mogelijk ook personen met een pathologische gokverslaving

7. Methodologie en instrumenten

Alle deelnemers worden bij het begin van hun behandeling gescreend. Indien zij in aanmerking komen voor verder onderzoek, worden zowel hun verslaving (SADQ, DAST, EuropASI, FTND, SOGS, RCQ) als hun psychiatrische comorbiditeit (SCID-I, ADP-IV) in kaart gebracht. Dan worden de trait (BIS, SBL, SPSRQ, BD-HI) en state impulsiviteit (Stroop, GoNoGo, IGT, DDT) onderzocht. Deze laatste cognitieve testen worden overigens zowel in neutrale als in getriggerde omstandigheden uitgevoerd.

8. Looptijd

November 2004 – oktober 2007

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

-
- PC Broeders Alexianen Boechout
- Collaborative Antwerp Psychiatric Research Institute

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapporteringsvormen

-

/

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 5.5

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Antwerpen, Faculteit PW, Communicatiewetenschappen
Straat en nummer	Universiteitsplein 1
Postcode	2610
Plaats	Wilrijk
Contactpersoon	Nele Simons
Telefoon	03 820 28 89
E-mail	nele.simons@ua.ac.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Media framing en de attitudevorming over het gebruik van tabak, alcohol en softdrugs bij jongeren

2. Onderzoeksmedewerkers

- Prof. dr. H. Van den Bulck
- Dr. Baldwin Van Gorp
- Nele Simons

3. Doelstellingen

Dit project heeft tot doel de relatie te onderzoeken tussen de framing van roken, alcohol en softdrugs in populaire tv-series en de vorming van een attitude over deze genotmiddelen bij Vlaamse jongeren tussen 12 en 18 jaar .

De aandacht van dit onderzoek gaat uit naar de manier waarop de beeldvorming over roken, alcohol en softdrugs bij jongeren totstandkomt, en welke rol populaire televisieseries hierin spelen. Het is de bedoeling na te gaan hoe televisie – die een centrale rol speelt in de leefwereld van jongeren – het beeld en de attitude over roken, alcohol en tabak mee vormt en beïnvloedt. Concreet zal onderzocht worden hoe de genotmiddelen in de tv-series geframed worden: welk referentiekader wordt er gebruikt en welke latente betekenissen schuilen er in de boodschap? Vervolgens zal er worden nagegaan op welke manier deze frames een rol spelen bij de vorming van het eigen zelfbeeld als (niet-) gebruiker en bij het be- of veroordelen van het gebruik van de middelen door anderen.

Op wetenschappelijk vlak wil het project een brug slaan tussen enerzijds media framing, dat vooral bij onderzoek van nieuwsverslaggeving wordt toegepast, en anderzijds de theorieën rond beeldvorming, representatie en stereotypering, die meer verband houden met audiovisuele fictie.

4. Type studie

In het theoretisch kader van deze studie wordt het concept media framing gerelateerd aan de theorieën over beeldvorming, representatie en stereotypering.

De eerste stap in het empirisch luik van dit onderzoek bestaat uit een inhoudsanalyse van populaire tv-series waarin roken, alcohol of softdrugs voorkomen. Door middel van deze inhoudsanalyse worden frames opgesteld. Vervolgens is het de bedoeling om via een experiment inzicht te krijgen in het beeldvormingsproces via media. Daarbij zullen proefpersonen blootgesteld worden aan een aflevering van een televisieserie (met of zonder verwijzing naar roken, alcohol of softdrugs), waarna een schriftelijke bevraging met open vragen, een attitudemeting via Likert-schalen en enkele socio-demografische meerkeuzevragen zullen volgen.

5. Onderzoeksvragen

- Hoe worden genotmiddelen (roken, alcohol en softdrugs) geframed in binnen- en buitenlandse populaire tv-series?
- Welke verschillende frames komen er in de series voor?
- Welke rol speelt televisie in het beeldvormingsproces over roken, alcohol en softdrugs?
- Worden de voorgestelde frames in de series overgenomen, of juist niet?
- Is er een verschil tussen gebruikers en niet-gebruikers bij de verwerking van de mediaframes?
- Is er een verschil tussen jongens en meisjes bij de verwerking van de mediaframes?
- Verwerken jongeren uit het algemeen onderwijs de mediaframes op een andere manier dan jongeren uit kunst-, technisch- of beroepsonderwijs?
- Verwerken jongeren van verschillende leeftijden de mediaframes anders?
- Worden de verschillende genotmiddelen anders geframed?
- Verschilt de verwerking van het mediaframe en de vorming van een attitude naargelang het genotmiddel?

6. Onderzoekspopulatie

Jongeren van 12 tot 18 jaar (middelbare school), van verschillende onderwijsrichtingen en verschillende sociale achtergronden.

7. Methodologie en instrumenten

In dit onderzoek zullen recente binnen- en buitenlandse tv-series en soaps die populair zijn bij jongeren, geanalyseerd worden. Op basis van het beeldarchief van de tv-zenders zullen concrete afleveringen van de series geselecteerd worden. Op basis van inductie zullen de framing devices geïnventariseerd worden die kenmerkend zijn voor de verschillende frames. Vervolgens zal via deductie nagegaan worden in welke mate de frames voorkomen in het verzamelde beeldmateriaal.

Voor het experiment zullen onderwijsinstellingen van het ASO, TSO en BSO gecontacteerd worden. In een zo huiselijk mogelijke sfeer zullen de proefpersonen - in kleine groepjes en volgens leeftijd opgedeeld - naar representatief beeldmateriaal kunnen kijken. Achteraf volgt een schriftelijke bevraging met open vragen die toegespitst zijn op een van de drie genotmiddelen. Daarnaast vindt een attitudemeting plaats via Likert-schalen met een evaluatief karakter en volgen er nog enkele meerkeuzevragen in verband met de socio-demografische achtergrond van de jongere. De resultaten van de proefpersonen die werden blootgesteld aan stimulusmateriaal zullen vergeleken worden met die van de controlegroep.

8. Looptijd

Oktober 2005 – september 2007

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

-
- Universiteit Antwerpen BOF NOI

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

-

Schriftelijk eindrapport en academische publicaties

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 5.6

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	ISD, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Marjolein Muys
Telefoon	09 264 84 50
E-mail	marjolein.muys@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Patronen van middelengebruik bij asielzoekers en vluchtelingen

2. Onderzoeksmedewerkers

- Marjolein Muys
- Prof. dr. T. Decorte

3. Doelstellingen

Het onderzoeksproject bestudeert volgende thema's:
- prevalentie en aard van trauma bij asielzoekers en vluchtelingen;
- de aard en omvang van post-migratie stressoren;
- de respectievelijke en gezamenlijke impact van pre- en post-migratie stressoren op de mentale gezondheid van asielzoekers en vluchtelingen;
- de prevalentie van verschillende patronen van druggebruik die voortvloeien uit problemen met stress en mentale gezondheid.

4.Type studie

Literatuurstudie en empirisch onderzoek

5. Onderzoeksvragen

- Wat is de prevalentie van trauma bij asielzoekers en vluchtelingen en om welke trauma's gaat het?
- Welke post-migratie factoren veroorzaken stress bij asielzoekers en vluchtelingen?
- Is er bij asielzoekers en vluchtelingen sprake van ernstige problemen op het vlak van mentale gezondheid?
- Welke stressoren beïnvloeden hun welzijn en wat is de impact van voortdurende stress?
- In welke mate worden mentale problemen 'verdrongen' of 'verzacht' aan de hand van druggebruik?
- Welke zijn de onderliggende oorzaken die hen ertoe brengen middelen te gaan gebruiken?
- In welke mate komt druggebruik voor en in welke mate is dit te wijten aan de specifieke situatie waarin asielzoekers en vluchtelingen zich bevinden?
- Op welke wijze veranderen gebruikspatronen onder invloed van het migratieproces?

6. Onderzoekspopulatie

Asielzoekers, vluchtelingen, illegalen

7. Methodologie en instrumenten

Er wordt een literatuurstudie en een bevraging van de onderzoekspopulatie voorzien.

De instrumenten voor het empirisch onderzoek zijn nog niet ten volle ontwikkeld: deze zijn afhankelijk van de mogelijkheden op het terrein. In de mate van het mogelijk wordt geopteerd voor een semi-gestructureerde vragenlijst, gebaseerd op eerder onderzoek bij asielzoekers en vluchtelingen.

8. Looptijd

1 januari 2005 – 31 december 2007

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Universiteit Gent – Bijzonder Onderzoeksfonds (BOF)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

/

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 5.7

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	ISD, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Derkje Van der Elst
Telefoon	09 264 84 63
E-mail	derkje.vanderelst@ugent.be

Onderzoek

1.Onderzoeksproject

Patronen van cannabisgebruik in Vlaanderen

2. Onderzoeksmedewerkers

- Marjolein Muys
- Sarah Slock
- Prof. dr. T. Decorte

3. Doelstellingen

-

De maatschappelijke en politieke discussie omtrent cannabis is sedert een aantal jaren weer fel opgelaaid. De media-aandacht voor de strafrechterlijke aanpak van cannabisgebruikers is groot, maar de verwarring, nog versterkt door de onduidelijke communicatie vanwege politici, heeft geleid tot een reductie van het debat, tot een discussie tussen wie cannabisgebruik banaliseert ('deflatie van het probleem') en anderen die druggebruik demoniseren ('inflatie van het probleem'). Vanuit een streven naar een verwetenschappelijking van het onderzoeksterrein 'drugs', een beter inzicht in de complexiteit van roesmiddelengebruik én een meer evenwichtig politiek en maatschappelijk debat, tracht deze studie een breed gamma van onderzoeksgegevens omtrent cannabis te presenteren, op basis van een grote steekproef van ervaren cannabisgebruikers die al lang met het product omgang hebben. Het perspectief van de roesmiddelengebruiker zelf ('the insider's view') krijgt daarbij de aandacht die het verdient.

4. Type studie

Kwalitatief, exploratief onderzoek

5. Onderzoeksvragen

Het onderzoek is opgebouwd rond 13 topics:

- Kenmerken van begin van gebruik
- Niveau van gebruik
- Gebruikspatronen
- Stoppen en tijdelijk minderen van gebruik
- Andere drugs en combinaties
- Kopen van cannabis
- Gebruiksomstandigheden
- Voor- en nadelen gebruik
- Effecten
- Informatie en meningen over cannabis en andere gebruikers

6. Onderzoekspopulatie

Ervaren, volwassen en Nederlandstalige cannabisgebruikers (meer dan 25 keer gebruikt) die nog geen contacten hebben gehad met de hulpverlening of justitie en woonachtig zijn in België. De steekproef bestaat voornamelijk uit studenten.

7. Methodologie en instrumenten

Deze studie presenteert een breed gamma van onderzoeksgegevens inzake cannabis, verkregen door middel van een steekproef van 369 ervaren cannabisgebruikers van minstens 18 jaar oud. Deze respondenten werden niet gerekruteerd via de traditionele kanalen van hulpverlening, politie en justitie, maar wel via een netwerk van 60 privileged access interviewers en met behulp van een sneeuwbalmethode.

Het onderzoeksinstrument, een semi-gestructureerde vragenlijst, is een aangepaste versie van de vragenlijst die eerder werd aangewend in Amsterdam, San Francisco en Bremen (Cohen, P. en Kaal, H. (2001), The irrelevance of drug policy. Patterns and careers of experienced cannabis use in the populations of Amsterdam, San Francisco and Bremen. Amsterdam: Centre for Drug Research). De analyse van de onderzoeksgegevens gebeurde vooral aan de hand van eenvoudige beschrijvende statistische methoden.

8. Looptijd

1 januari 2002 – 15 juni 2003

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Eigen middelen – provincie Oost-Vlaanderen

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Het onderzoek leverde empirische data op met betrekking tot het begin van het cannabisgebruik, de patronen van gebruik, de gebruiksmethoden, het gebruik van andere middelen en gecombineerd gebruik, het kopen van cannabis, de voor- en nadelen van cannabisgebruik, motieven voor gebruik, de gevolgen op langere termijn, de informele gedragsregels omtrent cannabisgebruik, de perceptie van het drugbeleid, het tijdelijk stoppen en/of minderen met gebruiken en indicatoren van cannabisafhankelijkheid.

11. Rapportering

Publicatie in boekvorm en artikels

12. Referenties

- Decorte, T., Muys, M. en Slock, S. (2003). Cannabis in Vlaanderen. Patronen van cannabisgebruik bij ervaren gebruikers. ISD-reeks n° 1. Leuven: Acco
- Muys, M., Slock, S. en Decorte, T. (2004). De gebruikscarrière van ervaren cannabisgebruikers in Vlaanderen, Agora, 20(5), p. 22-30.
- Slock, S., Muys, M. en Deocrte, T. (2004). Cannabis in Vlaanderen, V.A.D.-Berichten, januari-februari, nr. 1, 17-18.

Onderzoeksfiche 5.8

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	ISD, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Cotactpersoon	Prof. dr. T. Decorte
Telefoon	09 264 69 62
E-mail	tom.decorte@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Cannabisteelt in Vlaanderen

2. Onderzoeksmedewerkers

- Pascal Tuteleers
- Prof. dr. T. Decorte

3. Doelstellingen

•

Het onderzoek wil inzicht verwerven in de 'markt' (de aanbodzijde) van cannabis, en meer bepaald in de aard en de omvang van de thuiskweek van cannabis, en het profiel en de motivatie van cannabiskwekers in Vlaanderen. De onderzoeksdoelstellingen zijn drieledig:

- juridisch luik: een beschrijving van de toepassing van de actuele wetgeving (de jure en de facto) met betrekking tot de thuisteelt van cannabis;
- dossierstudie: een analyse van de beschikbare cijfergegevens op het niveau van politie en justitie van de laatste 15 jaar (1990-2005) met betrekking tot de thuisteelt van cannabis en een analyse van de Vlaamse kranten met betrekking tot de cannabisteelt in Vlaanderen voor de periode 1990-2005;
- empirisch luik: een exploratief onderzoek naar de aard en de rol van de thuisteelt van cannabis in het proces van cannabisdistributie in Oost-Vlaanderen.

4.Type studie

Juridische analyse, dossierstudie en empirisch onderzoek

5. Onderzoeksvragen

De meeste informatie die we hebben is afkomstig van de mediaberichtgeving, die vaak zeer beperkt is en weinig informatief over de kwekers zelf. Ze doet bovendien vermoeden dat het aantal cannabisplantages in ons land en ook in Vlaanderen de laatste vijf jaar opvallend gestegen is. Wetenschappelijk onderzoek is noodzakelijk om de trends die in de media worden gesuggereerd, te bevestigen, te ontkrachten of waar nodig te nuanceren.

Verder kan het onderzoek inzicht bieden in een aantal kenmerken van de lokale cannabismarkt. Het is niet ondenkbaar dat terwijl de repressieve inspanningen om het cannabisaanbod elders (bijv. in Nederland) te doen verminderen, gaandeweg aanleiding geven tot een groeiende markt van thuisteelt van cannabis in Vlaanderen.

Bovendien kan worden nagegaan of en in welke mate er een verband is tussen het opstarten en onderhouden van thuisteelt en het persoonlijke cannabisgebruik van mensen, wat vanuit het gezondheidsperspectief een aantal interessante inzichten met betrekking tot preventie van (problematisch) cannabisgebruik kan opleveren.

Ook met het oog op het ontwikkelen van de juiste repressieve strategieën zijn inzichten in de cannabismarkt onontbeerlijk. Verkeerde repressieve strategieën zouden mogelijk langzaam maar zeker de kleine, niet-gewelddadige kwekers uit de markt kunnen verdrijven en doen vervangen door meer verticaal georganiseerde, professionele (en criminele) telers.

6. Onderzoekspopulatie

Cannabistelers.

7. Methodologie en instrumenten

- Een grondige analyse van de nieuwe drugswetgeving (met inbegrip van de Koninklijke Besluiten, Ministeriële Omzendbrief, en eventuele recente rechtspraak en rechtsleer) met mogelijkheid tot het afnemen van open interviews van sleutelactoren.
- Een grondige analyse van alle relevante cijfergegevens met betrekking tot de thuisteelt van cannabis in Vlaanderen voor de periode 1990-2005 aan de hand van relevante politiële criminaliteitscijfers, gerechtelijke statistieken en parketstatistieken en de penitentiaire statistieken
- Een grondige analyse van de Vlaamse krantenberichtgeving over de cannabisteelt in Vlaanderen voor de periode 1990-2005.
- Een diepgaande bevraging van minstens 50 cannabistelers aan de hand van een uitgebreide vragenlijst met open en gesloten vragen, eventueel aangevuld met diepte-interviews waarbij het niet de bedoeling is om een representatieve steekproef te nemen uit de gehele Vlaamse bevolking. De voorliggende studie beoogt in ieder geval een zo groot mogelijke groep van ervaren (actieve én gewezen) cannabiskwekers te rekruteren en te bevragen.
-

8. Looptijd

1 april 2005 – 30 september 2006

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Instituut voor Sociaal Drugsonderzoek (ISD) & Hogeschool Gent, Departement Sociaal-agogisch werk

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

Boek

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 5.9

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	IRCP, SVA, ISD, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersonen	Freya Vander Laenen (IRCP) & Prof. dr. T. Decorte (ISD)
Telefoon	FVdL 09 264 69 47; TD 09/ 264 69 12
E-mail	freya.vanderlaenen@ugent; tom.decorte@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Drugs en Overlast. Studie van het fenomeen, de beheersing en de effecten van druggerelateerde overlast en dit vanuit verschillende invalshoeken

2. Onderzoeksmedewerkers

- Marjan Bodein
- Anne-Catherine Lacroix
- Steven Lauwers
- Pascal Tuteleers
- Promotoren: Prof. dr. T. Decorte, Prof. dr. B. De Ruyver en Prof. dr. P. Ponsaers

3. Doelstellingen

-

De studie wil de volgende specifieke onderzoeksdoelstellingen verwezenlijken:

- uitklaren van het begrip drug(gerelateerde) overlast;
- operationaliseren van het begrip drug(gerelateerde) overlast;
- inschatting van de aard en omvang van het fenomeen;
- inzicht verwerven in de beleving van druggebruikers;
- inschatting van het aanvoelen vanuit de bevolking;
- inschatting van de kosten voor ordehandhaving;
- inschatting van de sociale kosten;
- inventarisatie en procesevaluatie van de lokale aanpak van het fenomeen;
- ondersteunen van het beleid.

4.Type studie

- Bevolkingsbevraging in elf onderzoekgebieden verspreid over zes onderzoekslocaties
- Open-focus etnografie
- Bevraging van sleutelfiguren in zes onderzoeksgebieden

5. Onderzoeksvragen

Dit onderzoek wil het fenomeen druggerelateerde overlast in kaart brengen en de effecten en de beheersing ervan vanuit verschillende invalshoeken analyseren.

- Welke effecten heeft het fenomeen op de omgeving?
- Wat is het perspectief van de druggebruikers zelf?

Op welke manier wordt er in de praktijk aan het overlastbeleid op lokaal, regionaal en federaal niveau gestalte wordt gegeven?

6. Onderzoekspopulatie

- Algemene bevolking
- Druggebruikers
- Sleutelfiguren (beleidsactoren, veiligheidsactoren, welzijnsactoren)

7. Methodologie en instrumenten

Om inzicht te verwerven in (de complexiteit en de effecten van) het fenomeen overlast, maakte het onderzoek gebruik van een veelzijdige methodologie. Hiertoe werd het onderzoek in drie onderzoeksluiken opgesplitst, elk door een andere onderzoeksequipe uitgevoerd.

De bevraging van de bevolking is gericht op het verwerven van inzicht in de beleving van druggerelateerde overlast door de bewoners uit elf bevraagde onderzoeksgebieden. Daartoe werd gebruik gemaakt van een semi-gestructureerde vragenlijst, die werd afgenomen bij 3713 respondenten. Een telefonische bevraging werd verkozen boven de face-to-face-bevraging.

De bevraging van de sleutelfiguren is gericht op het begrijpen van de perceptie van de sleutelfiguur van het thema 'drugs & overlast'. Het is een benadering die zich richt op het vergroten van het inzicht en het begrijpen van de interpretaties van de actoren omtrent het onderzoeksthema. Er werd gekozen voor een semi-gestructureerd interview op basis van een interviewhandleiding.

De bevraging van de druggebruikers is gericht op het verwerven van inzicht in de beleving van druggerelateerde overlast door druggebruikers. De gebruikte methodologie omvat een 'open focus' etnografie in de steden Antwerpen en Charleroi waarbij gebruik wordt gemaakt van participerende observaties en informele gesprekken. Er werd niet gestreefd naar 'representativiteit' en conclusies omtrent de prevalentie of de omvang van het fenomeen 'druggerelateerde' overlast maar veeleer naar de aard van het verschijnsel op basis van verworven inzichten in het zelfverstaan van de druggebruikers.

In de studie worden zes onderzoekslocaties betrokken: drie grote steden, met name Brussel, Antwerpen en Charleroi, twee gerechtelijke arrondissementen: Mons en Brugge met specifieke aandacht voor respectievelijk de steden Mons en Oostende en één grensoverschrijdende regio: Euregio Maas-Rijn

8. Looptijd

1 juli 2002 – 31 oktober 2003

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federaal Wetenschapsbeleid (POD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

- Gevolgen van het begrip (drug)overlast en (drug)overlastbeleving

Het expliciet koppelen van 'drugs' en 'overlast' brengt het risico met zich mee dat overlast eenzijdig wordt gelinkt aan druggebruikers. Vanuit de drie onderzoeksluiken is deze associatie zwak te noemen. Het gebruik van de term 'drugoverlast' werkt stigmatiserend voor de groep druggebruikers waarvan slechts een deel overlastgevend gedrag stelt.

- Aard en omvang van het (drug)overlastfenomeen

Het problematiseren van de stedelijke context bij het ervaren van overlast of het benoemen van bepaalde zichtbare overlastfenomenen op de specifieke onderzoeksterreinen komt telkenmale terug bij de verschillende onderzoeksluiken. We stelden geen duidelijk verband vast tussen de omvang van overlast en het openlijk gebruik van illegale drugs. Het gebruik van alcohol en legale geneesmiddelen en de aanwezigheid van 'alcoholici' werd wel regelmatig in verband gebracht met bepaalde overlastvormen. Uit de bewonerssurvey blijkt dat sociaal-demografische achtergrondkenmerken, zoals opleidingsniveau en leeftijd, geen invloed hebben op de beleving van overlast. Op basis van de verzamelde gegevens bleek dat dit wel het geval was voor andere individuele kenmerken (onveiligheidsgevoel, gevoel van institutioneel wantrouwen ten aanzien van politie en gemeentebestuur en stemgedrag).

- Attitudes en houdingen ten aanzien van het fenomeen (drug)overlast

Doorheen de drie luiken komt steeds het thema van toe-eigening van de openbare ruimte en de concentratie van restgroepen (waaronder druggebruikers) in een bepaalde buurt terug in relatie tot de beleving van overlast. Dit is eveneens de factor die voor het beleid belangrijk is om al of niet maatregelen te treffen of een beleid te voeren. De discussie m.b.t. het voeren van een concentratiebeleid of een spreidingsbeleid kwam meermaals naar voor. Uit de vaststellingen van het onderzoeksluik bij de sleutelfiguren blijkt dat de achterliggende visie van de verschillende actoren binnen de onderscheiden thema-, werk- en stuurgroepen drugs(overlast) sterk verschilt. Heterogeniteit en respect voor ieders eigenheid is essentieel als uitgangspunt bij het opzetten van overleg. Bij de druggebruikers leeft het gevoel dat ze nooit betrokken worden bij het beleid ten aanzien van hen en dat het 'ieder voor zich' geworden is, hetgeen hun aandacht voor oplossingen op het interpersoonlijke niveau verklaart. Buurtbewoners evalueren het overlastbeleid aan de hand van de zichtbaarheid van politie in het straatbeeld. Uit de bewonersbevraging blijkt dat men niet enkel een rol weggelegd ziet voor de politie. 60% van de respondenten die wel eens druggebruikers zien in hun woonbuurt, menen dat niet alleen de politie, maar ook andere instellingen een rol spelen bij het verminderen van druggerelateerde overlast, zoals de buurtwerking en de drughulpverlening. Merkwaardig is evenwel dat mensen die een klacht indienden voor druggerelateerde overlast, niet zozeer ontevreden waren over de reactie van de politie op hun klachten. Het is eerder over het optreden van de politie ten aanzien van druggerelateerde overlast in het algemeen dat deze mensen ontevreden zijn. Het etnografisch onderzoek toont aan dat een overlastbeleid niet herleid kan worden tot een politioneel beleid en dat men aanvoelt dat een dergelijk eenzijdig beleid de 'echte problemen' van een stedelijke context niet aanpakt. Voor druggebruikers, is het (strafrechtelijk) drugbeleid veelal een bron van onbegrip, soms woede. Handhaven van het overlastfenomeen wordt vanuit de sleutelfiguren beschouwd als een gezamenlijke taak van hulpverlening, beleid, politie en justitie waar ook de druggebruikers en de bewoners inspraak dienen te hebben. Op het terrein lijken de sleutelfiguren met deze gedachte in alle locaties reeds vertrouwd te zijn. De concrete uitwerking van deze gedachte, lijkt echter vaak afwezig te zijn, vooral wanneer het gaat over de inspraak van de druggebruikers zelf.

11. Rapportering

Interne tussentijdse rapporten en eindrapport in boekvorm

12. Referenties

Decorte, T., De Ruyver, B., Ponsaers, P., Bodein, M., Lacroix, A.C., Lauwers, S. & Tuteleers, P. (2004). Drugs en overlast. Studie van het fenomeen, de beheersing en de effecten van druggerelateerde overlast en dit vanuit verschillende invalshoeken, Gent: Academia Press.

Onderzoeksfiche 5.10

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	ISD, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie
Straat en nummer.	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Prof. dr. T. Decorte
Telefoon	09 264 69 62
E-mail	tom.decorte@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

De ontwikkeling van patronen van cocaïnegebruik. Follow-up studie na vijf jaar van 111 cocaïne- en crackgebruikers in Antwerpen

2. Onderzoeksmedewerkers

- Sarah Slock
- Prof. dr. T. Decorte

3. Doelstellingen

•
De belangrijkste doelstelling (en meerwaarde) van deze follow-up studie is het bestuderen van de ontwikkeling van gebruikspatronen bij de oorspronkelijke respondenten sinds ze eind 1996 of begin 1997 werden bevraagd. In 2002-2003 hebben de respondenten gemiddeld 11 jaar cocaïne gebruikt. De studie is dus longitudinaal van aard. We zijn ook geïnteresseerd in het stellen van enkele 'test-retest'-vragen in verband met het gebruik van cocaïne en andere drugs door de respondenten. Dergelijke vragen kunnen ons iets leren over de betrouwbaarheid van zelfrapportering, een thema dat in de vakliteratuur steeds weer aandacht krijgt.

4.Type studie

Follow-up studie aan de hand van semi-gestructureerde vragenlijsten

5. Onderzoeksvragen

We wensten te weten te komen of een deel van de respondenten uit de oorspronkelijke studie problematische gebruikspatronen hebben ontwikkeld. En zo ja, welke problemen ondertussen werden ervaren en in welke proportie van de steekproef. Het is mogelijk dat de mate van (zelf)controle die de 111 ervaren cocaïnegebruikers in Antwerpen hebben gede-monstreerd in de studie uit 1996, veranderd (of verminderd) is onder invloed van een veel langere blootstelling aan cocaïne.

6. Onderzoekspopulatie

Cocaïne- en crackgebruikers in Antwerpen

7. Methodologie en instrumenten

Er werd gebruik gemaakt van de methode van participerende observatie in het Antwerpse nachtleven om opnieuw contacten te leggen met sleutelinformanten en (ex-)respondenten om de meer formele interviewsituatie voor te bereiden. Deze open-focus etnografische methode dient niet alleen om vertrouwensrelaties met oude respondenten nieuw leven in te blazen maar ook om meer inzicht te krijgen in het zelf-verstaan van cocaïnegebruikers.

Een aantal respondenten uit de oorspronkelijke studie werden opnieuw opgespoord door het opnieuw toepassen van de sneeuwbalmethode (i.e. het volgen van de chain referrals die destijds werden gerealiseerd), waarbij de ene (oude) respondent eventuele andere (oude) respondenten helpt opnieuw te

vinden. Elke respondent werd bevraagd met dezelfde semi-gestructureerde vragenlijst als in de oorspronkelijke studie, die slechts op enkele punten werd gewijzigd.

8. Looptijd

1 januari 2002 - 31 december 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

De individuele gebruikscarrières van de 77 follow-up respondenten werden geanalyseerd aan de hand van diverse periodes (het eerste jaar van gebruik, de piekperiode van gebruik, de periode ten tijde van het eerste interview in 1997, het laatste jaar voor het tweede interview in 2003, en de periode vlak voor het tweede interview in 2003). Daaruit blijkt dat:

- 15 mensen (19,5%) volledig gestopt zijn met cocaïne: ze hebben sinds 1997 geen cocaïne meer gebruikt;
- 32,5% (N=25) van de follow-up groep heeft het laatste jaar geen cocaïne meer gebruikt;
- meer dan één derde (N=28, 36,4%) gebruikte de laatste tijd op een laag niveau (i.e. minder dan een halve gram per week);
- slechts 11,7% (N=9) gebruikte méér dan een halve gram per week.

Deze gebruikers hebben wel veel ervaring met diverse methoden van gebruik, en vooral de hoge prevalentie van het freebasen (het roken van cocaïne) valt daarbij op: 72,4% van zij die na 1997 zijn blijven gebruiken, hebben ooit gefreebased. Dat betekent niet dat al deze respondenten blijven freebasen: velen stoppen of schakelen weer over naar het snuiven van cocaïne. Toch verdient deze ontwikkeling aandacht, gezien de risico's van deze gebruiksmethode. Freebase cocaïne (de rookbare vorm van cocaïne, in de V.S. ook crack genoemd) wordt nog steeds, net zoals in 1997, gemaakt door de gebruikers zelf, door de gewone cocaïne te koken met ammoniak of maagzout. Hoewel freebase in de ons omringende landen gebruiksklaar door dealers op de markt wordt aangeboden, is dat in Vlaanderen vooralsnog niet het geval.

Al in 1997 bleek dat de meeste cocaïnegebruikers polydruggebruikers zijn: ze hebben ervaring met een hele resem legale en illegale roesmiddelen. In 2003 zijn ze nog steeds regelmatige gebruikers van alcohol, tabak en cannabis. Het valt op dat de meeste gebruikers na 1997 niet meer echt met nieuwe middelen hebben geëxperimenteerd, wat erop zou kunnen wijzen dat het gecombineerde gebruik en het experimenteren met verschillende middelen vooral tijdens de eerste jaren van de gebruikscarrière plaatsvinden.

11. Rapportering

Boek en artikels

12. Referenties

- Decorte, T. & Slock, S. (2005). The taming of cocaine II. Brussel: VUB Press (in druk).
- Decorte, T. (2005). Cocaïne en crack in Antwerpen. V.A.D.-Berichten, juli, nr. 3. Brussel: VAD.
- Decorte, T. (2005), Cocaïne en crack in Antwerpen (1997-2003), Nieuwsbrief Algemeen Welzijnswerk, 91, p. 36-39.

Onderzoeksfiche 5.11

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	ISD, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Derkje Van der Elst
Telefoon	09 264 84 63
E-mail	derkje.vanderelst@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Een gendergevoelige analyse van patronen van roes- en pepmiddelengebruik bij vrouwen in Vlaanderen

2. Onderzoeksmedewerkers

Derkje Van der Elst

3. Doelstellingen

•

Dit onderzoek wil algemeen een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van een traditie van gendergevoeligheid in sociaal wetenschappelijk onderzoek naar druggebruik. Gender wordt in drug- en ander onderzoek al te vaak gebruikt als synomiem voor het biologisch geslacht. Hierdoor wordt voorbijgegaan aan de complexiteit van dit socio-linguistisch imaginair begrip. Het gaat om de 'mannelijke' of 'vrouwelijke' genus die aan bepaalde menselijke eigenschappen en gedragingen cultureel werden/worden toegekend. Zowel mannen als vrouwen dragen 'mannelijke' en 'vrouwelijke' kenmerken in zich, maar de mate waarin de ene of de andere het overwicht heeft blijkt een grote invloed te hebben op het gedrag van mensen.

Omdat kritische feministsche literatuur en onderzoek aantoont dat 'gender' vaak stigmatiserend werkt op druggebruikende vrouwen zal in dit proefschrift bestudeerd worden hoe gender een invloed heeft op patronen van roes- en pepmiddelengebruik bij vrouwen in Vlaanderen. Op deze manier willen we ook een tegenwicht bieden voor de vele genderblinde of stereotyperende wetenschappelijke inzichten en verklaringen over vrouwen en hun druggebruik. Dit betekent niet dat gender geen invloed heeft op druggebruik bij mannen, maar dit onderzoek richt zich op vrouwen omdat zij enerzijds onderbestudeerd zijn en anderzijds vele onderzoeksresultaten geovergeneraliseerd worden.

Studies onder de algemene bevolking tonen aan dat vrouwen algemeen een meer gematigd gebruikspatroon vertonen. De meeste studies over druggebruik richten zich echter vooral op populaties uit de hulpverlening of justitiële sector waardoor de gegevens over de ontwikkeling van patronen niet generaliseerbaar zijn, ook al omwille van de ondervertegenwoordiging van vrouwen in deze sectoren. Inleidend zal ook worden ingegaan op de verschillen in patronen van druggebruik tussen vrouwen uit deze sectoren en vrouwen die buiten deze sectoren, vaak in recretionele settings, werden bestudeerd. Omdat het bestuderen van beide groepen een vergelijking veronderstelt, maar hier geen empirische voorgangers voor te vinden zijn, zal dit proefschrift zich beperken tot een diepgaande beschrijving van de invloed van gender op patronen van druggebruik bij vrouwen buiten de hulpverlenings of justitiële sector.

4.Type studie

Gendergevoelig kwalitatief exploratief onderzoek

5. Onderzoeksvragen

De hoofdvraag is welke invloed gender kan hebben op de ontwikkeling van patronen van druggebruik bij vrouwen in Vlaanderen?

Hierbij worden o.a. volgende vragen gesteld:
- Welke gendernormen voor druggebruik worden in Vlaanderen door druggebruikende vrouwen ervaren?
- Welke maatschappelijke variabelen beïnvloeden de gendernormen die druggebruikende vrouwen in Vlaanderen ervaren?
- Hoe en waarom passen vrouwen hun gebruikspatronen aan aan de gendernormen over druggebruik die ze ervaren?

6. Onderzoekspopulatie

Belgische Nederlandstalige ervaren druggebruiksters

7. Methodologie en instrumenten

Dit onderzoek wil inzicht verwerven in de invloed van gender op de ontwikkeling van patronen van druggebruik door te vertrekken vanuit een 'insiders view'. Hiervoor zal in een eerste fase aan de hand van een literatuurstudie moeten worden veranwoord hoe en waarom deze insiders view tot een betere kennis van druggebruik kan leiden en dient te worden bepaald hoe we de invloed van gender op gedrag kunnen bestuderen. Er wordt met andere woorden eerst gezocht naar een epistemologie voor de studie van gender en druggebruik.

Voorgaande probleemstelling impliceert een grounded theory methode die verder dient te worden uitgewerkt.

8. Looptijd

September 2004 – september 2008

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Universiteit Gent

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

/

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 5.12

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	IRCP, SVA, ISD, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie & Université de Liège
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Filip Cammmaert
Telefoon	09 264 84 99
E-mail	filip.cammaert@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Effecten van de verschillende justitiële afhandelingen voor druggebruikers

2. Onderzoeksmedewerkers

- Tom Pieters
- Filip Cammaert
- Catherine Sohier

3. Doelstellingen

•

Gebruikers die in contact komen met Justitie worden op basis van het Belgische vervolgingsbeleid bij voorkeur opgevangen via het systeem van de alternatieve maatregelen en sancties in plaats van via de klassieke sanctioneringssystemen. Dit is in overeenstemming met de literatuur die aantoont dat een repressieve benadering van druggebruikers contraproductief werkt, dat het recidivebeperkend karakter van de gevangenisstraf uiterst twijfelachtig is en dat een aangepaste doorverwijzing naar de hulpverlening betere resultaten oplevert naar evolutie in de levensomstandigheden van gebruikers (inclusief contacten met justitie) (o.a. R.H Peters et al., Criminal Justice and Behaviour 2000, 27(1), P. Heale et al., Drug and Alcohol Review 2001(20), C. Spohn et al., Journal of Drug Issues 2001, 31(1), C. Spooner et al., Drug and Alcohol Review 2001(20)).

Effectonderzoek in verband met alternatieve afdoeningen voor druggebruikers is echter schaars in België en beperkt zich tot systeembeschrijvingen en attitudebevragingen. Dit onderzoek wil hieraan tegemoet komen via een effectmeting adhv dossieranalyses op parketniveau en bij justitiehuizen in drie gerechtelijke arrondissementen (Gent, Leuven en Luik).

Bestudeerde alternatieve afdoeningen:

- opsporing en vervolging: het therapeutisch advies, de pretoriaanse probatie, de minnelijke schikking, de strafbemiddeling en de vrijheid onder voorwaarden;
- straftoemeting: probatie-opschorting, probatie-uitstel;
- strafuitvoering: elektronisch toezicht, voorlopige invrijheidstelling, voorwaardelijke invrijheidstelling.

De effectmeting wordt gecontextualiseerd aan de hand van kwalitatieve interviews waarmee bij magistraten, justitieassistenten, hulpverleners, advocaten en druggebruikers gepeild wordt naar attitudes ten aanzien van alternatieve afdoeningen voor druggebruikers.

4. Type studie

- Effectenmeting aan de hand van dossierstudie
- Attitude studie
- Beleidsondersteunend onderzoek

5. Onderzoeksvragen

(1) Wat zijn de effecten van alternatieve afdoeningen voor druggebruikers op twee justitiële en tien sociale variabelen?

Justitiële variabelen:
- Recidive
- Politiecontacten doorgestroomd tot op parketniveau

Sociale variabelen (via dossieranalyse, geen eigen meting):
(bron: Ruefli en Rogers, 2004)
- Inkomen
- Onderdak
- Voeding
- Aangepaste hulpverlening
- Omgaan met gerechtelijke problemen
- Familiale relaties
- Zelfontplooiing
- Omgaan met negatieve emoties
- Omgaan met gezondheidsproblemen
- Omgaan met druggebruik

(2) Wat is de attitude van advocaten, hulpverleners, magistraten, justitieassistenten en druggebruikers zelf ten aanzien van alternatieve afdoeningen.

6. Onderzoekspopulatie

Effectmeting: steekproef van dossiers op parketniveau met betrekking tot meerderjarige druggebruikers die alternatieve maatregelen of santies opgelegd krijgen. De totale steekproef voor de drie arrondissementen samen: n = 330.

Attitudemeting: interviews met 20 personen per arrondissement. Bij deze 20 personen zijn 10 gebruikers.

7. Methodologie en instrumenten

Effectmeting aan de hand van dossieranalyses op parketniveau en bij justitiehuizen in drie gerechtelijke arrondissementen (Gent, Leuven en Luik). Aan de hand van onderbroken tijdsreeksen (P.G. Swanborn, 1999) worden recidivegraden berekend en wordt de vooruitgang op tien levensdomeinen (Ruefli T. et al., Harm Reduction Journal 2004, I.) bekeken. Het referentiejaar is 1999. Voor de effect-evaluatie aan de hand van de dossieranalyse is het, gegeven het tijdskader van dit onderzoek, onmogelijk om te werken met een controlegroep. De literatuur is het er immers over eens dat in deze zeer specifieke context van de justitiële reactie op druggebruikers enkel een zeer nauwgezette, en dus tijdrovende, matching kan leiden tot een valabele controlegroep.

De effectmeting wordt gecontextualiseerd adhv van kwalitatieve, semi-gestructureerde interviews waarmee bij magistraten, justitieassistenten, hulpverleners, advocaten en druggebruikers gepeild wordt naar attitudes tav alternatieve afdoeningen voor druggebruikers (verwerking gebeurt met het softwarepakket MAXqda2 voor kwalitatieve data-analyse).

8. Looptijd

1 november 2004 – 30 september 2005

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federaal Wetenschapsbeleid (POD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

Interne tussentijdse rapporten en eindrapport in boekvorm

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 5.13

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent, vakgroep Orthopedagogiek
Straat en nummer	H. Dunantlaan 2
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Joke De Wilde
Telefoon	09 264 63 63
E-mail	joke.dewilde@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Genderspecifiek profiel van vrouwen met een drugprobleem in therapeutische gemeenschappen (TG's) in Europa

2. Onderzoeksmedewerkers

- Prof. dr. E. Broekaert (promotor)
- Joke de Wilde

3. Doelstellingen

Uit Amerikaans onderzoek, uitgevoerd in TG's, blijkt dat mannen en vrouwen verschillen in de ontwikkeling van hun drugproblematiek, in de ernst van hun achterliggende en bijkomende problematiek naast de verslaving en in hun ervaringen met de hulpverlening. Wegens geslachtseigen karakteristieken kunnen we veronderstellen dat mannen en vrouwen met een drugproblematiek verschillende noden hebben op het gebied van hulpverlening en behandeling. Tot dusver zijn er geen Europese studies gebeurd die specifiek focussen op geslachtverschillen in karakteristieken van cliënten in therapeutische gemeenschappen. Een mogelijke verklaring daarvoor is dat nog steeds weinig vrouwen de weg vinden naar deze behandelingsmodaliteit (Amerika: 1/3, Europa:1/5). Om iets te leren over de verschillen tussen mannen en vrouwen in hun profiel op het moment dat ze een behandeling beginnen in een TG, en op die manier over hun specifieke noden, is het noodzakelijk om beiden als onderzoeksgroep te betrekken.

Met dit doctoraatsonderzoek wensen we na te gaan of de bevindingen uit de Amerikaanse literatuur veralgemeenbaar zijn naar de Europese situatie. We gaan daarbij specifiek op zoek naar verschillen tussen mannen en vrouwen in hun cliëntkarakteristieken op het moment dat zij een behandeling starten in een TG. Omdat vrouwen een minderheid vormen binnen de drughulpverlening en uit de literatuur blijkt dat zij een ernstiger problematiek kennen naast hun verslaving, hopen we vooral meer te weten te komen over het profiel van de verslaafde vrouw, om op die manier een aantal suggesties voor de behandeling van vrouwen te doen. We mogen niet vergeten dat de drughulpverlening oorspronkelijk ontstaan is voor en gericht was op de jongvolwassen opiaatafhankelijke man.

4. Type studie

Empirische studie: kwantitatief onderzoek afgewisseld met kwalitatief onderzoek

5. Onderzoeksvragen

- Hebben vrouwen een ernstiger psychische problematiek en speelt de drughulpverlening daar adequaat op in?
- Is de 'community as method' benadering van de TG gender-sensitief?
- Op welke levensgebieden verschillen mannen en vrouwen met een drugproblematiek en welke noden vloeien daaruit voort?
- Wat is gender-sensitieve drughulpverlening?
- Wat is het perspectief van vrouwen op residentiële drughulpverlening - ervaren zij bepaalde barrières in hun stap naar de drughulpverlening?

6. Onderzoekspopulatie

- Een Europees biomedisch onderzoek (BIOMED II) 'Improving Psychiatric Treatment in Residential Programmes for Emerging Dependency Groups' (IPTRP), uitgevoerd in 1996-1999, voorziet in een relatief grote database met gegevens van mannen en vrouwen in een TG behandeling (n=863). Aan dit project, goedgekeurd door de Europese Commissie, namen 9 Europese landen deel: België, Frankrijk, Duitsland, Schotland, Spanje, Italië, Griekenland, Zweden en Noorwegen. Verschillende instrumenten werden afgenomen, gedurende de periode van het project, in 30 verschillende TG's (kwantitatief onderzoek).
- Vrouwen in behandeling in een Belgische TG (ontwikkeling van de Video Addiction Challenge Tool (VACT) voor vrouwen).
- Vrouwen in begeleiding in een Medisch Sociaal Opvangcentrum (perspectief van vrouwen op residentiële drughulpverlening - kwalitatief onderzoek).

7. Methodologie en instrumenten

Volgende instrumenten werden afgenomen tijdens het BIOMED II IPTRP project: de European Addiction Severity Index (EuropASI), de Structured Clinical Interview for Diagnosis (SCID), de Maastricht Social Network Analysis (MSNA), de Monitoring Area and Phase Systems (BioMAPS), de Video Addiction Challenge Test (VACT) en de Childhood Trauma Questionnaire (CTQ).

Volgende instrumenten werden gebruikt voor het kwantitatieve luik van het doctoraat: de EuropASI, de SCID en de BioMAPS.

De European Addiction Severity Index (EuropASI), is de Europese versie van de 5de editie van de Addiction Severity Index. Deze internationaal gebruikte vragenlijst peilt naar de ernst van de verslaving op verschillende leefgebieden: lichamelijke gezondheid, arbeid/opleiding/inkomen, alcohol- en druggebruik, justitie/politie, familiale geschiedenis, familie en sociale relaties en psychische/emotionele gezondheid.

De Structured Clinical Interview for Diagnosis (SCID) is een gestructureerd klinisch interview voor de vaststelling van DSM-IV As-I psychiatrische stoornissen.

De Monitoring Area and Phase Systems (BioMAPS) is specifiek ontwikkeld voor het BIOMED project. Het was een belangrijk instrument in het selecteren van de verschillende voorzieningen. Het verschaft informatie over de behandelingskarakteristieken van een voorziening (unit form) en gegevens omtrent intake, ontslag en follow-up van elke cliënt (client form).

Kwalitatief onderzoek
De Video Addiction Challenge Tool (VACT) maakt gebruik van een videofilm die het 'gemiddelde' levensverhaal vertelt van een bewoner in een TG. De video wordt gebruikt als klinisch werkinstrument in de fase van assessment en individuele handelingsplanning, waarbij het de bedoeling is dat de cliënt nieuwe informatie geeft over zichzelf, na het bekijken van de film.
Binnen het kader van dit onderzoek werd een vrouwelijke versie van de VACT ontwikkeld.

8. Looptijd

15 januari 2002 - 14 januari 2006

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Doctoraatsbursaal, Bijzonder Onderzoeksfonds Universiteit Gent

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Uit een eerste studie, gebruikmakend van het laatste levensgebied (psychiatrische status) van de EuropASI, blijkt dat vrouwen meer depressies, concentratiestoornissen en zelfmoordgedachten rapporteren in vergelijking mat mannen. Ze krijgen ook meer medicatie voorgeschreven voor hun psychische klachten en hebben reeds meer zelfmoordpogingen achter de rug. Ze vinden behandeling voor deze klachten belangrijker dan mannen. Uit het laatste levensgebied blijken "voorgeschreven medicatie" en de "zelfmoorditems" de belangrijkste variabelen om vrouwen en mannen te onderscheiden. Wegens het in de literatuur aangetoonde verband tussen psychische problemen en misbruik, werden deze variabelen ook betrokken in het opstellen van het profiel. De vrouw in behandeling in een TG is seksueel en fysiek misbruikt, heeft zelfmoordpogingen ondernomen en is medicatie voorgeschreven voor psychische klachten.

Op basis van deze bevindingen werden enkele suggesties naar de behandeling van vrouwen in een TG geformuleerd: meer medicatiegebruik toestaan tijdens de behandeling, meer dialoog in plaats van confrontatie, individuele psychotherapie, en minder hiërarchie. Vrouwen moeten de kans krijgen om hun ervaringen te delen met andere vrouwen in bijvoorbeeld speciale vrouwengroepen.

Een tweede studie, gebruikmakend van de EuropASI en de BioMAPS, toont aan dat de mannelijk-georiënteerde TG in Europa niet altijd inspeelt op de specifieke behoeften van vrouwen. Bovendien zouden bepaalde instrumenten, veelvuldig gebruikt bij de intake van cliënten, niet altijd even gender-gevoelig zijn waardoor verschillen tussen mannen en vrouwen wellicht te maken hebben met een verschil in antwoordstijl ipv met actuele symptomathologie.

Een vrouwelijke versie van de Video Addiction Challenge Tool werd ontwikkeld om te werken met vrouwen in de categoriale drughulpverlening.

Meer onderzoeksresultaten zullen gepubliceerd worden in het doctoraat en zijn reeds ingestuurd naar verschillende internationale tijdschriften.

11. Rapportering

Doctoraat in de vorm van een bundeling van artikels, die ingestuurd werden naar peerreviewed internationale tijdschriften

12. Referenties

Reeds aanvaard voor publicatie:

- De Wilde, J., Soyez, V., Broekaert, E., Rosseel, Y., Kaplan, C., & Larsson, J. (2004). Problem severity profiles of substance abusing women in European Therapeutic Communities: Influence of psychiatric problems. Journal of Substance Abuse Treatment, 26, p. 243 – 251
- De Wilde, J., Broekaert, E., Segraeus, V., & Rosseel, Y. (in press). Is the "community as method" approach gender sensitive? Client and treatment characteristics in European Therapeutic Communities. International Journal of Social Welfare.
- Broekaert, E., & De Wilde, J. (in press). The construction of the Video Addiction Challenge Tool for women: a flexible tool for treatment of female substance abusers. In M.U. Pedersen and V. Segraeus (Eds), Between "Evidence" and "Belief". NAD-publikation.

Ontwikkeling van onderzoeksinstrumenten

Onderzoeksfiche 6.1

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent, vakgroep Orthopedagogiek
Straat en nummer	H. Dunantlaan 2
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Veerle Soyez
Telefoon	09 264 63 64
E-mail	veerle.soyez@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Validiteits- en betrouwbaarheidsstudie van de Vlaamse versie van de Adolescent Drug and Alcohol Diagnosis (ADAD)

2. Onderzoeksmedewerkers

- Veerle Soyez

3. Doelstellingen

De ADAD is een instrument dat de aard en de ernst nagaat van problemen met het misbruik van middelen (alcohol en illegale drugs) en 6 verwante leefgebieden. Het is een betrekkelijk korte, semi-gestructureerde vragenlijst. Algemene bedoeling is om belangrijke informatie te verkrijgen over aspecten van het leven van de adolescent die wellicht een verband houden met diens alcohol- of drugmisbruik. Op die manier kunnen de problemen waarvoor de jongere hulp zoekt geïnventariseerd worden; deze informatie kan daarnaast de basis vormen voor het eerste behandelingsplan. Hoewel een aangepaste versie van de ADAD (EuroADAD) reeds vertaald werd in het Nederlands, is het instrument in Nederlandse taalgebied evenwel nog niet gevalideerd. In de hier beschreven studie wordt de betrouwbaarheid en validiteit van een Vlaamse vertaling/aanpassing van de ADAD onderzocht.

De doelstellingen van studie zijn tweeërlei:
- We willen de betrouwbaarheid van het instrument beoordelen; meer specifiek wordt gefocusd op de interne betrouwbaarheid. Er wordt nagegaan of de scores die we bekomen op grond van de ADAD consistent zijn. Dit kan door het bepalen van de interne consistentie van elk leefgebied enerzijds en door het bepalen van de interbeoordelaarsbetrouwbaarheid anderzijds. Bij afwezigheid van interbeoordelaarsbetrouwbaarheid zijn de ADAD-scores die we verkrijgen functie van de persoon die de score bepaalt en geen functie van het interview op zich;
- In tweede instantie bepalen we of de validiteit van de ADAD voldoende is. Bij de validiteit gaan we niet zo zeer kijken naar de interne validiteit (de vragenlijst meet wat hij beweert te meten), maar richten we ons op de externe validiteit (hierbij wordt uitgegaan van het principe dat een test valide is als het juiste voorspellingen en besluiten maakt). Meer specifiek bestuderen we de zgn. “concurrent validity” en gaan we na wat de overeenkomst is van de scores op de ADAD en de scores op een aantal andere ‘concurrerende’ testen.

4.Type studie

Prospectieve validiteits- en betrouwbaarheidsstudie

5. Onderzoeksvragen

- Is de Vlaamse ADAD een betrouwbaar instrument?
- Is de Vlaamse ADAD een valied instrument?

6. Onderzoekspopulatie

Met dit onderzoeksproject richten we ons op jongeren tussen 12 en 21 jaar bij wie er een probleem is (of vermoed wordt) met het gebruik van middelen, en die in begeleiding (hetzij ambulant, hetzij residentiëel) zijn. Deze begeleiding/behandeling moet zich niet primair richten op middelengebruik/-misbruik. De keuze voor jongeren uit deze specifieke leeftijdscategorie is niet arbitrair, maar gaat terug naar de ADAD zelf, die zich expliciet focust op de doelgroep 12 tot 21-jarigen.

Aangezien het voor een betrouwbaarheids-/validiteitsstudie aan te raden is om de het instrument bij een zo breed mogelijke groep te onderzoeken, worden verschillende types van organisaties, voorzieningen en centra die in contact komen met de beoogde doelgroep (ambulante en residentiële categoriale drughulpverlening, gemeenschapsinstellingen, dagcentra/OOOC's/MPI's bijzondere jeugdbijstand, CLB's) aangesproken om aan dit onderzoek mee te werken.

Gestreefd wordt om data te verzamelen bij 150 jongeren.

7. Methodologie en instrumenten

In navolging van ander internationaal onderzoek naar de betrouwbaarheid en de validiteit van de ADAD, en deels ook vanuit praktische overwegingen, werd ervoor geopteerd om niet alle leefgebieden die in de ADAD bevraagd worden, te valideren. Daarnaast werd ook voor gekozen om in het onderzoek uitsluitend gebruik te maken van valideringsinstrumenten die internationaal op grote schaal bekend en verspreid zijn en die zelf ook reeds op hun validiteit onderzocht werden.
Concreet betekent dit dat binnen het onderzoek gebruik gemaakt zal worden van volgende instrumenten: (1) de vertaalde en aangepaste Vlaamse versie van de ADAD, (2) de alcohol en drugmodules van het Mini International Neuropsychiatric Interview (MINI), en (3) de Youth Self Report (YSR) van Achenbach.

8. Looptijd

2004-2007

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Universiteit Gent

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Het instrument werd reeds door een werkgroep vertaald en aangepast aan de Vlaamse situatie. Volgende personen participeerden deze werkgroep: Robrecht Keymeulen (De Sleutel); Sonja Paesbrugge (RKJ De Sleutel); Jos Ansoms (CLB Waas en Dender); Makèl De Maesschalk en Dirk Polspoel (Provinciaal Instituut Heynsdaele); Olivier Colins en Veerle Soyez (Vakgroep Orthopedagogiek Universiteit Gent).

Vanaf september 2005 start de data-verzameling voor het validiteitsonderzoek.

11. Rapportering

- Eindrapport, artikels

12. Referenties

Soyez, V. (2005) Validiteits- en betrouwbaarheidsstudie van de Vlaamse versie van de Adolescent Drug and Alcohol Diagnosis (ADAD): Draaiboek. Niet-gepubliceerd document. Gent: Universiteit Gent.

Onderzoeksfiche 6.2

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Instituut voor Sociaal Drugsonderzoek
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Derkje Van der Elst
Telefoon	09 264 84 63
E-mail	derkje.vanderelst@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Implementatie en evaluatie van het Self Control Information Program

2. Onderzoeksmedewerkers

- Derkje Van der Elst
- Frauke Van Goethem
- Sarah Slock

3. Doelstellingen

Het hoofdoel van dit onderzoek was de implementatie en evaluatie van het Self Control information program (SCIP), een beloftevol instrument dat in Nederland door het AIAR werd ontwikkeld voor het terugdringen van schadelijke gevolgen van drugmisbruik, vertrekkende vanuit de zelfredzaamheid van de gebruiker. Het instrument werd in 5 landen geïmplementeerd: België, Duitsland, Griekenland Groot-Britannie (Wales) en Nederland.

4.Type studie

Het is een evaluatiestudies waarbij een zelfde diepgaande enquête op basis van een testbatterij werd afgenomen voor en na de implementatie van het instrument.

5. Onderzoeksvragen

De hoofdvraag bestond erin na te gaan of de gebruikers na implementatie van het SCIP een verandering kenden in hun visie op afkicken, meer bepaald of men het erkend als een proces van vallen en opstaan waarbij men bij elke (nieuwe) poging vaardigheden en inzichten kan aanwenden die men aan het vorig herval heeft overgehouden. Er wordt ook gekeken of er een verandering is in de controlestrategieën die de gebruikers toepassen. Daarnaast werd de tevredenheid en bruikbaarheid van het instrument bevraagd bij de gebruikers en de begeleiders.

6. Onderzoekspopulatie

In tegenstelling tot de andere landen werd het instrument in België niet in groep maar voornamelijk individueel geïmplementeerd bij clienten van het MSOC Free Clinic in Antwerpen.

7. Methodologie en instrumenten

De implementatie (toelichting filosofie aan de hand van een leesboekje en systematisch invullen van een werkboekje) gebeurde tijdens vier sessies die werden begeleid door medewerkers van het MSOC die vooraf gedurende twee voormiddagen waren getraind.

Er werd gebruik gemaakt van een vragenlijst of testbatterij die bestond uit volgende instrumenten:
- Demografische fiche;
- Lehman quality of life scale;

- EUROQOL;
- Maudsley Addiction Profile (MAP);
- Self-Efficacy list for drug users (SELD);
- Readiness to change questionnaire (RCQ);
- Attitude t.o.v. het veranderen van gebruikspatroon;
- Uitspreken over afkicken;
- Self-anchoring striving Scale (korte versie SASS);
- Vragenlijst over de tevredenheid met het leesboekje (alleen bij nameting);
- Vragenlijst over tevredenheid met werkboekje (alleen bij nameting);

8. Looptijd

1 januari 2002 – 31 maart 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Europese Unie

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Voor België moesten we besluiten dat de opgegeven onderzoeksmethode niet haalbaar is voor de clienten van het MSOC Free-Clinic omdat de vragenlijst te moeilijk, te lang en te repetitief was. Op basis van de werkboekjes werd het profiel van de deelnemers geschetst en uit de evaluatie hiervan bleek dat vooral de respondenten die een zekere mate van controle over hun gebruik hadden of reeds de beslissing tot stoppen hadden genomen het instrument positief ervaarden. Vooral het gebruik van wekelijkse activiteitenagenda's en overzichten van het druggebruik gedurende één week werden door de clienten nuttig en confronterend bevonden. Het personeel vond het een bruikbaar instrument om af en toe uit de kast te halen wanneer bepaalde thema's in een gesprek aan bod moeten komen, maar het doorlopen van het proces van A tot Z in een beperkte periode van een paar maand is niet mogelijk voor zwaar gemarginaliseerde druggebruikers die voortdurende acute problemen kennen die het proces overhoop gooien.

11. Rapportering

-

Evaluatierapport voor België en algemeen rapport voor de EU

12. Referenties

- Decorte, T., Van der Elst, D., Slcok, S. & Van Goethem, F. (2003). Implementation and evaluation of the Self-Control Information Program. Country report for Belgium MSOC-Free Clinic. Ghent: ISD
- Algemeen rapport voor de EU: nog niet gepubliceerd

Onderzoeksfiche 6.3

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	IRCP, Universiteit Gent, vakgroep Strafrecht en Criminologie
Straat en nummer	Universiteitstraat 4
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Annemie Bucquoye
Telefoon	09 264 84 61
E-mail	annemie.bucquoye@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Monitor Integraal Lokaal Drugbeleid (MILD)

2. Onderzoeksmedewerkers

- Annemie Bucqouye
- Caroline Simays

3. Doelstellingen

-

Het onderzoek Monitor Integraal (Lokaal) Drugbeleid bouwt verder op eerder onderzoek van de onderzoeksgroepen onder leiding van de professoren De Ruyver, Ponsaers en Decorte rond het fenomeen drugoverlast (Drugs en overlast). Studie van het fenomeen, de beheersing en de effecten van druggerelateerde overlast en dit vanuit verschillende invalshoeken). Uit de resultaten van dit onderzoek, blijkt een hiaat te bestaan wat betreft de detectie van overlast in het algemeen, en drugoverlast in het bijzonder. Uitgaande van deze vaststellingen werd in een tweede onderzoek, het Metan-onderzoek (Meta-analyse van de impact van lokale projecten overlast) geopteerd om een instrumentarium te ontwikkelen om aan deze tekortkoming tegemoet te komen, de zogenaamde Monitor Integraal (Lokaal) Drugbeleid. De bedoeling van een dergelijke monitor is signalen te ontvangen waarmee de lokale overheid een beleid kan bijsturen of een project kan ontwikkelen om op die manier de maatschappelijke overlast van het drugfenomeen te beperken. De monitor moet toelaten de ernst van overlast te detecteren en het beleid dat invloed heeft op drugoverlast te monitoren.

Dit onderzoek wil de Monitor Integraal (Lokaal) Drugbeleid verfijnen, concreet toepassen in de pilootsteden/gemeenten en uitwerken naar een algemeen toepasbaar instrument voor alle Belgische steden en gemeenten. Het onderzoek verloopt in twee onderzoekstrajecten, waarbij het ene is gericht op Vlaanderen, het andere op Wallonië.

4.Type studie

- Beleidsondersteunend onderzoek
- Monitoring op lokaal niveau

5. Onderzoeksvragen

Vanuit de overtuiging dat een beleid, en dus ook een drugbeleid, evidence-based moet zijn, werd geopteerd om een instrument te ontwikkelen waarbij alle gegevens en informatie omtrent drugs en het drugfenomeen kunnen worden samengebracht.
De ontwikkelde monitor moet dan ook de mogelijkheid bieden om over volgende vragen uitsluitsel te bieden:

- Wat is de perceptie van lokale sleutelfiguren omtrent het drugfenomeen in hun stad/gemeente?
- Wat vertellen ons de gegevens vanuit bestaande registratie over het drugfenomeen in de stad/gemeente?
- Welke initiatieven worden er reeds genomen in de stad/gemeente inzake coördinatie, overleg en samenwerking m.b.t. het drugfenomeen?

6. Onderzoekspopulatie

De monitor wordt getoetst in vier pilootsteden waarvan twee zich bevinden in Vlaanderen (Gent en Oostende) en twee gesitueerd zijn in Wallonië (Charleroi en Luik).

7. Methodologie en instrumenten

De methodologische basis voor de monitor is de methodiek van de Rapid Situation Assessment (RSA). Dit is een onderzoeksmethode waarbij verschillende kwantitatieve en kwalitatieve gegevens worden gecombineerd om gegevens te verzamelen. Het gaat hierbij zowel om primaire gegevens (verkregen op basis van interviews, focusgroepen…met sleutelfiguren of met druggebruikers) als om secundaire gegevens (afkomstig uit bestaande registratie en statistieken).

8. Looptijd

December 2004 – februari 2006

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federaal Wetenschapsbeleid (POD)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

Tussentijdse rapporten en eindrapport in boekvorm (publicatie voorzien in februari 2006)

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 6.4

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Vakgroep Huisartsengeneeskunde en Eerstelijnsgezondheidszorg, Universiteit Gent
Straat en nummer	De Pintelaan 185
Postcode	3000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Prof. dr. J. De Maeseneer
Telefoon	09 240 33 27
E-mail	jan.demaeseneer@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Ontwikkeling van een instrument ter detectie van de relevante sociale determinanten bij patiënten met middelenmisbruik opgenomen in intramurale voorzieningen: een benadering vanuit het zorgcontinuümconcept

2. Onderzoeksmedewerkers

- Prof. dr. J. De Maeseneer (promotor)
- Wendy de Vaal
- Dr. Stéphanie De Maesschalck
- Inge Pasteels
- Eva Vancampo
- Sylvie Loneux

3. Doelstellingen

- Bepalen van de sociale determinanten die de verblijfsduur in het ziekenhuis beïnvloeden bij patiënten met middelenmisbruik.
- Ontwikkelen van een instrument dat de sociale determinanten die de ligduur beïnvloeden in kaart brengt.
- Formuleren van aanbevelingen ten aan zien van het beleid rond het gebruik van het ontwikkelde instrument.

4.Type studie

Kwantitatieve studie met een cross-sectioneel design.

5. Onderzoeksvragen

/

6. Onderzoekspopulatie

Vijfhonderd cliënten opgenomen in diverse algemene en psychiatrische ziekenhuizen in Vlaanderen en Wallonië.

7. Methodologie en instrumenten

semi-gestructureerd interview

8. Looptijd

December 2003 – oktober 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

Publicatie in de vorm van een eindrapport

12. Referenties

De Maeseneer, J., de Vaal, W., De Maesschalck, S., Pasteels, I. Vancampo, E. & Loneux, S. (2005). Ontwikkeling van een instrument ter detectie van de relevante sociale determinanten bij patiënten met middelenmisbruik opgenomen in intramurale voorzieningen: een benadering vanuit het zorgcontinuümconcept. Gent: Universiteit Gent

Epidemiologisch onderzoek

Onderzoeksfiche 7.1

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Antwerpen (UA/UWID), Vereniging voor Alcohol- en andere Drugproblemen (VAD), Stedelijk Overleg Drugs Antwerpen (SODA), CGG VAGGA-Altox
Straat en nummer	UA: Campus Drie Eiken, Universiteitsplein 1 VAD: Vanderlindenstraat 15
Postcode	UA: 2016 VAD: 1030
Plaats	UA:Wilrijk VAD: Brussel
Contactpersoon	UA: Prof. dr. G. Van Hal VAD: Ilse Bernaert en Johan Rosiers
Telefoon	UA: 03 820 25 20 – VAD: 02 423 03 38
E-mail	guido.vanhal@ua.ac.be; ilse.bernaert@vad; johan.rosiers@vad.be

Onderzoek

1. Titel onderzoeksproject

Bevraging van de Antwerpse studentenpopulatie uit het universitair en niet-universitair hoger onderwijs, over de plaats van alcohol en drugs in hun (studenten)leven en in hun studiecurriculum

2. Namen onderzoeksmedewerkers

- Prof. dr. Guido Van Hal (UA)
- Ilse Bernaert (VAD)
- Johan Rosiers (VAD)
- Roeland Keersmaeckers (SODA)
- Elke Van Bogaert (VAGGA-Altox)

3. Doelstellingen onderzoeksproject

Aanknopingspunten voor preventie in het Antwerpse hoger onderwijs vinden via een algemene bevraging in de studentenpopulatie van de Associatie Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA). In de daarvoor uitgewerkte vragenlijst komen volgende thema's aan bod: prevalentie en frequentie van (problematisch) middelengebruik, motieven en gevolgen van middelengebruik, algemene gezondheidstoestand, vrijetijdsbesteding, kennis van het aanbod op het vlak van preventie en hulpverlening en de plaats van de drugthematiek in het studiecurriculum. Op basis van de resultaten van deze bevraging kunnen knelpunten en noden gedetecteerd worden die richtinggevend kunnen zijn voor de verdere ondersteuning van hogescholen en universiteit bij drugpreventie.

4.Type studie

Survey-onderzoek aan de hand van gestructureerde vragenlijst; representatieve steekproef.

5. Onderzoeksvragen

- Hoe situeert het middelengebruik zich in het Antwerpse studentenmilieu?
- In welke mate komen typisch geachte uitingen van middelengebruik bij de studenten voor (binge drinken, medicatiegebruik, …)?
- Waar en wanneer vind het middelengebruik plaats?
- Wat zijn de motieven om middelen te gebruiken?
- In welke mate doen problematisch middelengebruik en/of negatieve gevolgen van middelengebruik zich voor?
- Is er een verband tussen vrijetijdsbesteding en middelengebruik?
- Is er een verband tussen de gemoedstoestand en middelengebruik?

- Is er een verband tussen persoonlijke kenmerken (geslacht, woonsituatie, …) en middelengebruik?
- In welke mate zijn de sociale voorzieningen, zowel in de onderwijssetting als erbuiten, gekend en worden ze bij vragen/problemen gebruikt?
- In welke mate is het alcohol- en drugthema een manifest onderdeel van de studies?

6. Onderzoekspopulatie

De studentenpopulatie van de Associatie van Universiteit en Hogescholen Antwerpen (AUHA), die ongeveer 25.000 leden telt. De AUHA omvat volgende instellingen: Universiteit Antwerpen, Hogeschool Antwerpen, Karel De Grote Hogeschool, Hogere Zeevaartschool en Plantijnhogeschool.

7. Methodologie en instrumenten

- De doelgroep van het onderzoek zijn studenten van de Antwerpse hogescholen en universiteit.
- Er wordt gewerkt met een vragenlijstonderzoek.
- Het onderzoek wil representatief zijn voor de studentenpopulatie in het Antwerpse hoger onderwijs.
- Criteria representativiteit:
  -verhouding van het aantal studenten per deelnemende instelling
  -geslacht
  -leeftijd

8. Looptijd

2004-2006

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

VAD, UA/UWID, SODA, VAGGA-Altox

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapporteringsvormen

- Onderzoeksrapport; artikels

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 7.2

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (W.I.V.) – afdeling Epidemiologie – programma Drugs
Straat en nummer	Wytsmanstraat 14
Postcode	1050
Plaats	Brussel
Contactpersoon	Stéphane Plasschaert
Telefoon	02 642 57 38
E-mail	birn@iph.fgov.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Onderzoek naar de seroprevalentie van HBV, HCV en HIV bij druggebruikers in contact met behandelingscentra in België

2. Onderzoeksmedewerkers

- Stéphane Plasschaert
- Sartor Francis (†)
- Denise Walckiers
- Lieveke Ameye
- Tinneke De Clerq
- Guido Jossels

3. Doelstellingen

De hoofddoelstelling van het onderzoek bestaat uit de studie van de prevalentie van het HBV, het HCV en het HIV bij druggebruikers in contact met behandelingscentra in België alsook het nagaan van de invloed van de risicofactoren geassocieerd met deze ziektes. De onderliggende hypothese is dat de prevalentie van infectieziektes lager is dan in andere Europese landen en dat dit gecorreleerd kan worden met de politiek die hier gevoerd wordt inzake het terugdringen van risico's (spuitenruil, ter beschikking stellen van methadon).

De prevalentie zal geschat worden op basis van een biologische test, terwijl gelijklopend interviews afgenomen worden. Dit laat onder andere toe de prevalentie op basis van de zelfrapportage te vergelijken met de prevalentie bevestigd door een biologische test.

Deze studie beoogt ook het volgende:

- Het registreren van het belang van risicogedrag;
- Het identificeren van de risicogroepen;
- Het bepalen van de reikwijdte van de vaccinatie voor hepatitis B en het beroep op behandeling voor hepatitis C en het HIV;
- Het inschatten van de kennis omtrent de overdracht van infectieziektes en de preventiemaatregelen.

Om over vergelijkbare gegevens te beschikken, is het protocol van deze studie gebaseerd op het protocol dat ontwikkeld werd voor het Europees Waarnemingscentrum voor Drugs en Drugsverslaving (EWDD).

4.Type studie

Prevalentie studie op basis van interview en bloedafname.

5. Onderzoeksvragen

Zie doelstellingen

6. Onderzoekspopulatie

De gebruikers worden gerekruteerd in de betrokken centra, volgens volgende inclusiecriteria.

Inclusiecriteria voor de druggebruikers in deze studie

Criteria	Inclusie
Leeftijd	Van 15 tot 40 jaar
Gebruikte middelen	opiaten, substitutiebehandeling, antagonisten van opiaten, cocaïne, amfetamines
Toedieningswijze	- regelmatig gebruik (actueel of verleden) - alle toedieningswijzen
Zorginitiatief	- laagdrempelig ambulant centrum - behandelingscentrum
Immigranten	- mogelijkheid om Nederlands of Frans te spreken - de persoon moet al ten minste 1 maand effectief woonachtig zijn in België
Bereidverklaring	Druggebruikers die instemmen om deel te nemen aan de studie door het ondertekenen van de bereidverklaring
Dubbels	Nog niet deelgenomen hebben aan de studie

Alle cliënten die aanwezig zijn in, of die een beroep doen op de geselecteerde centra kunnen deelnemen aan de studie (de inclusiecriteria in achting houdend) en dit van 1 september 2004 en ten laatste tot 30 juni 2005.

7. Methodologie en instrumenten

Het gesloten interview

De vragenlijst bestaat uit 8 delen:

- sociodemografische gegevens;
- druggebruik;
- risicogedrag;
- legale problemen;
- infectieziektes;
- contact met hulpverleningsinitiatieven voor druggebruikers;
- gebruik van zorgvoorzieningen;
- kennis en de houding t.a.v. de overdracht van infectieziektes. In het geval verkeerd geantwoord wordt op kennisvragen, vertelt de interviewer (werker van het centrum) het correcte antwoord aan de cliënt. De juiste antwoorden worden weergegeven in de interviewgids.

Het biologisch onderzoek

In het kader van deze studie werd een document opgesteld over verschillende labotechnieken betreffende tests voor screening en bevestiging van infectieziektes. Hierin worden de karakteristieken van verschillende biologische tests voor het HBV, het HCV en het HIV, alsook hun voor- en nadelen, besproken.
De bloedafname vindt plaats in het centrum. De bloedstalen worden verzameld op het referentielaboratorium voor hepatitis (HRL). Het serum wordt hieruit geëxtraheerd: een deeltje wordt bijgehouden voor de screening van het HBV en HCV. Het ander deel wordt bezorgd aan een van de twee referentielabo's voor AIDS (ARL) die deelnemen aan de studie (aan het ARL van de UG wanneer de vraag komt van een Nederlandstalig centrum; aan het ARL van de UCL wanneer de vraag komt van

een Franstalig centrum). Beide labo's (ARL en HRL) maken de resultaten over aan de arts die de aanvraag voor analyse getekend heeft.
Voor het afnemen van het interview, wordt een unieke cliëntcode aangeduid op de vragenlijst. Het betreft hier een code die de anonimiteit van de patiënt waarborgt en die ook een voldoende eenduidige identificatie toelaat om dubbeltellingen te vermijden.

8. Looptijd

1 september 2004 – 30 juni 2005 (Verldwerk), verzamelen van stalen en inteviews

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federale Overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de voedselketen en Leefmilieu en WIV

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

/

12. Referenties

Protto J.P., Plasschaerts, S., Sartor, F., Walckiers, D. (2004). Biological testing for HIV, hepatitis B and C infections, Scientific Institute of Public Health, IPH/EPI Reports Nr 2004-011, deposit number D/2004/2505/16, Brussels.

Onderzoeksfiche 7.3

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Universiteit Gent
Straat en nummer	De Pintelaan 185 2blokA
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersonen	Prof. dr. L. Maes; Carine Vereecken; Anne Hublet
Telefoon	09 240 36 85
E-mail	lea.maes@ugent.be; carine.vereecken@ugent.be; anne.hublet@ugent.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Studie Jongeren en Gezondheid - Health Behaviour in School-Aged Children (HBSC)

2. Onderzoeksmedewerkers

- Prof. dr. L. Maes
- Carine Vereecken
- Anne Hublet
- Annemarie Devisscher

3. Doelstellingen

Het doel van de studie is meer inzicht te krijgen in gezondheidsgerelateerde attitudes en gedragingen van jongeren en de omgeving waarin zij ontwikkelen. Evenals een inzicht te krijgen in de evolutie van deze attitudes en gedragingen om aldus over de nodige informatie te beschikken voor de verdere uitbouw van GVO-initiatieven.

De fysieke en psychische gezondheid van mensen wordt ondermeer beïnvloed door diverse omgevingsfactoren en door de levensstijl. Wil men de gezondheidsbeleving van jongeren bestuderen dan is het belangrijk ook een inzicht te krijgen in die omgevingsfactoren of kenmerken van levensstijl die een positief of negatief gezondheidsgedrag in de hand werken. De enquête peilt dan ook naar diverse aspecten van het leven van de schoolgaande jeugd die het gezondheidsgedrag zouden kunnen beïnvloeden. De theoretische achtergrond van deze studie vindt zijn oorsprong in de gedrags- en sociale wetenschappen. De afhankelijke variabelen van de studie zijn leefstijl, gezondheidsgedrag, subjectieve gezondheid en gepercipieerde gezondheid. De voorspellende factoren zijn karakteristieken van de jongeren zelf en hun omgeving.

De gezondheidsgedragingen bevatten ondermeer roken, alcohol gebruik, cannabis gebruik en het gebruik van andere drugs.

4.Type studie

Cross-sectioneel survey onderzoek bij jongeren in scholen dat om de vier jaar herhaald wordt.

5. Onderzoeksvragen

- Monitoring van het gezondheidsgerelateerd gedrag van jongeren (voeding, roken, alcohol, cannabis, enz.) en nagaan van trends (nationaal; internationaal; naar geslacht).
- Welke factoren van de levensstijl van de jongeren en zijn omgeving zijn gerelateerd aan gezondheidsgerelateerd gedrag.
- Het onderzoeksteam werkt vooral rond voeding, roken en astma.

6. Onderzoekspopulatie

Jongeren van het vijfde jaar lager onderwijs tot en met zesde jaar secondair onderwijs. Voor de internationale databank worden de 11, 13 en 15 jarigen uitgeselecteerd.

7. Methodologie en instrumenten

Met de internationale onderzoeksgroep wordt een vragenlijst opgesteld bestaande uit een verplicht deel en optionele paketten. Elk deelnemend land of regio (momenteel 36 in totaal) neemt de verpliechte vragenlijst en een keuze uit de optionele vragenlijst af bij een representatieve steekproef van 11, 13 en 15 jarigen. In Vlaanderen worden de leerlingen van het vijfde lager tot en met het zesde secundair onderwijs bevraagd.

8. Looptijd

Internationale data zijn beschikbaar vanaf 1983/1984. In Vlaanderen, data beschikbaar vanaf 1990 met surveys in 1990, 1994, 1996 (geen internationale databank), 1998, 2000 (geen internationale databank), 2002; volgende survey 2006.

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

De Vlaamse studie Jongeren en Gezondheid wordt gefinancierd door de Vlaamse Gemeenschap - kabinet Welzijn, Volksgezond en Gezin

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

De resultaten van de 1998, 2000 en 2002 survey werden gerapporteerd op de website www.jongeren-en-gezondheid.UGent.be. De resultaten worden weergegeven per leeftijdsgroep (11-12, 13-14, 15-16, 17-18) en geslacht.

11. Rapportering

- Vlaanderen: website www.jongeren-en-gezondheid.UGent.be. Internationaal: WHO rapport

12. Referenties

- Currie C., Roberts C., Morgan A., Smith R., Settertobulte W., Samdal O., Rasmussen V.B. Young people's health in context. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report from the 2001/2002 survey. WHO. 2004.
- Vereecken C., Maes L., De Bacquer D. (2004). The influence of parental occupation and the pupils' educational level on lifestyle behaviors among adolescents in Belgium. J Adolesc Health., april; 34(4): p. 330-8.
- Schmidt H., Ter Bogt T., Godeau E., Hublet A., Dias SF, Fotiou A. (2003). Drunkeness among young people: a cross-national comparison. Journal of Studies on Alcohol, 64(4): p. 650-661.

Onderzoeksfiche 7.4

Coördinaten

Onderzoeksinstelling VAD
Straat en nummer Vanderlindenstraat 15
Postcode 1030
Plaats Brussel
Contactpersoon Tina Van Havere
Telefoon 02 423 03 56
E-mail tina.vanhavere@vad.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Partywise: onderzoek naar trends in druggebruik in het uitgaansleven

2. Onderzoeksmedewerkers

- Tina Van Havere
- Jochen Schrooten
- Johan Rosiers
- Else De Donder
- Hilde Kinabe

3. Doelstellingen

- Exploratief onderzoek naar het druggebruik en de kenmerken van de gebruikers in het uitgaansmilieu
- Aanvullende informatie aanleveren voor een brede doelgroep van professionelen, intermediairen, peer support organisaties, media en beleid
- Het bredere uitgaanspubliek informeren via bestaande kanalen: EWS en uitgaan, Partywise-nieuwsbrief en de booklet 'Streetwise'
- Gepaste antwoorden formuleren op de nieuwe trends:
- -Enerzijds op het vlak van preventie, vroeginterventie en hulpverlening;
- -Anderzijds op het vlak van (lokaal) beleid

4.Type studie

Het eerste jaar wordt het kwantitatief luik van het onderzoek uitgevoerd met enquêtes. Het tweede jaar het kwalitatieve luik met interviews.
Vervolgens begint de cyclus opnieuw.

5. Onderzoeksvragen

Monitoring van:
- Middelengebruik, combigebruik, nieuwe producten, patronen van gebruik;
- Kenmerken van de uitgaanders en de gebruikers onder uitgaanders;
- Kenmerken van de uitgaansscenes;
- Mogelijke relaties tussen de drie bovenvermelde topics;
- Anticiperen op de evolutie van trends.

Subvragen bij het kwalitatieve luik:
- Hypotheses uit het kwantitatieve luik toetsen;
- Nieuwe informatie (krijgen) die aan bod kan komen in het volgende kwantitatieve luik;
- Verdiepen van de resultaten van het kwantitatieve luik.

6. Onderzoekspopulatie

- Kwantitatief deel: bezoekers van rockfestivals, dance events of clubs
- Kwalitattief deel: professionelen uit het uitgaansleven: security, dj, muzikant, clubeigenaar, promotor, inrichter, peer support organisatie, zaalpersoneel, jeugdhuismedewerker en uitgaanders.

7. Methodologie en instrumenten

Kwantitatief onderzoek: enquêtes met gesloten en enkele open vragen. Voor de vragenlijst werd een beroep gedaan op reeds bestaande vragenlijsten aangevuld met vragen uit de praktijk.
Verwerking met SPSS: beschrijvende statistieken, pearson en spearmancorrelaties, odds ratio.
Kwalitatief onderzoek: professionelen uit het uitgaansleven: individuele interviews: semi-gestructureerd. Uitgaanders: focusgroep. Er werd gewerkt met een interviewleidraad.

8. Looptijd

Continu

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Vlaamse overheid

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

- Gemiddelde leeftijd: 22 jaar
- 64.4% mannen
- Dance: 75.2%; mainstream 56.8%, rock: 57.2%
- Café, festivals en discotheken is de top drie
- Laatstejaarsgebruik alcohol: 94.0%, cannabis: 48.5%, xtc: 18.9%
- Alcopops zijn passé: sterke drank in combinatie met energy drinks zijn in.
- Er wordt openlijker cannabis gerookt
- Aantal xtc-gebruikers: niet duidelijk of het gestegen is of over zijn hoogtepunt heen is. Wel meerdere pillen dan vroeger
- Cocaïne breder verspreid, maar omwille van de prijs is XTC nog steeds populairder bij de jonge uitgaanders
- Gezondheidsmaatregelen: 20% niks. 'Goed uitgeslapen zijn' en 'voldoende water drinken' zijn de twee meest voorkomende voorzorgsmaatregelen.
- De respondenten die in het laatste jaar illegale drugs hebben gebruikt, blijken hun drugs voornamelijk tijdens het uitgaan en in groep te gebruiken.
- Koopgedrag : vier op vijf gebruikers koopt zijn middelen zelf en dit voornamelijk niet tijdens het uitgaan.
- Eén op vier gebruikt regelmatig illegale drugs met andere illegale drugs.
- Groep 15- tot 24-jarigen: hoe ouder de respondenten zijn, hoe meer van hen bepaalde middelen gebruiken en combineert
- Mannen komen tweemaal zoveel voor in de groep van laatstejaarsgebruikers van illegale drugs dan vrouwen.
- Respondenten die frequent naar discotheken gaan gebruiken vaker middelen en combineren vaker. Hetzelfde geldt voor dancemuziekliefhebbers. Discotheekgangers komen dubbel zoveel voor in de groep van laatstejaarsgebruikers van illegale drugs; danceliefhebbers 3,5 keer zoveel.
- Twee opmerkelijke scenes: GOA-scene en gayscene.
- Er worden al heel wat beleidsmaatregelen getroffen door organisatoren, eigenaars, om problemen te voorkomen.

11. Rapportering

-
- Onderzoeksrapport

12. Referenties

- Van Havere, T., De Donder, E., Devriendt, W., Geirnaert, M., Rosiers, J., & Schrooten, J. (2004). Partywise: kwantitatief onderzoek naar trends in druggebruik in het uitgaansleven - 2003. Brussel: VAD.

- Van Havere, T., De Donder, E., Geirnaert, M., Schrooten, J., & Vermeulen, V. (2005). Partywise: kwalitatief onderzoek naar trends in druggebruik in het uitgaansleven - 2004. Brussel: VAD

Onderzoeksfiche 7.5

Coördinaten

Onderzoeksinstelling VAD
Straat en nummer Vanderlindenstraat 15
Postcode 1030
Plaats Brussel
Contactpersoon Hilde Kinable
Telefoon 02 422 03 01
E-mail hilde.kinable@vad.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Leerlingenbevraging

2. Onderzoeksmedewerkers

Hilde Kinable

3. Doelstellingen onderzoeksproject

De doelstellingen van de leerlingenbevraging zijn:

Op schoolniveau:

- Aandacht vestigen op het belang van een drugbeleid op school;
- Zicht krijgen op een aantal levensdomeinen van de leerlingen: gebruik van legale en illegale middelen, attitudes over drugs en druggebruik, vrijetijdsbesteding, beleving van de sfeer op school en in de klas en beleving van het drugbeleid op de school;
- Scholen ondersteunen in de evaluatie en bijsturing van hun drugbeleid door:
- Feedback op het gevoerde drugbeleid te geven;
- Scholen aan te zetten tot bespreking van de resultaten met de leerlingen (verhoging van de bespreekbaarheid van het thema drugs op school);
- Scholen aan te zetten tot specifieke preventieactiviteiten op maat van de leerling;
- Scholen aan te zetten om de resultaten met de ouders te bespreken (bespreekbaarheid van het thema drugs tussen ouders en jongeren verhogen);
- Samenwerking rond drugpreventie tussen de school en het CLB bevorderen.

Op Vlaams niveau:

- Aandacht vestigen op het belang van een drugbeleid op alle scholen;
- Zicht krijgen op een aantal levensdomeinen van de leerlingen: gebruik van legale en illegale middelen, attitudes over drugs en druggebruik, vrijetijdsbesteding, beleving van de sfeer op school en in de klas en beleving van het drugbeleid op de school;
- Evaluatie van het drugbeleid op de Vlaamse scholen;
- Detectie van noden en knelpunten in de verdere ondersteuning van scholen bij drugpreventie.

4.Type studie

Enquête

5. Onderzoeksvragen

- Een zicht krijgen op het gebruik van legale en illegale middelen van de leerlingen, attitudes over drugs en druggebruik, vrijetijdsbesteding, beleving van de sfeer op school en in de klas en beleving van het drugbeleid op de school.
- Trends en evoluties opvolgen in elk van deze domeinen.

6. Onderzoekspopulatie

Leerlingen in het Vlaams secundair onderwijs (eerste tot en met zesde jaar ASO, TSO en BSO)

7. Methodologie en instrumenten

Instrument:
- Gestructureerde vragenlijst

Methode:
- Afname gebeurt door de school, die hiervoor nauwgezette instructies krijgt
- In eenzelfde school worden alle leerlingen bevraagd
- Na elk schooljaar wordt uit de totale bevraagde populatie een steekproef van 1.500 leerlingen getrokken, die representatief is voor het Vlaams secundair onderwijs qua leeftijd, geslacht, onderwijsvorm en onderwijsnet

8. **Looptijd**

Continu sinds 1999

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Vlaamse Overheid

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Per schooljaar wordt een syntheserapport opgesteld.

11. Rapportering

- Rapport

12. Referenties

- Kinable, H. (1999). Bevraging van Vlaamse leerlingen in het kader van een Drugbeleid Op School. Syntheserapport januari-juni 1999. Brussel: VAD.
- Kinable, H. (2000). Drugsbeleid op school. Handboek Criminaliteitspreventie, 10, pp. 67-86.
- Kinable, H. (2000). Bevraging van Vlaamse leerlingen in het kader van een Drugbeleid Op School. Syntheserapport schooljaar 1999-2000. Brussel: VAD.
- Kinable, H. (2000). Resultaten van de leerlingenbevraging in het kader van een drugbeleid op school: januari-juni 1999. In: W. Aelvoet, H. Cloots, M. Fortuin, P. Hooft, J. Vanoverloop (Red.), Gezondheidsindicatoren 1998. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, pp. 58-63.
- Kinable, H. (2001). Bevraging van Vlaamse leerlingen in het kader van een Drugbeleid Op School. Syntheserapport schooljaar 2000-2001. Brussel: VAD.
- Kinable, H. (2001). Resultaten van de leerlingenbevraging in het kader van een drugbeleid op school: schooljaar 1999-2000. In: H. Cloots, P. Hooft (Red.), Gezondheidsindicatoren 1999. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, pp. 74-83.
- Kinable, H. (2002). Bevraging van Vlaamse leerlingen in het kader van een Drugbeleid Op School. Syntheserapport schooljaar 2001-2002. Brussel: VAD.
- Kinable, H. (2002). Student survey in Flemish schools on: drug use, motivation for taking drugs, relationships and school climate. In: Illicit drugs: patterns of use - patterns of response. Proceedings of the 11th annual ESSD (European Society for Social Research) Conference on drug use and drug policy in Europe. Dublin: University Press.
- Kinable, H. (2002). Resultaten van de leerlingenbevraging in het kader van een drugbeleid op school: schooljaar 2000-2001. In: H. Cloots, P. Hooft (Red.), Gezondheidsindicatoren 2000. Brussel: Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, pp. 158-169.
- Studie en Onderzoek (2003). Bevraging van Vlaamse leerlingen in het kader van een Drugbeleid Op School. Syntheserapport schooljaar 2002-2003. Brussel: VAD, Studie en Onderzoek.
- Bernaert, I., Kinable, H. (2003). Over jongeren en middelengebruik. De cijfers ontcijferd. Krijtlijnen voor preventie in het onderwijs. Brussel: VAD.
- Kinable, H. (2004). Bevraging van Vlaamse leerlingen in het kader van een Drugbeleid Op School. Syntheserapport schooljaar 2003-2004. Brussel: VAD.

Onderzoeksfiche 7.6

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Wetenschappelijk Instituut Volksgezondheid (W.I.V.) – afdeling Epidemiologie – programma Drugs
Straat en nummer	Wytsmanstraat 14
Postcode	1050
Plaats	Brussel
Contactpersoon	Sandrine Sleiman
Telefoon	02 642 57 12
E-mail	birn@iph.fgov.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Epidemiologische studie bij heroïnegebruikers

2. Onderzoeksmedewerkers

-
- Sleiman Sandrine, WIV
  - Sartor Francis (WIV, †)
  - Walckiers Denise, WIV
  - Todts Sven, Street Wise
  - Hariga Fabienne, Modus Vivendi

3. Doelstellingen

Het doel van deze enquête is het bestuderen van een groep van heroïnegebruikers met behulp van gestandaardiseerde individuele gesprekken.

Doelstellingen voor deze studie zijn:

- Informatie verzamelen over sociodemografische kenmerken van de gebruikers;
- Patronen van druggebruik en het belang van polydruggebruik beschrijven;
- Evaluatie van een aantal gevolgen op het vlak van de gezondheid, en meer bepaald op het niveau van infectieuze ziektes (HIV, HBV, HCV);
- Nagaan in welke mate er gebruik wordt gemaakt van het verzorgingsaanbod;
- Een follow-up te organiseren bij de geïnterviewde gebruikers.

4.Type studie

Longitudinaal

5. Onderzoeksvragen

- Zie doelstellingen

6. Onderzoekspopulatie

Heroïnegebruikers gedefinieerd als iemand die ofwel in de voorbije 30 dagen minstens één keer heroïne heeft gebruikt, wat ook de dosis of de toedieningswijze was, ofwel iemand die momenteel deelneemt aan een vervangingsprogramma voor heroïnegebruik. Komen ook enkel heroïnegebruikers in aanmerking die de facto minstens één maand in België verblijven.

7. Methodologie en instrumenten

De heroïnegebruikers werden via de “sneeuwbal”-methode gerekruteerd.

De gegevens werden verzameld met behulp van een gestandaardiseerde vragenlijst, aangevuld door de ondervrager zelf tijdens de mondelinge enquête.
De vragenlijst is samengesteld uit vier delen (de socio-demografische gegevens, de gebruikspatronen, infectieuze ziektes en gebruik van het verzorgingsaanbod) en omvat 69 vragen in het totaal.

8. Looptijd

Eerste enquête 2002, follow-up 2004-2005

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

WIV

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapportering

/

12. Referenties

/

Onderzoeksfiche 7.7

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	De Sleutel
Straat en nummer	J. Guislainstraat 43a
Postcode	9000
Plaats	Gent
Contactpersoon	Geert Lombaert
Telefoon	09 231 87 26
E-mail	geert.lombaert@fracarita.org

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Onderzoek naar middelengebruik bij middelbare scholieren: een grensoverschrijdende benadering met uitzicht op preventie-acties

2. Onderzoeksmedewerkers

Geert Lombaert

3. Doelstellingen

De doelstellingen zijn tweeërlei:

- Representatieve en vergelijkbare gegevens verzamelen over middelengebruik van 14 à 18-jarigen in West-Vlaanderen, Oost-Vlaanderen en Zeeland. Deze gegevens dienen in overeenstemming te zijn met de Europese standaarden en zowel legale als illegale middelen komen aan bod;
- Aanknopingspunten bieden voor preventie-activiteiten door het analyseren van de risico- en protectieve factoren die samenhangen met het middelengebruik. Het project wil een aanzet geven tot het opzetten van concrete grensoverschrijdende preventie-acties.

4.Type studie

Grensoverschrijdende bevraging rond middelengebruik

5. Onderzoeksvragen

Overeenkomstig de doelstellingen van het project is de onderzoeksvraag tweeledig.

- Enerzijds wordt een loutere beschrijving van het middelengebruik beoogd: wat is de frequentie van gebruik, wat is de beginleeftijd, wat zijn de omstandigheden waarin bepaalde middelen worden gebruikt, waar bevoorraadt men zich (al dan niet over de grens) en welke opinies hanteren jongeren omtrent middelengebruik en -beleid ? De bedoelde middelen zijn zowel legale (alcohol, tabak, medicatie) als zogenaamd illegale middelen.
- Anderzijds wil het onderzoek uitdrukkelijk op zoek gaan naar elementen uit de leefwereld van de jongeren die een verklaring kunnen bieden voor het middelengebruik: wat is het verband tussen het middelengebruik en de leefwereld van de jongere, wat zijn de risico- en protectieve factoren ? Zowel elementen die betrekking hebben op de thuissituatie, de schoolsituatie, de vrijetijdsbesteding en vriendenkring kunnen risicoverhogend dan wel –verlagend zijn.

6. Onderzoekspopulatie

14 à 18-jarige leerlingen van scholen in het middelbaar of voortgezet onderwijs gevestigd in één van de drie betrokken provincies (Zeeland, West- en Oost-Vlaanderen).

7. Methodologie en instrumenten

Individuele, schriftelijke, en anonieme vragenlijst die wordt afgenomen bij circa 1000 leerlingen per provincie. Per provincie wordt een toevallige steekproef van klassen genomen, gestratificeerd naar onderwijsvormen, graden en mate van verstedelijking. De afname van de vragenlijst gebeurt tijdens de schooluren onder begeleiding van een getrainde enquêteur.

8. Looptijd

December 2004 – november 2005

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Euregio Scheldemond en de 3 betrokken provincies (Zeeland, West- en Oost-Vlaanderen)

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

/

11. Rapporteringsvormen

Onderzoeksrapport + presentatie

12. Referenties

- Lombaert, G. & Raes, V. (2000). Middelengebruik in relatie tot de leefwereld van jongeren. Brugge: de Sleutel, Dienst Wetenschappelijk Onderzoek
- Onderzoeksresultaten van een individuele bevraging bij 4,588 leerlingen in Brugge. Brugge: De Sleutel, Dienst Wetenschappelijk Onderzoek

Onderzoeksfiche 7.8

Coördinaten

Onderzoeksinstelling	Algemene Pharmaceutische Bond (APB)
Straat en nummer	Archimedesstraat 11
Postcode	1000
Plaats	Brussel
Contactpersoon	Yves Ledoux
Telefoon	02 609 46 70
E-mail	yle@mail.apb.be

Onderzoek

1. Onderzoeksproject

Evaluatie van methadonaflevering in België

2. Onderzoeksmedewerkers

- Yves Ledoux
- Jean Paul Brohée
- Jan Lagrain

3. Doelstellingen

De officina-apothekers toelaten hun vaardigheden te gebruiken bij de evaluatie van hun patiënten in substitutiebehandeling. Een observatorium oprichten met apotheken verdeeld over heel België en een representatief staal bekomen van patiënten en van de verschillende vormen van opvang. Een momentopname maken (eind 2002) van het "Belgisch model" van substitutiebehandeling, en de patiënten opvolgen gedurende 18 maanden.

4.Type studie

Onderzoek actie- en vervolgstudie

5. Onderzoeksvragen

- /

6. Onderzoekspopulatie

Patiënten in substitutiebehandeling met methadon.

7. Methodologie en instrumenten

Versturen van de vragenlijsten naar alle apothekers van het land via de beroepspers. De algemene vragenlijst voor de apotheker laat toe 8 (of meer) patiënten te evalueren op "technische" aspecten van farmaceutische zorg, gedragsproblemen, epidemiologische gegevens, karakteristieken van de behandeling, compliance van de patiënt, de houding van de apotheker…Een zelfinvul-vragenlijst voor de patiënt(gedetailleerde vragenlijst van 18 pagina's) wordt aan de patiënt overhandigd, die ze thuis invult en onder gesloten omslag teruggeeft aan de apotheker. De gegevensverzameling is anoniem

8. Looptijd

November 2002 – oktober 2004

9. Gesubsidieerd/gefinancierd door

Federaal Wetenschapsbeleid

10. Resultaten (indien onderzoek gefinaliseerd)

Eerste deel van de studie: meer dan 1200 methadon-patiënten werden geëvalueerd door 300 apothekers.

- Socio-demografische kenmerken: Vlaamse patiënten zijn jonger met een kortere drugverslaving. Brussel heeft de oudste patiënten van het land.
- Duur van het contact van de patiënt met dezelfde officina bedraagt gemiddeld 32 maanden. Met de huidige arts gemiddeld 44 maanden.
- Voorgeschreven dosis methadon: gemiddeld 47.2 mg. Vlaanderen lager met 34.7mg tegenover 48.9mg in de Franse Gemeenschap. Dus lage dosissen in
- België. Wij noemen dit de "paradox van de voorzichtigheid".
- Supervisie op de methadonverstrekking: uiterst sterk in Vlaanderen. 60% van de patiënten krijgt zijn methadon dagelijks (minder dan 9% in de Franse Gemeenschap), en 41.3% neemt ter plaatse in (3.1% in de Franse Gemeenschap). 80% methadon in siroop in Vlaanderen en 77% in gelulen in Brussel en in Wallonië.
- In Vlaanderen zetten meer patiënten hun heroïnegebruik verder dan in Wallonië-Brussel. Ook meer spuitgedrag en cocaïne. Strengere methadonverstrekking in Vlaanderen heeft geen gunstige gevolgen voor de situatie van de patiënten.
- Moeilijkheden bij de opvang in de officina van patiënten: vooral onveiligheid en verstoren van het cliënteel. Het tegelijk voorschrijven van benzodiazepines en vooral van Rohypnol vormt een risicofactor voor gedragsproblemen.
- De relatie die ontstaat tussen de apotheker en de patiënt wordt in eerste instantie bepaald wordt door een dimensie van empathie(meevoelen) tot de patiënt in substitutiebehandeling.

Tweede deel van de studie: zelf-evaluatie van de patiënten in substitutiebehandeling.

- Kwaliteit van de relaties patiënt-arts en patiënt-apotheker: De Therapeutische Alliantie, die sterk bijdraagt tot het welzijn van de patiënt. De relatie tot de apotheker komt vlak hierna.
- Nieuwe bijdragen van de studie over het profiel van de patiënten.
- De sociale oorsprong: 2/3 komt uit het arbeidersmilieu.
- Bijna de helft leeft samen. Hiervan heeft 38% een verslaafde partner, 43.5% heeft een abstinente partner.
- Activiteit: 64% is werkloos, 74% in Wallonië-Brussel en 55.6% in Vlaanderen. De kuur zelf draagt niet direct bij tot betere tewerkstelling. Verder voelen patiënten, 31.5% aan Franstalige kant en 25% aan Vlaamse kant, zich niet in staat om te werken.
- Patiënten met zwaar verleden van totaalopname in gesloten instelling. 21% kende de gevangenis en 9% kende het opvangtehuis, en 19% kende beiden. Preventie moet zich richten op de beschermingsinstellingen voor de jeugd.
- Huidige situatie van de behandeling in België
- De huisartsgeneeskunde is "de" voorschrijfplaats voor methadon geworden. Franse Gemeenschap 56.4%, Vlaanderen 34.4%. In de Vlaamse Gemeenschap zouden de MSOC's de meeste patiënten opvangen (37%). Groepspraktijken, (16%), spelen een niet onbelangrijke rol in Franse

11. Rapporteringsvormen

- Eindrapport, 2004. Beschikbaar op www.belspo.be onder Fedra, onderzoekacties.
- Gepubliceerd in boekvorm bij Academia Press, Gent, 2005. Titel: Evaluation de la délivrance de méthadone en Belgique. Auteur : Yves Ledoux. Niet beschikbaar in het nederlands.

12. Referenties

/